

Uvitatále-kàsǔ

tó bhǔkù

Yàrí bhǔkù ò ì nòtù ádròdrǒ dhu tí dhu

Yàrí Uvitatále-kàsǔ tó bhǔkù nandí ní Luká tí kátina ale. Ka kirè nga kà randí ka azà kumì ato mà azà kumì dóná ifo ná ato màná nzinzi ð, Yèsù ka kǔgù dhu-dzidì.

Kándí ndí bhǔkù Tòfilò tí kátina ale tò. Ka kirè dhu ní ndí Tòfilò rí'í orú ngari ð arí'í indrú nzinzi ð atdí Mǔgirikì. Kǒvò-otù ð, Luká ambénà dhu òvò dǒ pbàkrístò tí rí'í ìnzí ní Pbàyàhúdí mà Pbàyàhúdí nyé tí rí'í tsí màná tò.

Ndí bhǔkù ò kándí dhu ní Yèsù Krístò adzi, ndàrà òrè-akpà ò tí dhu mà (1.9-11), Kàgàwà adù Ìlílà-Alafí ìvì tí dhu màná (1-2). Ndí Ìlílà-Alafí ní ndí òbì nabhè Uvitatále tò, ràbhè *Kànìsà rëndò ndí rākā kórò ngari ònǎ, rǒpè ndí Yèrùsàlemà tó kigò ð rò, rùdà Yùdeyà tó pbirì ò, Sàmàriyà tó pbirì ò, ndirò ràrà àhù ìnzí ní Pbàyàhúdí-bvè màtí. Ndí bhǔkù ò ka kòtè dǒyá abho nyé ale ní óyǒ uvitatále: yàrí ní Péterù (1-2), ndirò ní Pòlò (13-28).

Bhǔkù-nyèti ka kóhù tí dhu

- Yèsù ódzì, ndàrà òrè-akpà ò dhu-dzidì, kàbhà ábhàlǐ rǐ Ìlílà-Alafí rǐ 'írǎ dhu nódò dhu (1.1-26).

- Yèsù dǒ Ìdzi Mākǔrù èno ka kí Yèrùsàlemà tó kigò ð, ndirò Yùdeyà mà, Sàmàriyà màná tó pbirì ð dhu (2.1-12.25).

- Pòlò bhà wemberè tó abhi ð kà rǐ Ìdzi Mākǔrù núnò Kìpurò tó pbirì ð bhà tò, ndirò Gálilayà tó pbirì ð atdídhená kigò ð bhà tò dhu (13.1-14.28).

- *Kànìsà ð pbàkrístù tó wemberè tó unduta Yèrùsàlemà tó kigò ð (15.1-35).

- Pòlò bhà oyo rí kisè abhi ð kà rǐ Ìdzi Mākǔrù núnò Pbàgirikí tó pbirì ð bhà tò dhu (15.36-18.22).

- Pòlò bhà ìbhè rí kisè abhi ð kà rǐ Ìdzi Mākǔrù núnò Èfesò tó kigò ð bhà tò, Àziyà-Ngba tó pbirì ò dhu (18.23-20.38).

- Pòlò rǐ Ìdzi Mākǔrù èno ìnè ndí ndí'í imbi ò rórò Yèrùsàlemà mà, Kàyisàriyà mà, Ròmà màná tó kigò ð dhu (21.1-28.31).

Yèsù rǐ dhu òyá pòndà *uvitatále tò tdù ndí ndòdzí òrè-akpà ò rò dhu

1 Tòfilò pbálé, yà angyi ma mándí indù bhǔkù ò, ma máwe Yèsù anzi kórò dhu, kǔdhè indrú tò dhu màná, rǒpè ndí dóna-kpa ò rò, ² ràrà àhù kà rǒdzì òrè-akpà ò ònǎ idho ò. Tdù ndí ndòdzí rò, kǔyá dhu Kàgàwà bhà Ìlílà-Alafí bhà òbì nǐ, yà findà ndí ndóvò uvitatále tò abádhi rǒngò ònzìná dhu dǒ. ³ Ndí ndóvè kòtdù ndí, ndàdù ndingbè oye-bvè rò dhu-dzidì, Yèsù itè ndí ibí otu nyé ð pòndà uvitatále tò, ifo kumì idho nzinzi ð. Kǎnzí wò dhu ndíní ìnè ndí ndí'í ipirò rò nyìkpóna nà dhu tó obhónga nitè tí abádhi tò. Kǎránà dhu òvò rò abádhi tò òrè-akpà ð Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà idzi dǒ.

⁴ Ní atdíku, atdíkpá Yèsù mà rí'í ònyè-tsèná pòndà uvitatále màná rórò, kǔyá dhu abádhi tò, ndàti: «Ápé nyìvǎ nyí Yèrùsàlemà tó kigò ð rò. Pbétù, nyòdo yà fùkù ma mǒvò Ábadu Kàgàwà náakò fùkù lāká. ⁵ Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì núubhónà bàtizò indrú tò idha ní. Pbétù ngúfe idho dzidì, nyí, nyí nyí Ìlílà-Alafí tó bàtizò nálá.»

Yèsù rǒdzì òrè-akpà ò dhu

(Mát 28.18-20; Mrk 16.15-19; Luk 1.1-4; 24.33-51; Èfe 4.8-10)

⁶ Yèsù-tí ì nùndu kàbhà uvitatále níwú dhu kà-tsù, 'àti: «Ádràngbálé, tí kòmbí nga ndí nyí nyí Pbàisràyélí tó idzi nádú abádhi-fò ò ní?» ⁷ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhi tò,

ndàti: «Inzi ní òtèkù ndi nyèni ndi idhò mà, ndi kàsùmì màrà. Àbadu náatdì ka atdíró p̀b̀indà ádr̀ungb̀anga tó obi-bv̀u r̀ó. ⁸ P̀b̀èt̀u, nyí nyabáya ádr̀ungb̀anga tó obi ̀l̀l̀l̀-Álafí r̀ífo òk̀é ǹngaǹf. Ní, nyí nyadàya òngo p̀b̀àkà ngàm̀bì t́ Ỳer̀usàlemà tó kígò ð, Ỳudèya tó p̀b̀irí ð, ndírò Sàmàriyà tó p̀b̀irí ð, r̀àrà àh̀u yà adzi-tsù náadì ndì i.» ⁹ Wò dhu ndi ndòtè dhu-dzidò ní ndi Ỳesù náapè ndòdzì òr̀u-akpà ð, àzèmbè abádhí r̀andàna r̀ór̀, àp̀b̀ù r̀àrà ndiwi abádhí-nyíkpò ð r̀ò^a. ¹⁰ Ní, òko abádhí òko nyíkpòya ì ùdì 'àmbe Ỳesù àràrà òr̀u-akpà ð ì nga nándà d̀ò r̀ór̀ ní ndi, òwòwò màdzarè ǹf̀ò r̀òyà óyò ale náatò ì abádhí-t́, ¹¹ 'àd̀u àt̀inà abádhí ní: «Galilayà ð bhà, ádhu nyí nyòkò wò, nyámbe òr̀u-akpà ònga nándà d̀ò ní? Wò Ỳesù, nzinzikù ð r̀ò ndi nìv̀à ndòdzì òr̀u-akpà ð ale, náadùya ndi ànyìr̀ò àdhàdhì wò nyí nyàla kà r̀àrà ànyì dhu bhèyi t́.»

Màtiyà nóvò ka kí r̀ùẁu Yudhà ̀skàriyotà dhu

(Zàb 133; Luk 24.52-53)

¹² Wò dhu-dzidò, Ỳesù bhà uvitatále náadù ì p̀b̀irí d̀ò r̀ò, 'òwù Ỳer̀usàlemà tó kígò ð. Ndi p̀b̀irí-òv̀ò ní? ^a Mìzèyitunì, ndírò ndi p̀b̀irí i'ì íkyèr̀ò Ỳer̀usàlemà tó kígò t́r̀ò mbèmbè atdí kilòmètèr̀è t́^b. ¹³ Ní, abádhí nítdègu òwu ùvò Ỳer̀usàlemà tó kígò ð, ní abádhí at̀sù idza, 'àd̀u ùpo orànà r̀ò ka kòbhòlò ànyìdzà kàluga ð. Ndi kàluga ní'ì angyinàr̀ò màtí abádhí arí 'ùndù ònà bilínganà kàluga. I uvitatále ní'ì Péterù, Ỳùwanì, Yàkòbhò, Àndèreyà, Filipò, T̀èmasì, Bàrtòlòmàyò, Mátayò, Yàkòbhò, Àlùfayò t́'ìdhùnà, Simonì, yà atdí d̀ò ndi nuyèná f̀yò p̀b̀irí d̀ò ale, ndírò Yudhà, Yàkòbhò t́'ìdhùnà. ¹⁴ Abádhí andu ì atdíkpá, 'òngò 'ìtsò bilínganà atdyúya nyé nà. Ndirò, abádhí nzínzì ð i'ì átò ní'ì Màriyà, Ỳesù tsánà mà, ngàkpà vèbhàle mà, ndírò Ỳesù t́'ádóna màrà.

¹⁵ Ní atdíku, kòr̀í ale núundu ì mbèmbè atdí miyà d̀ónà óyò kumì nà ale t́ r̀ò. Ní ndi ǹngaǹf, Péterù ìv̀à ndi ndidè abádhí nzínzì ð, ndàd̀u àt̀inà: ¹⁶ «Ábanínzò, dhu àkà wà yà ̀l̀l̀l̀-Álafí náavò ̀l̀l̀l̀ Andítà ð dhu r̀àkà. Ádr̀ungb̀a kamà Dàwudi-òtù ð, kàv̀ò dhu angyangyi Yudhà-òkú d̀ò r̀ò^c. Ndi Yudhà ní ndi yà Ỳesù òsò r̀òwu ale tó p̀ìkò-dòtsírò idè ale. ¹⁷ Ka ní'ì àlè nzínzì ð ale nyé, ndírò kà-kàsù ní'ì inè. ¹⁸ Kàdzì atdí inga inzá àkà otu ð ndi ndóngyè f̀rangà r̀ò. P̀b̀èt̀u, ndi inga ð k̀itsi, nyina-ndri r̀òp̀b̀ì ndi wemberè t́ adzi r̀ò, òna r̀ìkpà ndi, tsùna m̀aràmàrà r̀àd̀u ndàvo adzi-bv̀u. ¹⁹ Ní Ỳer̀usàlemà ð bhà kórò níri kà-r̀ò ndi ǹonzi dhu, 'àd̀u ndi inga-òv̀ò nóvò Àkèldamà t́ áv̀aya ð. Àkèldamà-t́ ní: «Zu tó inga.» ²⁰ Zàburì tó bhùkù ð ka kándi dhu, katì:

«Kàbhà p̀banga r̀òngo r̀èngà t́,
inzi atdí ale mà r̀èbhà ndi ònà^d.»

Ndirò kà r̀atína átò:

«Kàbhà kasù àbhù ka kí ngàtsi ale t̀ò^e.»

²¹ Yà Ỳesù-òwù ð àlè kùbhi ùbhi r̀ò màrà atdíkpá ale r̀í'ì inè, ²² r̀òp̀è ndi ndi Ỳesù r̀í bàtizò àlè Ỳùwanì-f̀ò dhu ð r̀ò, r̀àrà àh̀u kà r̀òdzì òr̀u-akpà ð ònà idhò ð. Ní, dhu àkà wà àlè r̀òvò abádhí nzínzì ð atdí ale, ndínt́ àlè koko t́ màrà Ỳesù íngbè ndi dhu tó ngàm̀bì t́.»

²³ Ní, abádhí adù óyò ale-òv̀ò nípfò: Ỳzefù mà Mátíyà nà. Ỳzefù ka kanzínà átò Bàrisabà t́, ndírò ìtdèta tó kòvò ní'ì Ỳesitò. ²⁴ Wò dhu-dzidò, Péterù mà náadù 'ìtsò ì r̀atì: «Ádr̀ungb̀àle Kàgàwà, nyí nyèni kórò ale-afí ð dhu. Ní, f̀tè pé kàkà óyò ale nzínzì ð nyí nyé nyí nyòvò ale, ²⁵ ndínt́ uvitatále tó kasù ǹonzi t́ yà Yudhà ùbhà ngari ð, ndàd̀u àrà yà p̀b̀indà dhu t́ ndi ndéni ngari ð.» ²⁶ Nírò ní ndi Péterù mà odhína màrà náadù ngàl̀à nóvì.

^a1.9 Wò ndi dhu náanzì ndi Bètànìyà t́ kátina p̀banga-t́ arí'ì p̀b̀irí d̀ò (Luk 24.50).

^b1.12 Wòr̀í ní ndi sàbatà-idhò ð ka kavi kongò ùbhi dhu-adzi nga. P̀bag̀iríkí t́'ávàna ð ka kí kàti «sàbatà tó otu» t́.

^c1.16 Zàb 41.10

^d1.20 Zàb 69.25

^e1.20 Zàb 109.8

Ndi ngàlà adù Mátíyà àlù, Mátíyà ràdù kòkò atdí kumì dóná atdí nà ì nùbhà Yèsù bhà uvitatále-bvù nise.

Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí rífo *Pèndèkòtè-idhò ð dhu

2¹ Pèndèkòtè-idhò^f nítidègu àkà, ní Yèsù ná'ù ale ní'ì atdíkpá ì àndu tsàya atdí ngari ð rò. ² Ní kòmbómbí, awe rópili òbí nyá nà dhu bhèyi ró'ò dhu tó wògò níri ndí òrù-akpá ð rò rífo ró, ndi dhu ràdù abádí òkò ònà idza nfra. ³ Nírò ní ndi abádí ala kàzà-idà-dò bhèyi rólo dhu-idà-dò ányidzá, ònanga ràdù ndèndò ròkò abádí-dòtsírò. ⁴ Ní Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí nírá abádí kórò, abádí ràdù 'òpè 'òtè dhèdhèrò ale t'ávana-tidò àdhàdhì Ìlilá-Alafí nítè ka fíyò dhu bhèyi.

⁵ Wò dhu rí ndònzì ònà idhò ð, yà adzi ð kórò pbirì ònà rò íwù, Kàgàwà rò afíya nápbà Pbayàhúdì, ní'ì inè átò Yèrùsàlemà tó kígò ð. ⁶ Ní, wòrì wògò ì ìrì rò, ìndrù náandu ì Yèsù ná'ù ale rí'ì ró, idhò ràdù 'èko atdidò ngàtsi ale rí abádí ìri ávana nyé nòtè rí ró dhu-okú dò rò. ⁷ Ní, idhò nùuko abádí atdidò, 'adù àmbe àtìna dò: «Hòkò! Kòkò ròtè ale kórò tí obhó Gàlilayà ð bhà nyé?» ⁸ Ní, ádhu ngàtsi ale rí abádí ìri ávana nyé nòtè rí ró ní? ⁹ Kàkà àlè nzinzi ð rí'ì atdídená ale níwù Pòpartè tó pbirì ð rò, Pbamèdi mà Pbaèlamù màna tó pbirì ð rò. Ndirò, ngùkpá ale níwù Mèzòpòtamiyà mà, Yùdeyà mà, ndirò Kàpàdòkiyà màna tó pbirì ð rò. Ngùkpá-tsí níwù Pòtò mà Àziyà màna tó màlengù ð rò, ¹⁰ ngùkpá ràdù ìwu Fùrùgiyà rò, Pàfùliyà rò, Mísri rò, ndirò kyèròkyèrò Libiyà tó pbirì ð atdí pbanga Kùrenì tí kátina ð rò. Ndirò, ngùkpá ale íwù Romà tó kígò mà, Krètè tó pbirì mà, Àràbiyà tó pbirì màna ð rò. ¹¹ Atdídená ale ní Pbayàhúdì nyé, ndirò ngùkpàkà ní ègèrè tí ì nùgèrè, 'òngò Pbayàhúdì tó somà tó Úyátà nífù ale. Pbetù, àlè kí abádí ìri Kàgàwà anzi ádròdrò dhu tó màkùrù àwè rí àlè t'ávana nyé ð rò.»

¹² Ní, idhò nùuko kòrì ale, fíyò ìrèta riku. Abádí ambénà dhu òngù dò tsùyá nzinziyà ð, 'àmbe àtìna dò: «Wò dhu-tí nyé ní ádhu?» ¹³ Pbetù, ngùkpá ale-tí náambénà Yèsù ná'ù ale rùnnona dhu gàyà nónzì dò ònzì tí, 'adù àmbe àtìna dò: «fwa kòkò ale òrì atdidò.»

Péterù rí dhu òvò ihé-yà tó dhu

¹⁴ Nírò ní ndi Yèsù bhà uvitatále tírò ì ikò atdíkpá atdí kumì dóná atdí nà ngùkpá òdhina màna rórò, Péterù apè ndòvò dhu òrù tìna nyé nà ihé-yà tó. Kàti: «Nyí Pbayàhúdì tírò, ndirò nyí kórò Yèrùsàlemà tó kígò ð nyí nyí'ì rò, nyìkpèlè bíku nyí'ì yà ma múnnona dhu mbèyi. ¹⁵ Kòrì ale nòrì nzá wò nyí nyí'èna dhu bhèyi, àlè kòko òko ìbhù adiyí'ò-sisì kútsingá nga tó ð tí nídhunì. ¹⁶ Pbetù, wò rí ndònzì dhu ní yà Kàgàwà bhà nabi Yòwelè náavò ìndrù tó dhu. Kàti:

¹⁷ «Kàgàwà ràtina: yà adzi ð dhu-tsù rí ndòdì nínganí, ma miráya kórò ale Afídu ní.

Ní fùkú kpabhínzo mà vèbhínzo màna nóongoya pbánábì tí, Fùkú zàdhà náalaya dhu ònyà bhèyi ródzì dòyà dhu tó òfò ð, Fùkú mùlà-akpá tò, madù dhu òvò ònyà ð.

¹⁸ Obhó tí, ndi nínganí, ma miráya pbàkà ìno-akpá mà, pbàkà ìno-ayí màna Afídu ní, ràdù òngò pbánábì tí.

¹⁹ Ma múnziyà yà ìnzà apèna 'ònzì angyi ìndrù-nzinzi ð dhu òrù-akpà-nyé rò, madù wíwì ònzì yà adzi dò. I dhu ní'íya azu mà, kàzà mà, ndirò àpù bhèyi ètì iko màna.

²⁰ Tdù wò ndi Ádrèngbàle Kàgàwà bhà idhò náaká rò,

adiyí'ò nùgèrèyà ndi ndòngò ìnd tí, ndirò àbì nùgèrèyà ndi ndòlù azu bhèyi.

Ndi idhò ní'íya ádrèngbà idhò nyé.

^f2.1 Pbagírìkì t'ávana ð Pèndèkòtè-tì ní ìmbò kumì rí idhò isè idhò. Pbayàhúdì tó màndù ð ka ní'ì Pásika tó màhèndù dzidò rí ìmbò kumì rí idhò isè idhò ð ka konzínà màhèndù (Law 23.15-21; Tòr 16.9-11).

Ndirò, ndi idho ní'ya Kàgàwà bhà ádràngbànga tó awáwè rí ndàvì kpangba òná idho.

²¹ Nírò ní ndi Kàgàwà araya ɔ̀v̀ona nànzì ìngbàtí fìlì ndi ale mà nígù rǒg.

²² Nyí P̀b̀à̀s̀rà̀ỳé̀lì tó p̀b̀ìrì ð bhà, nyìrì yà mà m̀ǹoǹa f̀ùk̀ù dhu. Kàgàwà nítè wà dhu ndi r̀j̀p̀tì ndi Ỳè̀s̀ù, yà Nàzàrètì tó kìg̀ò ð ale. Obhó tí, kòtù ð, Kàgàwà ónzì wà wíwí mà, yà inzà apèna 'ònzì angyi indrú-nzínzì ð dhu màna, ndàdù ize nítè nzínzìkù ð. Ní nyí nyáni i dhu mbèyi nyá. ²³ Wò ndi ale ka kipfo kabhù f̀ùk̀ù, ádhàdhì yà angyangyi Kàgàwà udhé, ndirò angyangyi k̀p̀f̀i dhu bhèyi. Ní, nyí nyípfò ka, nyábhù inzà àpè Kàgàwà ɛ̀n̄ ale ròhò, 'àtò mùsàlabhà d̀. ²⁴ Ka kòtdù ka, p̀b̀é̀t̀ù Kàgàwà ádù kabhù r̀ng̀b̀è ndi ɔ̀v̀-ɔ̀v̀è rò, ndi dhu ràdè kàbhù ràhù ɔ̀v̀è tó àp̀b̀è ð rò, ìmbà ɔ̀v̀è ní'ì ɔ̀b̀i nà kà d̀ ñf̀d̀hunì. ²⁵ Obhó tí, ádràngbà kamà Dàwudì náavò dhu kòkú d̀ rò, ndàti:

«Ma mongónà Ádràngbàle Kàgàwà àla ɔ̀nzìdú bilínganà.

Kà r̄'ì inè idú fangà d̀nà rò, ní ùdúnga r̄'ì n̄'ì ìvì ɔ̀d̀o n̄'ì.

²⁶ Kòñì wò dhu-okú d̀ rò ní ndi afídu r̄'ì dhèdhe nà, dhèdhe tó ɔ̀te ràdè ì'ì idàdu d̀.

Ndirò mà màni wà dhu, ɔ̀v̀-ɔ̀v̀è màt̄ ngbòdu radiya inga t'ódota nà tí.

²⁷ Obhó tí, nyí nyùbhàya n̄'ì afídu ràdè ɔ̀v̀-ɔ̀v̀è.

Ndirò, nyí nyadèya n̄'ì ima, p̀b̀è̀k̀ù ìlìl̀à ale-abvò nyá nábhà ròmd ibhu ò.

²⁸ Nyí nyítè wà ìp̀ìr̀ng̀a tó otu idù,

ndirò, ɔ̀nzìn̄é mà mí motù n̄nganì,

ìdhèdu n̄fikaya ndi atídíó nyá^h.

²⁹ Tdítídó Péterè adè àtina ihé-yà n̄'ì: «Odhídù, mà mòzè mòvò dhu kpangba f̀ùk̀ù *àlè t'ábhunà-nzínzì, ádràngbà kamà Dàwudì-okú d̀ rò: kàvè, kadè ndòtdè. Ndirò indo màt̄, kà-dzìdò r̄'ì inè àlè-ràbvù. ³⁰ P̀b̀é̀t̀ù ka ní'ì Kàgàwà bhà nabì. Ní, k̀n̄i dhu angyangyi Kàgàwà ratsò dhu ndàti, ndi riliya kàbhà p̀b̀à̀dz̀k̀ùr̀ù nzínzì ð atdí ale ràdè kàrì d̀ ð ádràngbà kamà tí. ³¹ Ádràngbà kamà Dàwudì náala ndi nonziya dhu angyangyi. Ní ndi dhu bhèyi ní ndi kàvò dhu angyangyi Krístò n̄ngbèya ndi ɔ̀v̀-ɔ̀v̀è rò dhu d̀. Kàti:

«Kàgàwà nùubhàya n̄'ì ka ɔ̀v̀-ɔ̀v̀è.

Ndirò, kà-bvò nòomóya n̄'ì ibhu ðì. ³² Kàgàwà abhè wà wò ndi Ỳè̀s̀ù r̀ng̀b̀è ndi ɔ̀v̀-ɔ̀v̀è rò. Ní àlè'ì kóró, àlè ní ndi dhu tó ngàmbì. ³³ Nírò, Kàgàwà ábhù wà ka ròdzì òrè-akpà ò, ràdè àdì fìndá fangà d̀nà rò. Ndirò, kàkò wà yà Àbanà akò fìndá làkà ìlìl̀à-Alafì. Ní, k̀ìr̀à wà mà kà ní. Wò ndi ìlìl̀à-Alafì r̀nzìna dhu ní ndi wò nyí nyálana nyádè àmbe ìr̀nà d̀ kòmbì. ³⁴ Ádràngbà kamà Dàwudì nùupò n̄zà òrè-akpà ò, p̀b̀é̀t̀ù kàti:

«Ádràngbàle Kàgàwà náati p̀b̀à̀k̀à Ádràngbàle n̄'ì:

Ádì p̀b̀à̀k̀à fangà d̀nà rò,

³⁵ ràrà àhù mà mí p̀b̀è̀k̀ù òmvù nábhè nyòbè dèya dhu ðì. ³⁶ Nírò, kóró P̀b̀à̀s̀rà̀ỳé̀lì tó p̀b̀ìrì ð bhà nàkà ì r̀n̄i dhu mbèyi nyá, Ỳè̀s̀ù wò nyí nyábhù k̀t̄ mùsàlabhà d̀ ð ale, ní Kàgàwà ràbhù wà r̀ng̀ò Ádràngbàle tí, ndirò Másiyà tí.»

³⁷ Ní, wò Péterè òvò f̄ỳò dhu ì ìr̀ì rò, ndi dhu náasù ihé-yà atídíó. Ní abádhì adè dhu ìvù Péterè mà ngùkpà uvitatále màna-t̄s̄, 'àti: «Àbanínzò, mà màkà m̀nz̀ì dhu ìngbàtí?» ³⁸ Ní Péterè adè dhu àdu abádhì tò ndàti: «Nyùgèrè nyí nyùbhà f̀ùk̀ù n̄zèrenga. Ndirò nyalè batìzò Ỳè̀s̀ù Krístò-òvò r̄, ndíní Kàgàwà ɛ̀b̀à tí f̀ùk̀ù n̄zèrenga, nyàdè kàbhà ìlìl̀à-Alafì tó perè náko. ³⁹ Obhó tí, Ádràngbàle Kàgàwà náakò ndi làkà f̀ùk̀ù f̀ùk̀ù n̄zónzo màna. Ndirò kàkò ka átò yà ndi ndúnzina kóró ale, yà it̄se ar̄'ì r̀àk̀ù rò t̀.»

⁴⁰ Péterè ɛ̀n̄o ábhò ngùkpà dhu nyá tdítídó abádhì tò, ndíní abádhì nabhè tí rà'ù ndi ndèndò dhu, ndirò ndíní abádhì-afì nabhè tí ròt̄sì ɔ̀b̀i. Kàvò dhu abádhì tò, ndàti: «Nyábhù

§2.21 Yòw 3.1-5

h2.28 Zàb 16.8-11

ì2.31 Zàb 16.10

ì2.35 Zàb 110.1

nyí Kàgàwà rìgù nyí, ìnzí nyí nyabá tí kòkò nzére ale tó òfò.»⁴¹ Wò Péterù ènò dhu ná'ù ale kóró náadù bàtizò à'ù kubho fíyò. Ní ndí nńnganí, Yèsù ná'ù ale-bvù níse ndí mbèmbè ìbhè lufè ale ní.⁴² Ní í ale náapbá afíya atídí, 'òngò Yèsù bhà uvitatále rùdhèna fíyò dhu ìrì. Abádhí andu tsàya, 'òngò òko atdíkpá, 'òngò dhu ònyè atdíkpá, ndírò 'òngò 'ìtsò atdíkpá.

Yèsù ná'ù ale nóongónà òko tí dhu

⁴³ Ọ̀dò ongónà ìsì kóró ale ò, yà Yèsù bhà uvitatále rńnzina yà ìnzá apèna 'ònzí angyi ìndrù-nzínzì ò dhu mà, abádhí rńnzina wíwì mànà dhu àlè ì í rò.⁴⁴ Kóró ale, yà Yèsù ná'ù, nóongónà òko atdíkpá. Ndíró, abádhí ongónà foyá dhu èlì atdíkpá kàsèya nonzì tí.⁴⁵ Abádhí ongónà foyá dhu-tsí mà foyá ongyéngá mànà nùdzi, 'àdè ì òngyè fírangà nùndò foyá, ngàtsi ale ràbà ka dzànàna nyú ònzì ràdù dhu-bvùtí.⁴⁶ Abádhí ongónà tsèya àndu kóró idho ò Kàgàwà bhà idzá. Ndíró, abádhí ongónà idzaya ònà ònyè ònyè atdíkpá dhèdhe nyú nà, ndírò atdí afíya nyú nà.⁴⁷ Abádhí ongónà Kàgàwà ilè, kóró ale ràdù abádhí ifè. Ndíró, yà inga náarùbho dhu bhèyi, Àdrèngbàle Kàgàwà nóongónà àrà abádhí-bvù níse rò yà owátàna tí ndí ná'ù ale ní.

Péterù mà Yùwanì nà rí atdí òtsòtsù ale nígù dhu

(Kas 4.9-22; 9.32-35; 14.8-10)

3¹ Atdíku, Péterù mà Yùwanì nà náava ì ndíní ì owu tí 'ìtsò Kàgàwà bhà idza ò rò, arègyètdí adyifò-sisì adyídò nga tó ò.² Ní, Kàgàwà bhà idza ka kòtsù ònà tsàtsù-tí, abádhí atù òtsòtsù rórò ka kugù atdí ale. Wò ndí tsàtsù-òvò ní'ì «Àyàya Tsàtsù.» Bilinganà ka kongónà ndí ale nítùdù, kiwù ilìnà ràdì ndí tsàtsù-tí, ràmbe mùdzànà núnzì dò ányì dza ròtsù ale-fò.³ Ní, wò ale itdègu Péterù mà Yùwanì nà nàlè Kàgàwà bhà idza ròtsù rò, ní kàdè ndòpè ndàmbe dhu ùnzì dò abádhí-fò.⁴ Ní, Péterù mà Yùwanì nà nùndí nyìkpóya wò ale rò, Péterù ràdù àtìnà kà ní: «Àndà pé dòkà nga.»⁵ Ní wò ale adè abádhí dò nga nándà atdyúna nyú nà, dhu òdò ndí ndí ndíní ndí ndabá tí abádhí-fò dhu-okú dò rò.⁶ Pbétù, Péterù adè àtìnà kà ní: «Ma mí'ì ìmbà ọ̀rò mà, ndírò fírangà tí kátina suma mà nà màtí. Ìndè ma màbhèna ní fudú rí'ì dhu kèlè. Ní ma màtina inyì ní: «Nàzàretì ò ale Yèsù Krístò-òvò rò, ívà nyì nyidè, nyadù ùbhì.»

⁷ Wò dhu-dzidò, Péterù adè wò ale àlè fangà tó ọ̀tsàna rò, ndìvà ọ̀rè. Ní ọ̀rò rò tí, kà-pfò mà kà-pfò-kìlità mànà náadù ọ̀bì nábà.⁸ Ní wò ale ìbe ndí ndidè pńna dò, ndàdè abhì òpè. Àbadhì mà náadù òtsù atdíkpá Kàgàwà bhà idza, Péterù mà Yùwanì mànà nà. Ní àrà ndí ndàrà rórò, wò ale ambèna ndòbhè dò òbhè tí, Kàgàwà nílè ndí ndí rórò.⁹ Kàgàwà bhà idzá 'ì' kóró ale náala ka ùbhì rùbhì ndàdè àmbe Kàgàwà ilè dò rò.¹⁰ Ní, abádhí itdègu kènì yà Kàgàwà bhà idza tó «Àyàya Tsàtsù» tí kátina tsàtsù-tí arádì ndàmbe mùdzànà ùnzì dò ìndrù-fò ale tí, ní ọ̀dò nńsì abádhí ò, idho ràdù abádhí èkò atdídò wò ale rò ndí nònzì dhu-okú dò rò.

Péterù rí dhu òvò ihé-yà tò dhu

(Kas 2.22-36; 4.5-12; 5.30-32)

¹¹ Wò ale náapbá ndí atdídò Péterù mà Yùwanì mànà rò. Ní abádhí adè òwu atdíkpá, 'òwù òko Kàgàwà bhà idza tó mbàrazà-tsinà. Ndí mbàrazà-òvò ní'ì «Àdrèngbà kamà Sòlòmònì bhà mbàrazà.» Nírò ní ndí ìndrù náadù ìtse, ì rándù ì abádhí-tí, idho èkò ì atdídò dhu-okú dò rò.¹² Ní, Péterù itdègu wò dhu àlè, náadù dhu ìvu abádhí-tsh ndàtì: «Nyí, Pbàisràyéllì tó pbìrì ò bhà tírò, ádhu nyí nyàbhè nyí idho rùkò nyí wò ale ògù dhu-okú dò rò ní? Ndíró, ádhu nyí nyèdì nyìkpòkù ròkà, nyámbe màndà dò fàkà àdrèngbànga tó ọ̀bì ní mà màbhè ka rògù dhu bhèyi ní? Ndíró ngàtsì ní, Kàgàwà òzè dhu ònzì mà marí dhu-okú dò rò mà màbhè ka ròpè ndùbhì dhu bhèyi ní?»¹³ Àlè t' àbhúna Àbràhamù, Ìsakà, Yàkòbhò mà tó Kàgàwà ní ndí pbìndà ìno-akpà Yèsù Krístò, yà nyí nyípfo nyàbhè òmvù-fò ale nòvò nàbhè rìlè ndí. Nyí nyuvò nyí lùwalì Pilatò rò ìnzì ka níkòlò tí imbi ò rò, àzèmbè

iwà àbadi dtdi kà-anya ndíni ndi ndikòlò tí rórò. ¹⁴ Nyí nyadhò yà Kàgàwà-nyìkpó ð flà ale nyú, ndirò obhónángatále nyú, nyàdè abvo ðkye arí ale nyú nábhù kíkòlò imbi ð rò. ¹⁵ Ní ndi dhu-otù ð, nyí nyábhù kohò ale ní yà ípìrònga nábhù arí ìndrù tò ale nyú. Pbéti, Kàgàwà ábhù wà ka rìngbè ndi òve-bvè rò. Ní mǎ ní ndi dhu tó ngàmbì. ¹⁶ Wò nyí nyálàna ale nyí nyúni wà mbèyi nyú. Ní ka nábhù ràbà òbi dhu ní yà mǎ má'ù Yèsù-òvò bhà ádrèngbànga tó òbi. Yèsù ná'u ka kí dhu nábhù ndi ka rògè atdíð wò nyí nyálàna dhu bhèyi.

¹⁷ Ní àbanínzò, kòmbí mǎ mǎni wà dhu wò nyí nyónzi fùkú ádròdrò ale mǎnà Yèsù rǒ dhu, ní nyí rónzi inzà nyí nyúni nga dhu-okú dò rò. ¹⁸ Pbéti, wò Kàgàwà àdù ònzina kà-rǒ dhu ní yà angyangyi ndi ndavò kórò pòndà pbanábi-otù ð dhu. Kǎti pòndà *Másiyà rabáyà àpèk. ¹⁹ Nírò, nyùgèrè nyí nyùbhà fùkú nzérenga, nyàdè ingo Kàgàwà-ti'ò, ndíni kǎdù tí fùkú nzérenga nínò. ²⁰ Ndi dhu bhèyi ní ndi Ádrèngbàle Kàgàwà rí nyí nyí nyàsò ònà kàsùmi nábhù rǎkà, ndàdù Yèsù, yà angyangyi ndi ndapè Másiyà nívi rìrǎ fùkú. ²¹ Kòmbí dhu àkà kà ràdi òrè-akpà ð, rǎrà àhù Kàgàwà rí kórò dhu-tsí nùgèrè ròngò òwǎtána tí ònà idho ð. Kàgàwà avò wà ndi dhu angyangyi nyú pòndà ìlǎl pbanábi-otù ð¹. ²² Obhó tí, Músà ati: «Ádrèngbàle fùkú Kàgàwà níipfoya ima bhèyi atdí pòndà nabi fùkú nzínzikù ð rò. Ní dhu akáyà nyòngò kà rùnona fùkú kórò dhu níri. ²³ Inzi ròngò ndi nabi rùnona dhu ìri ale-tse nótá Kàgàwà ròngò àdù kórò pòndà ale nzínzi ð ròm.»

²⁴ Péterè adù dhu ìse átò ihé-yà tò, ndàti: «Kàgàwà bhà pbanábi kórò, ròpè ndi Sàmòlè rǒ rò, rǎrà àhù dzina dǒ uvò kórò ngèkpà pbanábi ð, náavò dhu átò ì idho ð ì nanzíya dhu dǒ. ²⁵ Nyí ní pbanábi tó inzo. Ní kòkò pòndà pbanábi-otù ð Kàgàwà anzí lǎkà ní kǎnzi fùkú. Ndirò nyí nyùngbò wà nyí Kàgàwà nà yà abhùkù mǎnà Kàgàwà mǎ nùngbò ì dhu-otù ð. Obhó tí, Kàgàwà ati Ábràhamè ní: «Pbàkù pbàdzàkù-otù ð, ma masoya yà adzi ð rùgànda-tsù kórò².» ²⁶ Ndi dhu bhèyi ní ndi Kàgàwà ívi pòndà ino-akpà Yèsù Krístò fùkú wemberè tí, ndíni nyí naso tí ndàbhù nyí nyùgèrè nyí nyùbhà fùkú nzérenga.»

Péterè mǎ Yùwaní nà núsò ka kí, kadù dhu òngè tsùyà dhu

4 ¹ Wò Péterè mǎ Yùwaní nà rí dhu òvo ihé-yà tò ònà kàsùmi ð ní ndi *pbàkùhání mǎ, Kàgàwà bhà idza-ngbò òvo arí sàndíri tó ádrèngbàle ale mǎ, *Pbàsàdùkáyò mǎnà nùntò ì ànyírò. ² Ní, abádhi-idhè níka nzá ndi wò Péterè mǎ Yùwaní nà rí dhu ùdhè ihé-yà tò Yèsù ingbè ndi òve-bvè rò dhu dǒ rò. Ndi dhu rítena dhu ní ìkye òvave ale ràdù ìkye dhu, ndirò òngbè òvave kùtù ì ale ràdù òngbe òve-bvè rò dhu. ³ Ní, abádhi adù Péterè mǎ Yùwaní nà núsò. Ní inga rǎti nídhuní, abádhi adù Péterè mǎ Yùwaní nà nùli imbi ð, rǎrà àhù tsùtsǎ nínganí nga ð. ⁴ Pbéti, ihé-yà nzínzi ð ábhò ale nyú, kòkò óyò ábhàlì rùdhèna ìndrù tò dhu níri, náa'u Yèsù, ndi dhu ràdù Yèsù ná'u ale-bvè nábhù risè ndi, rǎhù mbèmbè imbò lùfà ale tí.

⁵ Tsùtsǎ nínganí, Pbayàhúdí tó ádròdrò ale mǎ, pbàkùrè mǎ, Músà bhà Úyátá tó mǎlímò mǎnà náandu ì Yèrùsàlemà tó kigò ð. ⁶ Abádhi náandu ì atdíkpà pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà Anà mǎ, Kàyafá mǎ, Yùwaní mǎ, Álisandèrè mǎ, ndirò pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kámá-idzà ð bhà mǎnà. ⁷ Ní, kòkò ì nàndu ale náavi Péterè mǎ Yùwaní nà kiwú nà nzínziya ð, 'àdù dhu òpè 'òngè tsùyà. Abádhi ati: «Nyí nyú, nyí nyíyè wò òtsòtsù ale àdhi bhà ádrèngbànga tó òbi ní, ndirò àdhi-òvò rǒ?»

⁸ Ní, Kàgàwà bhà Ìlǎl-Alafí nírá Péterè, ràdù dhu àdu abádhi tó, ndàti: «Nyí ádròdrò ale mǎ, pbàkùrè mǎnà tírò, ⁹ kòní indo nyí nyí dhu òngè tsùkà wò òtsòtsù ale rǒ mǎ mǎnzi ídzinga mìgù ka dhu-okú dǒ rò. ¹⁰ Nyí nyàkà nyúni, nyí kórò Pbaìsràyélí tó pbiiri ð bhà mǎnà dhu ní, nyí nyábhù Yèsù Krístò, Nàzàretì tó pbanga ð ale, kùtò mùsàlabhà dǒ dhu.

^k3.18 Luk 24.26-27

^l3.21 Ìsa 34.4; 51.6; 65.17

^m3.23 Tòr 18.15, 18, 19

ⁿ3.25 Òpt 22.18; 26.4

Ní, Kàgàwà ádù wà kàbhù rìngbè ndí òvè-bvè rò. Kòvò-okú dò rò nga ní ndí wò ale idè onzikú idzi rò rò ní. ¹¹ Ndi Yèsù ní ndi Kàgàwà bhà Andítá nòvò dhu okúna dò rò ndàti:

«Yà nyí nyabvù igi odu, nyí, idza òrè arí ale tírò,
ní ndí òngò idza-pbidò nòdò rádù odu tí^o.»

¹² Ògù rádù ndàbà kòtù ð tí atdíró, ìmbà ngàtsi ale-òvò rí'í yà adzi ð atdí màtí, yà Kàgàwà íbhò ndíni ìndrù ugù tí otùna ð nídhuní.»

¹³ Ní wò dhu bhèyi Péterè mà Yùwanì nà àdu dhu fíyò ìmbà òyá ódò na dhu náadè Pbhàhúdí-bvè ádròdrò anyá ìtí arí ale àbhù idho rùko atdídò. Ndirò, abádhí asè dhu Péterè mà Yùwanì nà ràrì inzà inga nùni ndirò inzà dhu nòzè ale. Ndirò abádhí asè dhu átò Yèsù màna arùbhi ùbhi rò atdíkpá ale ràrì í. ¹⁴ Pbéù, wò ògògò òtsòtsù ale nálà í í nzínziya ð idè rò rò, abádhí rùnna dhu náadè àwí àwí tí. ¹⁵ Ní, abádhí adù Péterè mà Yùwanì nà návi rùvò dhèwaní-dzà ò rò, 'adù 'òpè 'àgò ð nzínziya ð. ¹⁶ Abádhí ambéna àtina dò nzínziya ð: «Àlè kí kòrì ale ònzi ingbà dhu bhèyi? Obhó tí, Yèrùsàlemá tó kígò ð bhà kórò nùni wà wò abádhí ònzi wíwì mbèyi nyé. Ní, àlè kí nzí adù ndi dhu àgò. ¹⁷ Pbéù, dhu àkà nzá ndi dhu-òyí rùgà ndi kórò ale nzínzi ð. Àlè kàkà àlè rìsò abádhí inzí Yèsù-òvò nati tí tdítò atdí ale-bì ð màtí.»

¹⁸ Ní wò dhu-dzidò, kòkò ádròdrò ale adù Péterè mà návi rìtsù tdítò tíya ð. Abádhí adù dhu ìso Péterè mà tò ìnzí Yèsù-òvò nati tí akekpá màtí, ndirò ìnzí dhu nudhè tí tdítò ìndrù tò Yèsù-òvò rò. ¹⁹ Pbéù, Péterè mà Yùwanì nà náadè dhu àdu abádhí tò, 'àti: «Nyòtí pé yà anyá nyí nyé tírò. Ádhu Kàgàwà-nyìkpò nòfò: tí kíri tsàkú dhu, ndirò, tí kíri tsèná dhu? ²⁰ Mǎ'í na ní ndi, ìnzí mà mádù iwà mà màla dhu mà, ndirò iwà mà màrì dhu mà nòvo mà mí ìndrù tò dhu nùbhà.»

²¹ Ní, abádhí dò ð òrè tdítò dhu-dzidò, kòkò Pbhàhúdí tó ádròdrò-anyá ìtí arí ale náadè abádhí ùkòlò ròwù. Í ádròdrò ale ala nzá abádhí dò ð í anyá òtí okúna dò rò atdí dhu mà. Obhó tí, kórò ale adù òko 'àmbe Kàgàwà ilè dò wò ndi nònzì dhu-okú dò rò.

²² Wò ndi Péterè mà Yùwanì nà náanzí wíwì róná 'ìgù ale ní'í iwà pbindà ato ísè ndi ròsè ìfo kumí ato dòná ale.

Yèsù ná'ù ale rí 'ìtsò Kàgàwà rò dhu

²³ Í ka kùkòlò dhu-dzidò, Péterè mà Yùwanì nà náadè òwu òdhíya rí'í í, 'adù yà pbhàkùhání tó ádròdrò ale mà, pbhàkùrè màna nòvò fíyò dhu náwe abádhí tò. ²⁴ Ní wò dhu ð ìrì rò, kòkò Yèsù ná'ù ale náadè 'ìtsò Kàgàwà rò, 'àti: «Òo Ádrèngbálé, nyí nyanzi ndi òrè-akpà mà, yà adzi mà, ádròdrò rèrè-abábá màna òyá arí'í kórò dhu màna. ²⁵ Pbhàkù Ìlílá-Alafí ní nyí nyabhè pbhàkù ìno-akpà, abhukà, ádrèngbà kamà Dàwudi ròvò dhu ìndrù tò. Kàti:

«Ádhu wò dhu bhèyi inzà Kàgàwà nùni ale-tsi àva ndi ní?

Ndirò, ádhu ìndrù òko 'àmbe ìmbà tíya nà dhu ùdhe dò ndíni í ònzi tí ní?

²⁶ Yà adzi ð ádròdrò ale nòbhòlò wà ð ila t'úgyeta tò. Ndirò, kámá nádù wà 'ìrì atdíkpá, ndíni í ugye tí í Ádrèngbálé Kàgàwà nà, pbindà *Màsiya màna^p. ²⁷ Obhó tí, ádrèngbà kamà Hèrodè mà, l'walí Pòtiyò Pilatò mà, ìnzí ní Pbhàhúdí mà, Ísràyeli tó pbiirò ð bhà màna núndu wà ð yàrì kígò ð. Abádhí ùndu ð, ndíni í ugye tí Yèsù, pbhàkù Ìlílá ìno-akpà, yà nyí nyé nyí nyútri ale. ²⁸ Ndi dhu bhèyi ní ndi abádhí ònzi pbhàkù ádrèngbànga tó òbi ní yà nyí nyé nyí nyudhè ndirò nyí nyazè rónzi ndi angyangyi dhu. ²⁹ Nírò kòmbí Ádrèngbálé Kàgàwà, ándà pé kòkò ale rāpàna 'ònzì ròká dhu. Ábhè pbhàkù ìno ròwù pbhàkù òtè òvò rò ìndrù tò ìmbà òyá ódò na. ³⁰ Ígba òtsánu, ndíni ìndrù nígù tí, rádù wíwì mà, yà inzà apèna 'ònzì angyi ìndrù-nzínzi ð dhu màna nònzì pbhàkù Ìlílá ìno-akpà Yèsù-òvò rò.»

⁹4.11 Zàb 118.22

P4.26 Zàb 2.1-2

³¹ Ní Yèsù ná'ù kòkò ale nfitdègu itsòta nfitò, ní yà abádíhí ì'ì ì àndu ì ró nga náadè ndòpè ndívi, Kàgàwà ràdè abádíhí ìra pèindà ìlílá-Alafí nì. Ní, abádíhí adè 'òpè 'èndò Kàgàwà bhà Ote ìmbà òyá odò na.

Yèsù ná'ù ale rí foyá dhu náíí atdíkpá ròngò dzènáya ònzì dhu

(Luk 12.33; Kas 2.44-47; 2Kò 8.13-15; 1Yù 3.16-19)

³² Yèsù ná'ù ale ní'í atdí ale bhèyi afíya mà, atdyúya màna ò rò. Atdí ale mà abádíhí nzínzì ò nóongónà nzi fóná dhu àti pèindà dhu nyé tí. Pbéù, abádíhí ongónà kóró foyá dhu náíí atdíkpá. ³³ Abádíhí ongónà adè Ádrèngbàle Yèsù ingbè ndí òve-bvè rò dhu tó màkèrè nòvò ìndrù tò ádrèngbà òbi nyé nà. Ndirò Kàgàwà ongónà adè abádíhí àso kóró atdí. ³⁴ Dhu òtdí ndí róná ale ní'ínà mbà abádíhí nzínzì ò atdí màtí. Obhó tí, inga nà ale mà kóró, idza nà ale màna kóró, nóongónà ì dhu-tsí núdezi, 'adè iwu ì òngyè fàrangà nà, ³⁵ 'ùbho Yèsù bhà uvitatále-fí. Ì uvitatále ongónà adè ndí fàrangà néndò kóró ale tò, ngàtsi ale ràbà ka dzènáya ònzì ràdè dhu-bvèfí.

³⁶ Ndi dhu bhèyi tí, Yòzefù tí kátina atdí Mèlawì ní'í inga nà. Ka ní'í Kipurò tí kátina pèirì ò ka kègè ale. Yèsù bhà uvitatále ongónà adè kànzi atò Bàrnabà tí. Bàrnabà-tí ní ìndrù-afí òpè arí ale. ³⁷ Ní kàbhè pèindà inga kodzi, ndàdè ìra ndí fàrangà nà, ndirò àbhè nà Yèsù bhà uvitatále-fí.

Ànàniyà mà pèindà tsibhále Sàfirà nà rò ndí nanzì dhu

(Tòr 23.21-23; 2Ká 5.20-27; Kas 4.35-37)

5 ¹ Pbéù, Ànàniyà tí kátina ale mà ní'iri ì pèindà tsibhále Sàfirà nà 'àbhè fíyó inga kodzi. ² Ní, Ànàniyà idyi ndí inga ka kodzi róná fàrangà-ròrò fíndá, iwà pèindà tsibhále èni átò rórò. Wò dhu-dzidò, kádè àrà ndí fàrangà-go àbhè Yèsù bhà uvitatále-fí. ³ Ní Péterè ivú dhu Ànàniyà-tsù, ndàti: «Ànàniyà, ádhu nyi nyàbhè pòmvo *Sitanì rìrà afinè ní? Nyi nyètrá Kàgàwà bhà ìlílá-Alafí, nyadè inga nyi nyàbhè kodzi rò nyi nyàbà fàrangà-ròrò nídyi ìndè. ⁴ Inzá nyi nyàpè ndí inga àbhè kodzi rò, ka ní'í t'òbhó pèkè? Ndirò, iwà màtí nyi nyàbhè ka kodzi rò, nyi nyòngyè fàrangà ní'í t'òbhó pèkè kèlé? Ní, ádhu nyé nyi nàbhè nyonzi dhu wò dhu bhèyi? Nyi nyèndò nzá títò ìndrù tò, pbéù nyi nyèndò ka Kàgàwà tò.»

⁵ Ní wò Péterè èndò dhu ndí ndirò rórò tí, Ànàniyà nítsi obvò, ndàdè òvè dòtsí. Ní kóró ale, wò Ànàniyà rò ndí ònzì dhu ní'ì ò odò isí atdí. ⁶ Wò dhu-dzidò, kpabhínzo adè iwu, 'àkpòrò Ànàniyà-abvò-ngbò mberè ò, 'adè òwu òtdèna.

⁷ Mbèmbè ìbhè adiyifò-sisí tí Ànàniyà òvèna ró adiyifò-sisí èdà rórò ní ndí, kàbhà tsibhále, Sàfirà náatsù títidò Péterè mà-tí'ò. Kèni nzá pèindà ale rò ndí ònzì dhu. ⁸ Ní, Péterè ivú dhu kà-tsù, ndàti: «Èno pé! Tí nyi nyàbhè inga kodzi róná fàrangà-bvè yà?» Ní, Sàfirà adè dhu àdu ndàti: «È! Ka ní wò.»

⁹ Ní Péterè adè àtina Sàfirà ní: «Nyí nyàdè nyí'ì ingbà dhu bhèyi pèkè ale nà, nyòwù Kàgàwà bhà ìlílá-Alafí nyé nàtra? Àndá! Kòní pèkè ale òtdè òwù kpabhínzo rítsù kòkò dò. Ní, abádíhí rí avòvè ìndrù átò, 'òwù òtdèna.» ¹⁰ Èrò rò tí, Sàfirà nítsi gbùù obvò Péterè-ònzí, ndàdè òvè dòtsí. Ní, idza ì itsù rò, kpabhínzo adè Sàfirà òtù iwà òvè ró, 'adè kà-bvò òtdè, 'òwù òtdèna átò yà kàbhà ale ì òtdèna ró.

¹¹ Ní, odò ní'isí atdí ò *kànisa ò, wò Ànàniyà mà Sàfirà nà rò ndí ònzì dhu ì ìrì rò.

Yèsù bhà uvitatále rí andí nà íbì ale ní'gè dhu

¹² Yèsù bhà uvitatále náanzì ábhò wíwì mà, yà inzá apèna 'ònzì angyi ìndrù-nzínzì ò ábhò dhu màna ìndrù nzínzì ò. Ndirò, Yèsù ná'ù ale kóró nóongónà 'àndu bilinganà. Abádíhí ongónà òko atdíkpá «Ádrèngbà kamà Sòlòmòni bhà mbàrazà» tí kátina mbàrazà-tsiná. ¹³ Ndirò, yà inzá Yèsù ná'ù ale nzínzì ò, atdí ale mà nóongónà nzi ndòmvù

95.6 Ndi mberè-tidò ní'í avvo-ngbò t'ákpòrò tò tí ka kapì.

ndàngbò ndi abádhí nzínzi ð. Pbéù, indrù ongónà àdè àmbe Yèsù ná'ù ale ilè dš atdíð.

¹⁴ Ábhš kpabhále mà vèbhále mànà nóowúnà Ádrèngbále Yèsù à'ù rš, ndi dhu ràdè àrà ka ná'ù ale-bvè àbhè rš risè ndi atdíð.

¹⁵ Ní, indrù nóowúnà andi ná ale nùmbà rš 'iwù ná ngùdhà ð. Abádhí owúnà ì ale nùli rš ròyi fíyò ara mà fíyò ótdù mànà dš, ndíni Péterù ràda ànyírò ðnà kàsùmì ð, àbadhi-sisì nyé mà náara tí ndibvu rš atdí ale dš màtí. ¹⁶ Ábhš ale nyé nóowúnà iwù rš andi ná ale ná, nzé-re-alafí náarávu rýa ale mànà yà kyèròkyèrò rí'í Yèrùsàlemà tó kigò-tí pbanga ðnà rò. Ní ì ale owúnà ègè rš kórò.

Yèsù bhà uvitatále núsò ka kí, kadè dhu òngè tsèyá dhu

(Ìsa 65.13; Kas 4.5-12; 12.3-11; 18.20)

¹⁷ Wò dhu-dzidš, pbàkùhání tó àdrèdrò ale dš kamà, yà ì 'í' mànà atdíkpá Pbasàdükáyò tó mùtè nzínzi ð ale mànà, náambénà Yèsù bhà uvitatále rónzina dhu-adhà ònzì dš atdíð.

¹⁸ Ní abádhí adè Yèsù bhà uvitatále àbhè kusò, kùdò kórò ale tó imbi-dzà ð. ¹⁹ Pbéù kùbhingá nà, Ádrèngbále Kàgàwà bhà atdí màlàyikà náadè irà imbi-dzà-tsè nùpfò, ndàdè Yèsù bhà uvitatále àbhè rùvò iri. Ndirò, ndi màlàyikà adè àtìnà abádhí nì: ²⁰ «Nyòwu nyíko Kàgàwà bhà idzá, nyàdè ípírònga-owútá dš ròtè kórò màkùrè nòvò indrù tš.» ²¹ Ní, Yèsù bhà uvitatále adè 'ìvà bhòtsèngá nyé, 'òwù Kàgàwà bhà idza ð, 'adè 'òpè ùdhe dhu indrù tš.

Pbàkùhání tó àdrèdrò ale dš kamà mà, yà ì 'í' mànà atdíkpá ale mànà níwù ùvò rò, abádhí adè Pbayàhúdí-bvè àdrèdrò-anya itdì arí pbàkùrè-tsè àndu. Ndirò, abádhí adè sàndìrì àvi ròwù Yèsù bhà uvitatále ùgù, 'iwù ná imbi ð rò. ²² Ní imbi-dzà ð ì iwù ùvò rò, kòkò sàndìrì adè nzá ì uvitatále òtù abádhí ka kùdò ðnà kàluga ð. Ní abádhí adè 'adu anya t'ítdìta t'ále-tí'ò, 'adè dhu òvò fíyò, 'àtì: ²³ «Mà mòwù ùvò imbi-dzà-lì'ò, ní mà mòtù ndi imbi-dzà-tsè mbèyi nyé ka kùpbi rò. Ndirò, sàndìrì ní'í inè fíyò ngari ð tí ì ikò rò. Pbéù, mà mìtdègu tsàtsè ùpfo, ní mà màdè nzá atdí ale mà nótù kàluga ð.»

²⁴ Ní wò Kàgàwà bhà idza-ngbò ðdò arí sàndìrì tó àdrèngbále mà, pbàkùhání tó àdrèdrò ale mànà nítdègu wò dhu iri, ní abádhí-do ð nga adè ikù tí iku. Ní abádhí adè 'òpè 'òngè dhu tsèyá nzínziya ð, 'àmbe àtìnà dš: «Ádhu nyé wò ndi nònzì kòkò ale-rò?» ²⁵ Ní'ò ní ndi atdí ale itò ndi, nditsì àtìnà kòkò àdrèdrò ale nì: «Nyíri dhu! Kòkò nyí nyábhè kusò, kùdò imbi ð ale rí'í Kàgàwà bhà idzá ì ikò, 'àmbe dhu ùdhe dš indrù tš rò.»

²⁶ Ní, sàndìrì tó àdrèngbále mà, rónà ngùkpá sàndìrì mànà náawù Kàgàwà bhà idza, ndíni ì ugu tí Yèsù bhà uvitatále 'iwù ná anya t'ítdìta t'ále-ònzì. Pbéù, abádhí nùulú nzá ì uvitatále òbi ní iwù nà, indrù ràdè 'ùbvu odu ní dhu-òdò ònzì ì 'í' dhu-okù dò rò.

²⁷ Wò dhu-dzidš, sàndìrì abhè Yèsù bhà uvitatále rìwù ùvò àdrèdrò anya itdì arí ale-ònzì. Ní, pbàkùhání tó àdrèdrò ale dš kamà náadè ndòpè ndòngè dhu abádhí-tsè, ndàtì: ²⁸ «Mà mísš wà nyí ìnzì nyí nyowu tí dhu ùdhe rš wò ale-òvò rš. Ní, nyàndà pé nyí nyónzì dhu: Yèrùsàlemà tó kigò ð bhà nùlè wà ùlè tí fíyò nyí nyúdhèna wò ale dš dhu nì. Ndirò nyí nyòzè nyífo wò ale-azu dòkà át'ò!» ²⁹ Ní Péterù mà ngùkpá uvitatále mànà náadè dhu àdu kà tò, 'àtì: «Àkàkà dhu tí kifè Kàgàwà ènd dhu, ndirò tí kifè indrù ènd dhu?»

³⁰ Nyí ní ndi nyí nyabhè Yèsù kùtò mèsàlabhà dš ròvè, kadè òtdènà. Pbéù, abhúka tó Kàgàwà nàbhè wà ka rìngbè ndi òve-bvè rò. ³¹ Ndirò, Kàgàwà àbhè wà ka ròdzì òrè-akpá ð, ndàdè àbhèrà ràdì fìndá fangà ðnà rò. Kàbhè ka ràdì Kamà tí ndirò Ògèba tí, ndíni otu nabhè tí Pbaìsràyelí tó ràgèrè ì, 'ùbhà fíyò nzérenge, ràdè èbàta tó otu àbà. ³² Mà ní ì ì nónzì dhu tó ngàmì. Ndirò, Kàgàwà ènd dhu ífè arí ale ní'í kàfí ní pbìndà fìlè-Alafí ní ì dhu tó ngàmì át'ò.»

³³ Ní wòrì ote ì iri rò, àdrèdrò anya itdì arí ale náakò atdíð, 'adè dhu òzè ndíni ì abhè tí Yèsù bhà uvitatále kòkyè. ³⁴ Pbéù, abádhí nzínzi ð Gàmàliyeli tí kátina atdí Mafarisayò ní'í inè. Ndi ale ní'í Músà bhà Hyátá tó màlimò, ndirò ka ní'í atdíð kórò ale arífana ale. Ní, kiva ndi ndidè oré àdrèdrò anya itdì arí ale nzínzi ð, ndàdè Yèsù bhà uvitatále àvi kípfo iri àkè kàsùmì tí. ³⁵ Ní kòkò uvitatále ùvò iri dhu-dzidš, kadè dhu òvò àdrèdrò anya

itdì arí ale tò, ndàtì: «Nyí P̀b̀àis̀r̀aỳé̀l̀í t̀ó p̀b̀ir̀i ð bhà, nyàndà nga mb̀eỳi k̀òk̀ò ale r̀ó nyí nyápanà nyònzì dhu nà. ³⁶K̀ò̀ǹí, td̀èk̀u t̀í T̀è̀wudhà ǹí̀v̀à ndì, ndàrà ndàtì r̀ó àdr̀r̀èngbàle t̀í, mb̀èmb̀è ìf̀o miyà ale ràd̀è 'òdhò owùna ð. Ní ka k̀òhò ka, yà k̀à-t̀s̀è dhu ná'ù ale ràd̀è 'ìfàl̀à, wò abádhí ìts̀ò dhu ràd̀è ìnè.

³⁷T̀è̀wudhà-dzidì, Gálilaya t̀ó p̀b̀ir̀i ð atdì ale, Yudhà t̀ó kátina ǹí̀v̀à ndì ndi dhu bh̀eỳi t̀í yà indr̀ù ðz̀è ka k̀í ònà k̀às̀m̀ì ð, ihé-yà ràd̀è 'òdhò owùna ð. P̀b̀è̀t̀è, ka k̀òhò ka r̀ó, yà k̀à-t̀s̀è dhu ná'ù ale nàd̀è 'ìfàl̀à át̀ò. ³⁸Ní k̀òmb̀i ma m̀at̀ina nyí ǹí: «Nyùvò k̀òk̀ò ale t̀ó dhu ð r̀ó. Nyàbhà abádhí r̀òwù. Wò abádhí ùdhe ì onzi t̀í dhu mà, wò abádhí r̀ònzina dhu mànà ǹí'ina gukyè indr̀ù ð r̀ó àh dhu t̀í, nì ì dhu r̀ìnè ìt̀írd̀. ³⁹P̀b̀è̀t̀è, ì dhu apé ì'ì Kàgàwà nyú ùdhè ndì ndonzi t̀í dhu t̀í, nì nyí nyí ǹz̀ì ì dhu àbh̀è r̀ìnè. Nyàndà nga mb̀eỳi! Akye nyí nyowuna nyòtù Kàgàwà nà nyí nyí nyùgye r̀ó.» Ní k̀òk̀ò àdr̀r̀èdr̀ò anyà itdì arí ale nàad̀è wò Gàmàliyeli ðvò f̀iyò dhu ìr̀ì.

⁴⁰Abádhí adè uvitatále àvi r̀its̀u t̀iya ð. Ní idza abádhí ìts̀ù r̀ó, ì àdr̀r̀èdr̀ò ale adè abádhí àbh̀è k̀uvi, 'adè dhu ìsò f̀iyò ìnz̀ì Yèsù-òvò nati t̀í td̀t̀d̀ò indr̀ù nz̀ínzì ð. Wò dhu-dzidì, ì ale adè abádhí èk̀òlò, r̀òwù. ⁴¹Ní Yèsù bhà uvitatále uvò k̀òr̀ì ale-ònz̀ì r̀ó dhèdhe nyú nà, ì ka k̀òz̀è iwà àk̀à 'àbà àp̀b̀è Yèsù-òvò-okù d̀ò r̀ó ale t̀í ǹídhunì. ⁴²Ndirò, Kàgàwà bhà idza ð m̀at̀í, idzàya ònà m̀at̀í, abádhí àbhà ǹzà k̀órò idho ð ì 'ì dhu ùdhè indr̀ù tò dhu. Ndirò abádhí àbhà ǹzà Yèsù r̀ar̀ì M̀asiya dhu t̀ó Ídzì M̀àk̀èr̀è nòvò ì 'ì indr̀ù tò dhu.

Yèsù bhà uvitatále dzànà ònz̀ì r̀óngo àr̀èbhè ale nòvò ka k̀í dhu

(Uvt 18.13-26; 1Tì 3.8-13)

6¹ K̀òk̀ò ì idho ð, Yèsù bhà àbhàl̀ì-bv̀è nàad̀ì ndàrà ndise r̀ó. Ní yà P̀b̀àgìr̀íkì t̀'ávàna òte arí P̀b̀yàhúdí' nàad̀è 'òp̀è 'ònù yà ávaya nyú nòte arí P̀b̀yàhúdí' ǹí, f̀iyò avbo-ayí r̀òwu udzò t̀í ùdzò r̀ó bilinganà ònyè èndò ka k̀í indr̀ù tò ònà k̀às̀m̀ì ð dhu-okù d̀ò r̀ó. ²Ní, atdì kumò d̀ónà óyò nà Yèsù bhà uvitatále náandu Yèsù bhà àbhàl̀ì-t̀s̀è k̀órò, 'adè àt̀ìnà ǹí: «Ìnzà dhu àk̀à àl̀è r̀èbhà Kàgàwà bhà òte èno àl̀è k̀í indr̀ù tò dhu ònyè-okù d̀ò r̀ó. ³Ní'ò àbanìnzò, dhu àk̀à nyòvò àr̀èbhè ale nz̀ínzìk̀è ð, ndiní m̀à madè t̀í ndi kasu àbh̀è f̀iyá. Ì ale àk̀à ì'ì ìdzì m̀ètsò nà ale t̀í, Kàgàwà bhà Ìl̀il̀à-Alafí ìr̀à ale t̀í, ndirò dhu-ònga t̀'òvòta ǹéni ale t̀í. ⁴Ndi dhu bh̀eỳi ǹí ndi k̀às̀ka nàd̀è ì'ì indr̀ù d̀ò m̀à m̀í m̀ìtsò dhu mà, Kàgàwà bhà Ídzì M̀àk̀èr̀è èno m̀à m̀í indr̀ù tò dhu mànà dhu k̀èl̀è.»

⁵Ní, wò dhu adè Yèsù bhà àbhàl̀ì-nyìk̀p̀ò nòf̀ò k̀órò. Ní, abádhí avò Stìfanè àdr̀r̀èngbà a'uta nà ale, ndirò Kàgàwà bhà Ìl̀il̀à-Alafí ìr̀à ale mà, Filipò mà, P̀òr̀òk̀òr̀ò mà, Nìk̀ànòrà mà, Timoni mà, P̀àràminà mà, Nìk̀èl̀a mànà. Nìk̀èl̀a ǹí'ì Àt̀iyòkiya t̀ó k̀igò ð ale!, yà P̀b̀yàhúdí t̀ó somà ð ndi ǹúgèr̀è ale. ⁶Wò dhu-dzidì, abádhí adè k̀òk̀ò ì òvò ale nítè Yèsù bhà uvitatále tò. Ní'ò ǹí ndi Yèsù bhà uvitatále adè 'ìts̀ò òts̀úya ì èl̀ì abádhí d̀ò-t̀s̀írd̀ò r̀ó.

⁷Wò ndi k̀às̀m̀ì ð, Kàgàwà bhà òte adè ndànga atdídò indr̀ù nz̀ínzì ð. Ndirò, Yèsù bhà àbhàl̀ì-bv̀è nàad̀è àdì ndàrà ndise r̀ó atdídò Yèr̀ùsàlemà t̀ó k̀igò ð, ibí p̀b̀àk̀ùhánf̀ mà ràd̀è Yèsù ná'ù át̀ò.

Stìfanè òsò ka k̀í dhu

⁸Kàgàwà ǹí'rà Stìfanè p̀b̀ìndà ìdzinga mà, p̀b̀ìndà àdr̀r̀èngbànga t̀ó òbì mànà ǹí. Ní, k̀àràna yà ìnzà apèna 'ònzì angyi indr̀ù-nz̀ínzì ð dhu mà, wìwì-abábà mànà nònzì r̀ó indr̀ù nz̀ínzì ð. ⁹Ní ngúfe ale, yà «f̀no-k̀às̀è ð r̀ó ka k̀ékolò ale» t̀í kátina *unduta-dzà ð ale nz̀ínzì ð, nàad̀è 'òp̀è 'àgò ì kà nà. Ì ale ǹí'ì Kùrenì t̀ó k̀igò ð P̀b̀yàhúdí, Àl̀ìsàndùriya t̀ó k̀igò ð P̀b̀yàhúdí, Kìlìkiya t̀ó k̀igò ð P̀b̀yàhúdí, ndirò Àziya t̀ó m̀èlèngè ð P̀b̀yàhúdí.

¹⁰P̀b̀è̀t̀è, abádhí anzì ǹzà Stìfanè lèmà, k̀í'ì dhu-ònga t̀'òvòta t̀ó m̀àgèzì nà, ndirò Kàgàwà bhà Ìl̀il̀à-Alafí ambènà k̀èndà d̀ò kà r̀òte r̀ó ǹídhunì. ¹¹Ní'ò ǹí ndi abádhí adè indr̀ù nòdzì

⁷6.1 Ì ale ka kanzinà átò Èlènístè t̀í.

⁸6.1 Ì-t̀sì ǹí'ì P̀b̀àèbràniya.

¹6.5 Ka kanzinà ka átò pròzèlètè t̀í.

fërangà rǝ ndíńí í ale ɔvo tí dhu 'àti: «Mǎ míńí wò ale nzére nyé rí dhu èno Músà ní ndírò Kàgàwà ní rǝ.»¹² Abádhí adù dhu itsu ihé-yà mà, pbàkèrù mà, Músà bhà Ʋyátá tó màlímó màná-dò ò, ndíńí dhu nívà tí Stífanù rǝ. Nírò ní ndí abádhí alú ka 'òsò, 'adù òwu nà, 'òwù ùvò nà ádròdrǝ anya itǝdí arí ale-ònzí.¹³ Abádhí adù òwu títò dǝ rí Stífanù òbhù ale nà átò ányí, ndíńí ka nòbhù tí 'àti: «Ínzí ndí ndí ndíngyě rǝrò, wò ale náarí dhu èno nzére nyé àlě tó Kàgàwà bhà ilílà idza ní, ndírò Músà bhà Ʋyátá ní.¹⁴ Mǎ míńí wà ka ífí rátina: Yèsù, Nàzaretí tó kígò ð ale rǝrí Kàgàwà bhà idza nùgòlò, ndàdè yà Músà ùbhà àlě tó àlě tó màndè nùgere.»

¹⁵ Ní, wò anya t'ítǝdita-idza ð í'í ale kórò nùudí nyíkpóya Stífanù rǝ, 'adù kà-nyí àla Kàgàwà bhà màlàyikà-nyí bhéyi rólo rǝ.

Stífanù rí dhu òvo indrú tó anya t'ítǝdita-idza ð rò dhu

7¹ Wò dhu-dzidǝ, pbàkùhání tó ádròdrǝ ale dǝ kamà níwú dhu Stífanù-tsù, ndàti: «Wò dènú ka kànò dhu tí obhó dhu?»² Ní Stífanù adù ɔte òpè, ndàti: «Abádú ndírò adódú, nyíri yà mà ménona fùkù dhu. Ádrùngbànga tó awáwù nà arí'í Kàgàwà náavi ndí àlě t'ábhunà Àbràhamù tó Mèzòpòtàmíyà tó pbirì ò kà rí'í rǝrò, tdù kàra àdi Hàranì tó pbirì ò rǝ.³ Ní, kǎtí Àbràhamù ní: «Ívà nyí fùkù pbirì ð rǝ, ndírò fù-dzá-bhà nzínzi ð rǝ, nyarà yà indè mà mítèna pbirì ò.»

⁴ Ní Àbràhamù ivà ndí Kàlǝdèyà tí kátina pbirì ð rǝ, ndàrà àdi Hàranì. Àbràhamù t'ábanà òvè dhu-dzidǝ, Kàgàwà adù Àbràhamù àbhù rìvà ndí Hàranì rǝ, ràrà àdi yà kòmbi nyí nyí'í òná pbirì ð.⁵ Ní ndí pbirì ð, kàbhù nzá atdí adzi mà, ndírò pǝna-òwù kílì róngà bvùtí ngarí-ngba mà kà tò. Pbéù, kǎkò wà làkà Àbràhamù tó ndàti, àbhù ndí rabhèya ndí pbirì kà tó pbindà pbàdzukèrù màná. Kèno wò dhu ìmbà Àbràhamù arí'í atdí ngbànga nà màtí rǝrò.⁶ Kàgàwà atí yà dhu bhéyi: «Pbùkù pbàdzukèrù nóowuya òko ngèkpà ale tó pbirì ð. Ányí, ka kabhèya abádhí róngò ìno tí, kadù àvu rǝyá, ràrà àhù ífo miyà atò tí.»

⁷ Kàgàwà atí átò: «Ma mítǝiya ndí anya nyàbhù òyá ale rí nyòngò ìno tí pbirì ð ale-dǝ. Ndi dhu-dzidǝ ní ndí, mà mabhèya abádhí rùvò ndí pbirì ð rǝ, rìwù òko, 'òngò ima nùle yàrí ngarì ð rǝ.»⁸ Wò dhu-dzidǝ, Kàgàwà adù kpabhínzo-ònzíngà òbhòlo ka kí dhu nídí ize tí ndíńí Àbràhamù màná ì ùngbò ì dhu nitè tí. Ndi dhu bhéyi ní ndí, Ísakà ka kùgè rǝ, Àbràhamù abhè kònzíngà kòbhòlò àrè rí idhò isè idhò ð. Ísakà anzì dhu ndí dhu bhéyi tí idhùna Yàkòbhò-rǝ, Yàkòbhò ràdè kònzì ndí dhu bhéyi tí atdí kumì dòná óyò nà idhùna, àlě t'ábhùna-nzínzi rǝ.

⁹ Adòyà Yòzefù-adhà ònzì ì arí dhu-okú dǝ rǝ, ì àlě t'ábhùna-nzínzi náabhù ka Mísri tó pbirì ð bhà ròdzì. Pbéù, Kàgàwà í'í ìnè atdíkpà kà nà.¹⁰ Ní, kǎdù kàbhù ràrà èda rǝ ndí ndábàna kórò àpbè òná. Ndirò, Kàgàwà abhù ka ràbà ídzíngà Mísri tó pbirì ð ádrùngbà kamà Fàrawù-ònzí, ndàdè dhu-ònga t'òvòta tó màgèzi àbhù kà tò. Ní, Fàrawù adù Yòzefù ìlì Mísri tó pbirì ð *lìwalì tí. Ndirò, kǎdù kílì ádrùngbàle tí pbindà idzá kórò dhu-dǝ.

¹¹ Wò dhu-dzidǝ, àgàyì nùsif Mísri tó pbirì ð ndírò Kànanà tó pbirì ð màtí. Ndi dhu ní'í ádrùngbà àpbè nyé. Ndirò, àlě t'ábhùna rí ì ònyàna dhu mà àbà ró nga mà ní'í ìmbà.

¹² Ní, Yàkòbhò itǝgù ìnè ònyè rí'í Mísri dhu ìri, náadù àlě t'ábhùna'í nòví, ròwù wemberè tó abhi ní ányí.¹³ Ʋo rí abádhí tó abhi níse ányí abhi ð, Yòzefù adù ndítè abádhí tó abádhí t'ádòná nyé tí. Nírò ní ndí ádrùngbà kamà Fàrawù adù Yòzefù mǎ-dzá-bhà nùní átò.¹⁴ Wò dhu-dzidǝ, Yòzefù adù àbanà Yàkòbhò mà, kórò fí-dzá-bhà màná návi rìwù òko Mísri tó pbirì ð. Í ale-bvè kórò ní'í àrùbhù kumì dòná ìmbò nà ale.¹⁵ Ní, Yàkòbhò adù òtse Mísri. Àbadhi mà, pbi inzo àlě t'ábhùna màná náawù èvè ányí.¹⁶ Ka kadùnà òwu abádhí-abvò nùmbà rǝ, kiwù ètdùnà Sikemù tó pbirì ð, yà àlě t'ábhunà Àbràhamù náadzì fërangà rǝ Hèmorà bhà inzo-fǝ ibhu ò.

¹⁴7.12 Í àlě t'ábhùna ní'í kàbhà inzo.

¹⁵7.12 Ʋpt 42–45

¹⁷ Ní, yà Àbràhamù tó Kàgàwà akò làkà rāká ònà kàsùmí nítidègu ndindù, ní àlè tó ale-bvù nísé ndí ndòtrò atdíđó Mísri tó pbirì ð. ¹⁸ Nírò ní ndí yà inzà Yòzefù núní ádrèngbà kamà náanyè idzi Mísri tó pbirì dš. ¹⁹ Ní ndí ádrèngbà kamà núntrá àlè tó ale, ndàdè àvu àlè t'ábhúna rō. Kādè abádíhí ètè átò rēbhà foyá nzónzo ndíní èvè tí. ²⁰ Wò ndí kàsùmí ð ní ndí, ka kugù Músà. Músà ní'í atdíđó áya, ndàdè Kàgàwà-nyikpó ðfò ngbángba. Ní ka kadò ndí Músà tó ngbángba ìbhè àbí tí àbanà bhà idzá. ²¹ Íyànà itdègu Músà tó ngbángba èbha, ní ádrèngbà kamà Fàrawù t'ívanà adè kidyí, ndàrà ívinà pòindà ngbángba nyá bhèyi. ²² Ní ànyì-dzá, ka kudhè Mísri ð bhà tó ka karúdhèna dhu-tsi-tídò kóró Músà tó, àbadhi ràdè í'í ádrèngbànga tó òbí nyá nà òtèna ð, ndírò kàsùna ð màtí.

²³ Ní atdiku, ìfò kumí atò nà ndí ndí'í rórò, Músà níudhé dhu ndí rāká ndàrà adóna Pbaìsràyélí nándà. ²⁴ Ní, kátù abádíhí nzínzi ð atdí ale róná Mísri ð atdí ale rávu rō. Ní, kázè ndísò kà-rō dhu. Ní, adónà-rō dhu ndí ndùtsè tí, kádè wò Mísri ð ale nòhò òho tí. ²⁵ Kàtí dhu ènì adóna Pbaìsràyélí rí dhu ènì, Kàgàwà rívi ndí ndí, ndíní ndí ndwèwè tí ð ìno-kàsù ð rō dhu tí. Pbéù abádíhí adè nzá ndí dhu ènì.

²⁶ Tsútsà nnganí, Músà atù òyò Pbaìsràyélí 'òngbè rí rō. Ní kázè ndèkòlò abádíhí-ònga ròkò màrèngà ð. Ní, kàtí abádíhí nì: «Àbanínzó, nyí ní atdí odhí! Ní ádhu nyí nyávu rākù nyí-tírò ní?» ²⁷ Pbéù, yà odhìnà rō rúbhi àvu rō ale nídzí Músà, ndàdè àtìnà ní: «Ádhi ndí ìnyí nli dóká kamà tí? Ndirò ádhi ndí nyí nli ndíní nyí nyongó tí ànyàka ènò?» ²⁸ Nyí nyòzè tí nyohò ma yà inzi nyí nyòhónà Mísri tó pbirì ð ale dhu bhèyi?» ²⁹ Ní, wò dhu ndí ndírò rō, Músà akè dòtsí, ndàrà àdì Pbaìmidiyani tó pbirì ð. Ànyí kádhi kpabhà nzónzo òyò.

³⁰ Ífò kumí atò dzidò, Kàgàwà bhà màlàyikà náavi ndí kà tó Sinayi tí kátina pbirì-akpà tí arí'í ràngè ð, kàzè rórè róná inzi rógbe rórò kídžambà ð. ³¹ Ní idho núnko Músà atdíđó wò dhu ndí ndàlā rō. Pbéù, yà ndí ndòndri ndíní ndí ndandá tí dhu mbèyi rō, Músà ní Ádrèngbàlè Kàgàwà-tù wò kàzè ð rō rōtè rō. ³² Kàtí: «Ima ní abhúnè tó Kàgàwà. Ima ní Àbràhamù mà, Isakà mà, Yàkòbhò mànà tó Kàgàwà.» Ní, òdò ní ndí ndívi dhu-okú dš rō, Músà adè nzá ndòmùvù ndandà ndí kàzè-dònga mà tdítđó. ³³ Wò dhu-dzidò, Ádrèngbàlè Kàgàwà adè àtìnà kànì: «Úwa pšòwè rō kàyitò, wò nyí nyidè rō nga ní ìlilá ngari nídhuní. ³⁴ Obhò tí, ma màlā wà pàkà ale rābàna Mísri tó pbirì ð bhà fš àpè! Ndirò, ma mìrì wà abádíhí rí 'èhè tí dhu. Ní, ma mìfò wà òrè-akpà ð rō, ndíní ma mìpfo tí abádíhí ndí àpè ð rō. Ní, írà! Kòmbí ma mì nyovì Mísri.»

³⁵ Stìfanù adè dhu òvò tdítđó, ndàtí: «Wò ndí Músà Pbaìsràyélí adhò angyinà rō. Abádíhí atí kànì: «Ádhi ndí ìnyí nli dóká kamà tí? Ndirò ádhi ndí nyí nli ndíní nyí nyongó tí ànyàka ènò?» Ndi Músà kèlè ní ndí Kàgàwà adè òvinà rārà kamà tí, ndírò Pbaìsràyélí èkòlò rí ìno-kàsù ð rō ale tí. Kítè ndí kà tó pòindà màlàyikà-òtù ð, yà inzi rógbe rórò kàzè rórè róná kídžambà ð. ³⁶ Ndi Músà ní ndí, Pbaìsràyélí nípfo Mísri rō, yà inzà apèna 'ònzì angyi indrù-nzínzi ð dhu mà, ize mànà nónzi ndí ndí dhu-òtù ð. Kànzi ð dhu Mísri tó pbirì ð «*Òlòlò ádrèngbà rèrè» tí kátina ádrèngbà rèrè ð, ndírò ràngè ð ìfò kumí atò ð. ³⁷ Ndi Músà kèlè ní ndí dhu navò Pbaìsràyélí tó ndàtí: «Kàgàwà níipfoya ima bhèyi atdí pòindà *nabì fèkù nzínzikè ð rō.» ³⁸ Pbaìsràyélí àndu tsùya ràngè ð rō, kóngónà ndí ide àlè t'ábhúna mà nzínzi ð yà Sinayi tó pbirì dš rí dhu òvò fíndà Kàgàwà bhà màlàyikà mànà. Kàkò ndí ípìrònga tó òtè, ndàdè ùdàna àlè tó. ³⁹ Pbéù, àlè t'ábhúna náazè nzá 'ífù Músà rēnna dhu. Abádíhí ongónà kà-tsè dhu àsà àsa tí, atdyúya ràdè í'í ndíní ð adù tí ð Mísri tó pbirì ð.

⁴⁰ Ní atdiku, abádíhí atí Àršnì^w ní: «Mà màni nzá yà Mísri rō mà nábhu mùvò Músà rō ndí nìpè yà kàrà ð dhu. Ní, òbhòlò mēngù-nzo-wòyò^x fākà, ndíní ka kongó tí ànòna kambe òwu dš nà angyi fākà.» ⁴¹ Ní abádíhí abhòlò ìkyì-ngba-wòyò, 'adè ìzà tó perè èbì ndí *sànamù-ngba-ònzì. Ndirò abádíhí anzi màhendè dhèdhe nyá nà ndí ìtírò ð òbhòlò dhu-okú

^w7.40 Àršnì ní'í Músà t'ádòna drèngbà.

^x7.40 Uvt 32.1-6

dò rò. ⁴² Ní, Kàgàwà ɣgèrè dzinà-dò abádí tò, ndùbhà róngò àmbè òrù-akpà-nyí rò dhu nùle dò, Kàgàwà bhà pbànábí tó bhùkù ò ka kandí dhu bhèyi. Ndi andítá átí:

«Ìsràyeli ò bhà,

yà ràngù ò nyí nyónzi ìfò kumi ato ò, nyí nyúbì tí ùbì iza tó perè onzídú?

Ndirò, nyí nyúbho tí ùbhò ngùkpá dhu-tsí tó perè idù?

⁴³ Inzá akekpá màt! Pbéù nyí nyúbhì Mòlokì^y bhà hemè nánò rò,

nyàdù òwu fùkè mǎngù-ngba Rēfanì^z bhà alalí-wòyò nánò rò.

Ì dhu-wòyò nyí nyabhòlò ndíní nyí nyongó tí ùlenà.

Ní, ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mí nyàbhè kumbà nyí, karè nyí nà àrè tí Bàbeli tó pbìrì ònà^a.»

⁴⁴ Ràngù ò ì ì'ì nínanganí, àlè t'ábhúna ní'ì inè Kàgàwà rí'ì nzinziya ò dhu ìtè rí hemè-dzà nà. Ndi idza ka kupe àdhàdhì yà Kàgàwà nyí níitè ka Músà tó ònà òfò ò.

⁴⁵ Olùnà rò, abáya adè ndi hemè-dzà ùdà àlè t'ábhúna-fò'ò. Ndirò, Yēsùwà arí 'ènda ònà kàsùmì ò, àlè t'ábhúna náadè kidyì 'iwù nà yà òyá ale Kàgàwà ábhè 'òdi pbìrì ò.

Ndi hemè-dzà náadì abádí nzinzi ò, ràrà àhè ádrèngbà kamà Dàwudi bhà kàsùmì ò.

⁴⁶ Dàwudi tó Kàgàwà itè pbìndà idzinga atídí. Ní Dàwudi adè rasà ònzi ndíní ndi ndòbhòlò tí adítá tó ngari àlè t'ábhuna Yàkòbhò bhà Kàgàwà tò^b. ⁴⁷ Pbéù, idza òsì adè Kàgàwà tó ale ní Sòlòmónì^c. ⁴⁸ Pbéùngàtí, yà kórò dhu dò arí'ì Kàgàwà náarí nzí àdi ìndrù-òtsú asì idza ò. Wòrì ní ndi Kàgàwà bhà nabi nùéno dhu, ndàti:

⁴⁹ «Òrù-akpà ní pbàkà tombi,

ndirò yà adzi ní pfòdu ùlì ma marí dònà dhu.

Ní íngbà tí ìlì ndi idza ndi idù nyí nyósina?

Ndirò íngbà tí ìlì ndi ngari ndi ma mádè maso ònà?

⁵⁰ Tí obhó òtsédu ndi ì dhu nabhòlò kórò^d?»

⁵¹ Stìfanè adè àtìna tdítdò: «Nyí atdítdò òyà idzò alé, ndirò afíya mà b́ya mànà nùtsì Kàgàwà rò alé, bilínganà nyí nyarí nzí Kàgàwà bhà Ìlìl-Àlaffì ròvona fùkè dhu ìri. Nyí nyí dhu ònzi abhùkè bhèyi! ⁵² Àdhi pbá ale ndi Kàgàwà bhà pbànábí nzinzi ò inzà abhùkè ávu rónà? Abádí akyè yà angyangyì dhu navò Obhónángatále rìrà dhu dò ale. Nyí ní ndi nyí nyípfò ndi Obhónángatále nyàbhè òmvù-fò. Ní kòmbì, nyí nyòngò wà ka nahò ale tí.

⁵³ Ndirò, nyí nyàbà Kàgàwà bhà Hyátá kàbhà màlàyíkà-òtù ò, pbéù, nyí nyàdè nzà ndi Hyátá nífu.»

Stìfanè ùbvù ka kí odu ní ròvè dhu

⁵⁴ Anya t'ítàta-idzà ò ì'ì ale níitdègu wò Stìfanè ènò dhu ìri, ní abádí akó atdítdò, 'adè kúya àtri Stìfanè-okú dò rò, nàwí rí 'òri nídhuní. ⁵⁵ Pbéù, Kàgàwà bhà Ìlìl-Àlaffì ìrà ndi dhu-okú dò rò, Stìfanè adè òrù-akpà ò nga àndà. Ní ànyì, kàla Kàgàwà bhà ádrèngbànga tó awáwè, ndàdè Yēsù àla Kàgàwà bhà fangà dònà rò idè rò. ⁵⁶ Ní, Stìfanè adè àtìna: «Ma mí òrù-akpà-lì'ò àlè ndi nàngbe rò. Ndirò, ma mí Ìndrù t'ídhunà nálá Kàgàwà bhà fangà dònà rò idè rò.»

⁵⁷ Ní, wò dhu nìrì ale níidè ikù nà kórò, 'adè òtséya-kpò nífò b́ya-bhu ò akyè ì ìrina kà rəvona dhu tdítdò ní. Abádí náala ì atdíkpá kàdò, 'òdì ì kà-dò, ⁵⁸ 'adhà ka 'ìpfo ìri kígò ò rò, 'adè kòpè 'ùbvù odu ní ndíní óvè tí. Wò dhu tó ngàmò tí ì'ì ale, nùwà ròyá màdzarè 'ùlì Sàwùlò tí kátina kpatsìbhíngba-pfò tí. ⁵⁹ Yà odu ní ka kí ndùbvù ònà kàsùmì ò, Stìfanè ambèná ndítsò dò, ndàti yà dhu bhèyi: «Ádrèngbàle Yēsù, àkò afídu!» ⁶⁰ Wò

^y7.43 Mòlokì ní Kànanà ò bhà tó mǎngù-ngba.

^z7.43 Rēfanì ní Mísri ò bhà ongónà ùlenà alalí-òvò.

^a7.43 Àmò 5.25-27

^b7.46 Atdídhénà andítá rí kàti Yàkòbhò bhà pbàdzakuru tó ka kí idza òsì dhu tí.

^c7.47 Ndi Sòlòmónì ní'ì ádrèngbà kamà Dàwudi t'ídhunà.

^d7.50 Ìsa 66.1-2

dhu-dzidš, kãdè ndòkò otdyèna dš, ndàdè òkù oré tũna nyú nà ndàti: «Ádrëngbálé, àpè nyozé wòrì nzérenga abádhí dš.»

Wò dhu ndì ndòrì rórò ní ndì, kà-afí náadè ìtdé atdíðš.

8 ¹Sáwúlò adè dhu òlè òlè tí kòkò Stífanè nòhò ale tò.

Sáwúlò rávu *Kànìsà rš dhu

(Yùw 6.70; Kas 11.21; Fil 1.12)

Wò Stífanè ka kòhò ònà idho š tí, ka kapè kavu atdíðš kànìsà rš Yèrùsàlemà tò kigò š. Ní, Yèsù ná'ù ale uvò Yèrùsàlemà rò, 'ìfàlā ì Yùdeyà tò pbìrì mà Sàmàrìyà mànà ònà. Pbéttè, Yèsù bhà uvitatále kèlè náadè 'àbhà vīya dš rò Yèrùsàlemà tò kigò š. ²Kàgàwà bhà Hyátá ìfū arí ngùkpà ale náadè Stífanè-abvò idyì 'òwù òtdànà, 'àdè kòdzì atdíðš.

³Pbéttè, wò ndì kàsàmmì š tí, Sáwúlò náazè ndùgolo kànìsà. Ní ndì dhu-okú dš rò, kálé idza tsànà rò ndàrà ùtsù rò òyà, ndàdè ànyì-dzà ndì ndòtù Yèsù ná'ù kpabhàle mà vèbhàle mànà nípfo obi ní, ndàrà àwàna imbi-dzà ò.

⁴Kigò š rò ì nífalā ale núubhì dhèdherò ngari ònà, 'àmbe Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrè nánò dš indrù tò.

Filipò rí Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrè nánò Sàmàrìyà tò pbìrì š dhu

⁵Ndì dhu bhèyì ní ndì, Filipò^e náawù Sàmàrìyà tò pbìrì š atdí kigò š, ndàrà dhu òvò indrù tò Màsiyà dš. ⁶Ní, ihé-yà náapbá afīya atdíkpá Filipò rēnna dhu rš, kà rārā ònzìnà rš wìwì-òyì ì rì, 'àdè ì dhu nála nyìkpòya nyú ní dhu-okú dš rò. ⁷Obhó tí, nzére-alafí nóowúnà ùvò rš ádrëngbā ikù nà yà ì arávu ròyá àbhš ale nyú ò rò. Ndirò, àbhš ale kàkà ngbòya ève, ndirò òtsòtsù, nóowúnà ègè rš. ⁸Ní, ndì dhu abhè indrù-idhè rìka ndì atdíðš ndì kigò š.

⁹Wò ndì kigò š, Simoni tí kátina atdí ale ní'ì inè. Ndì ale ní'ì màzítále. Kǒngónà Sàmàrìyà š bhà àbhè idho rēko atdíðš. Ndirò, kǒngónà àdè ndàtì ndìtíró ádrëngbāle tí.

¹⁰Ní kórš ale, nzónzo mà, ádrèdrš ale mànà nóongónà afīya àpba atdíðš kà rēnna dhu rš. Abádhí adúnà òwu àtìna rš: «Yàrì ale ní Kàgàwà bhà ádrëngbānga tò obi, yà «Ádrëngbā Obi» tí ka karátina.» ¹¹Abádhí apbá afīya kà rš dhu ní, angyíta tí kòpè ndì, ndàrà indrù àbhè rš idho rēko atdíðš pbìndà màzì š ndì ndònzìna dhu-okú dš rò dhu. ¹²Pbéttè, indrù nítidègu Filipò rēnna fīyò òrè-akpà š Ádrëngbā kamà Kàgàwà bhà idzi tò Ídzi Màkèrè mà, Yèsù Krístò dš Ídzi Màkèrè mànà ná'u, ní abádhí àdè bàtizò àlè Filipò-fš. I ale ní'ì kpabhàle mà vèbhàle mànà. ¹³Ní, Simoni náa'u dhu átò, ndàdè bàtizò àlè. Wò dhu-dzidš, kãdè ndàpba atdíðš Filipò rš. Ndirò, wìwì mà, inzá apèna 'ònzì angyì dhu mànà dhu ndì ndàlā rò, idho adúnà àrà kùko rš atdíðš nyú.

¹⁴Ní, Yèrùsàlemà tò kigò š ì nòtù Yèsù bhà uvitatále nítidègu iwà Sàmàrìyà š bhà nfrì Kàgàwà bhà Ote 'àdè à'ùnà dhu ànì, ní abádhí adè Péterè mà Yùwanì nà nóvì ròwù ànyì. ¹⁵Ní, kòkò óyò uvitatále nówù ùvò Sàmàrìyà tò pbìrì ò rò, abádhí itsò ì ndì pbìrì š Yèsù ná'ù ale dš ndíní Kàgàwà bhà Ìlìlā-Alafí nabá tí. ¹⁶Obhó tí, abádhí f'ì bàtizò kèlè ì àlè Ádrëngbāle Yèsù-òvò rš, 'àdè f'ì inzá Kàgàwà bhà Ìlìlā-Alafí àpè ifo níziniya š atdí ale dš màtí rš. ¹⁷Ní, Péterè mà Yùwanì nà nùwì otséya abádhí dš, ràdè Kàgàwà bhà Ìlìlā-Alafí àbà.

¹⁸Ní, Simoni itdègu indrù àbà Kàgàwà bhà Ìlìlā-Alafí kòkò óyò uvitatále èlì otséya dòyá rò dhu nálà, ní kãdè fàrangà àbhè Péterè mà Yùwanì mànà tò. ¹⁹Kãdè àtìna abádhí ní: «Nyìbho wò nyí nyí'ì nà ádrëngbānga tò obi-tidò átò idù, ndíní otsédu ma mìlì dònà ale nóongó tí Ìlìlā-Alafí nabà átò.» ²⁰Pbéttè, Péterè adè dhu àdu kà tò, ndàti: «Nyí nyàkà tsèkè ròtì ì kórš wò pbàkè fàrangà mànà, nyì nyàtì dhu fàrangà rš ka kãdè yà tíròrò Kàgàwà aràbhèna dhu òdzì dhu tí nídhunì. ²¹Nyì nyí'ì imbà nyì nyàbàna ndirò nyì nyònzìna yà mà mónzina dhu ò dhu nà, imbà afinè rí'ì tèmèlà tí Kàgàwà-ònzì nídhunì.

^e8.5 Filipò ní yà Yèsù bhà uvitatále dzànà ònzì ongó tí ka kavò àrèbhè ale nízini š atdí ale (Kas 6.5).

²² Níró, úgèrè nyi nyubhà wò pbùkù nzèrè irèta. Ndirò, ítsò nyi Ádràngbàlè Kàgàwà rò, ndíni kùbà tí wò afínù ò rí'í nzèrè irèta indù, àkàkà ní. ²³ Obhò tí, ma màla wà afínù ògyè tí dhu, ndirò ma màla wà nzèrenga ùtsì afínù tí dhu.» ²⁴ Ní, Simoni adù àtìná Péterù mà Yùwanì màna ní: «Nyìtsò nyí nyí-tírò dùdú Ádràngbàlè Kàgàwà rò, ìnzí wò nyí nyénona dhu nónzì tí ndí rùdú.»

²⁵ Ádràngbàlè Kàgàwà bhà Ote tó obhóngà ì itè, 'adù òvónà indrù tó dhu-dzidò, Péterù mà Yùwanì màna náadù òwu Yèrùsàlemà tó kígò ò. Abádhí adùná òwu Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù néndò rò indrù tó yà ì ùda òna ná Sàmàriyà tó pbìrì ò ibí pbanga òná.

Filipò mà rí 'òtù Ètìyòpiyà tó pbìrì ò atdí ádràngbàlè nà dhu

²⁶ Wò dhu-dzidò, Ádràngbàlè Kàgàwà bhà màlàyikà náavò dhu Filipò tó, ndàti: «Ívà nyi irò rò, nyarà mùsùngù dò, yà Yèrùsàlemà tó kígò ò rò ráwù ndàrà Gázà tí kátina kígò ò otu ò. Ndi otu ò indrù arí nzí ùbhi gbòkà.»

²⁷ Ní ányirò rò tí, Filipò ivà ndí ndàrà ányì. Ní otu ò, kátù Ètìyòpiyà tó pbìrì ò atdí ale. Ndi ale ní'í *amáí, ndirò ka ní'í Ètìyòpiyà tó pbìrì ò tsibhá ádràngbà kamà, Kàndakè^g tí kátina bhà kórò malí dò ádràngbàlè. Ní, kùbhína ndàdu rò Yèrùsàlemà tó kígò ò ndí ndàrà Kàgàwà ùle iná rò, ²⁸ ndámbe àrà dò pbìndà, yà *mùhàgù arádhana gèrègèrè-tidò ò. Ndi gèrègèrè ò kádì, ndàdù àmbe yà Kàgàwà bhà nabi Ísayà náandí dhu òzà dò. ²⁹ Ní wò ndí kàsùmì ò ní ndí, Kàgàwà bhà Ílilá-Alafí atí Filipò ní: «Índrì nyi íkyèrò nyú wò gèrègèrè-tí.» ³⁰ Ní, Filipò adù òkù tsàkàtsàkà, ndàrà àhù wò gèrègèrè-tí, ndàdù wò Ètìyòpiyà tó pbìrì ò ale ìrì Kàgàwà bhà nabi Ísayà andí dhu òzà rí rò. Ní, Filipò ivú dhu kà-tsù, ndàti: «Wò nyi nyózàna dhu àlù tí àlù dènu?» ³¹ Ní, wò ale adù dhu àdu Filipò tó, ndàti: «Ímbà ndí dhu-tí àwè rí idù ale í'í rò, kà rádù dùdu àlù ìngbà dhu bhèyi?» Wò dhu-dzidò, kádè Filipò àvi rùpò ràdì tinná gèrègèrè ò. ³² Wò ndí kámbe ná òzàna dò Andítá ò ngari ní yà dhu bhèyi ráfina:

«Kíli ndí yà òzèna ka kowu tí ka kówu nà tàmà bhèyi.

Ádhàdhì ikána àze ka kí tàmá-ngba náarínè ìnzí ndàpfò tsùna mà dhu bhèyi, kíne ìnzí ndàpfò tsùna mà.

³³ Ka kazè nzá ka dhu tí, ndirò ka katdì nzá kà-ànyà ndí anya nyú àkàna kotdì dhu bhèyi.

Ádhi pbá ale ndí, kàbhà pbàdzakurà dò dhu naweya,

ìwà ka kadù kàbhà ípìrìnga níwi yà adzi ò rò nídhuní^h?

³⁴ Ní wò Ètìyòpiyà ò ale adù dhu ivu Filipò-tsù, ndàti: «Ma mìtdè nyi itdè tí! Ádhi nyú ndí wò Kàgàwà bhà nabi rí dhu àwè dóná? Kà t'òte dóná ndítírò, ndirò kà t'òte vurò ale dò?» ³⁵ Ní Filipò adù òte òpè, ndòvò Yèsù dò Ídzi Màkùrù kà tó wò ndí Andítá tó ngari ò rò tí. ³⁶ Ní otu ò ò òwu rórò, abádhí awù ùvò idha rí'í òná ngari ò. Ní, wò Ètìyòpiyà ò ale adù dhu ivu Filipò-tsù ndàti: «Kàní idha rí'í ìne irò! Ní ádhu ndí ndùvo rádù rùdú ìnzí ma malú tí bàtizò fúnú?» ³⁷ [Ní Filipò adù dhu àdu kà tó, ndàti: «Nyí nyapè Yèsù à'ù atdí afínù nyú nà, ní nyí nyádù bàtizò àlù àlù.» Ní wò ale adù àtìná Filipò ní: «Ma mà'ù wà dhu Yèsù Krístò ràrì Kàgàwà t'Ídhùnà.»] ³⁸ Wò dhu-dzidò, kádù gèrègèrè àvi kòdì rí ale rálù rìdè. Ní, abádhí adù òfo idha ò óyò rò Filipò màna, Filipò rádù bàtizò àbhù kà tó. ³⁹ Ní, idha ò rò ò ùvò rò, Ádràngbàlè Kàgàwà bhà Ílilá-Alafí adù Filipò òdyi ndàrà nà, ìnzí Ètìyòpiyà ò ale rádù àlanà tdítidò. Pbetù, wò ndí Ètìyòpiyà ò ale náadù fíndá otu ùngù, ndámbe àrà dò ádràngbà dhèdhe nyú nà.

^f8.27 Angyè Ungbòta ò, Àmà-tì ní pbànowí dò ádràngbàlè. Oyo rí kisè ní, àmà-tì ní onzinánga òvè ale, ndirò ngàtsì ní òbí ní ka kòhò onzinánga ale (1Ká 22.9; 2Ká 9.32; Èst 1.12; Yèr 38.7; Mát 19.12).

^g8.27 Kàndakè ní Ètìyòpiyà ò ádròdrò vèbhá kámá-òvò, àdhàdhì Fàrawù ní'í Mísirì ò kámá-òvò dhu bhèyi.

^h8.33 Ísa 53.7-8

⁴⁰ Wò dhu-dzidò, Filipò adù àrà ndòtù Àzotò tì kátina kigò ò. Kàdù àdi ndàrà Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò rò ìndrù tò yà ndì ndùda ònanà kigò ð, ndàrà àhù nà Kàyisàriyà tó kigò ò.

Yèsù rí Sàwùlò ànzi owùna nungu tì dhu

(Kas 22.6-16; 26.12-18)

9¹ Wò ndì kàsùmì ð, Sàwùlò tì kátina ale azè dhu ní ndàvu Ádrèngbàlè Yèsù bhà ábhàlì rò, ndíní uvè tì. Ní kìvà ndì, ndàrà pbàkùhání tó ádròdrò ale dò kamà bhà ² Kàrà bhàruwà àko kà-fò, ndíní ndì ndarana tì itèna rò Dàmàsiki tó kigò ð unduta-dzà ð ádròdrò ale tò. Í bhàruwà ní ì rèsà náfa rí kà tò rùsò ndì kigò ð kà ròtùna Ádrèngbàlè Yèsù bhà otu nungù arí rò kpabhàlè mà vèbhàlè màna, ndàmà, ndàrà nà àdrà-mbì dò ka kùsò rórò Yèrùsàlemà tó kigò ð. ³ Ní, otu ð kà ràrà rórò, ìkyèrò kòdì Dàmàsiki ndì ndotsú tì rórò ní ndì, awàwè nùsì òrù-akpà ð rò, ndàtìyì ka atdírò. ⁴ Ní, Sàwùlò itìsì obvò, ndàdè atdì ale-tù ìrì, ràtì: «Sàwùlò, Sàwùlò, ádhu nyi nyávu rùdù ní?» ⁵ Ní, Sàwùlò adù dhu ìvu kà-tsù, ndàtì: «Ádrèngbàlè, ìnyi nyé ní àdhi?» Ní wò ale-tù adù dhu ádu kà tò, ndàtì: «Éma ní Yèsù, wò nyi nyávu rùdù rò. ⁶ Ní, ívà nyi nyòtsù kigò ð. Ànyì nga ní ndì ka kí nyi nyàkà nyònzì dhu nòvò ìndù ní.» ⁷ Kòkò Sàwùlò mà rùbhi òwu rò màna atdìkpá kà t'òdhina níikò, idho rùkò ì, ìnzì 'àdè tsàya mà nápfò. Abádhí ambénà ale-tù kèlè ní rí dò, pbètù ìnzì 'àdè ndì ale mà nála. ⁸ Ní, Sàwùlò ìvà ndì obvò rò, ndidè. Kàngbe nyìkpóna, ìnzì ndàdè inga àla akekpá màf. Ní, kà t'òdhina adù kàlù òtsàna rò 'òwùna, 'òwù òtsùna Dàmàsiki tó kigò ð. ⁹ Ànyì, kànzi ìbhù idho ìnzì ndì ndì inga àlà rórò. Ndirò kányè nzá dhu mà, ìnzì ndàdè dhu mà nómuvè.

¹⁰ Wò ndì Dàmàsiki tó kigò ð, Yèsù bhà atdì ábhàlì, Ànàniyà tì kátina ale ní ì ìnè. Ní, Ádrèngbàlè Yèsù àvi ndì kà tò onyè ròdzì kàdò dhu bhèyi dhu tó òfò ð, ndànzi ka ndàtì: «Ànàniyà!» Ní Ànàniyà adù dhu ádu ndàtì: «Ádrèngbàlè, kànì ima írò.» ¹¹ Ní, Ádrèngbàlè Yèsù adù àtina kànì: «Ívà nyi nyarà yà (Térútérù ídè ngudhà) tì kátina ngudhà ð, nyadè òtsù Yudhà tì kátina atdì ale bhà idza. Ndirò nyàdè nyivú Sàwùlò, Társò tó kigò ð ale ànyì-dzà-bhà-tsù. Obhò tì, ndì ale rí ì ìnè ndìtsò ndì ndí rò. ¹² Ndirò, kà tò mà mòvò wà dhu onyè bhèyi ròdzì kàdò òfò ð, matì: Ànàniyà tì kátina ale ràròtsù ànyì idza, ndàdè òtsùna ùlì kà-dò, ndíní kàdè tì ndòpè ndàla nga tdtí dò.» ¹³ Ànàniyà adù dhu ádu kà tò, ndàtì: «Ádrèngbàlè, mà mhrì wà àbhò ale nyé wò ale bhà dhu àwè rí rò. Ndirò mà mhrì wà Yèrùsàlemà tó kigò ð kònzì ìnyi ná'ù ale rò kórò nzère dhu. ¹⁴ Ndirò, írò kàrà nà ádrèngbànga tó obi ní pbàkùhání tó ádròdrò ale àbhù kà tò, ndíní kùsò tì òvònu rò rí 'ìtsò ale.»

¹⁵ Pbetù, Ádrèngbàlè Yèsù adù àtina Ànàniyà ní: «Àrà yà mà mòvì nyi ì. Mà mòvò wà wòrì ale kàsùdu nonzi tì: kà rí òvòdu àbhè ròtò ndì kórò ìnzì ní Pbhàhúdì mà, kórò ádròdrò kámá mà, kórò Pbhàisràyélí màna nzinzi ð. ¹⁶ Ndirò ima nyé, mà mí okúdu dò rò kà ràbàna àpè nìtè kórò kà tò.» ¹⁷ Ní, Ànàniyà adù ndìvà, ndàrà Yudhà bhà idza. Ní ànyì, kèlì òtsùna Sàwùlò dò, ndàdè àtina ní: «Abanngba Sàwùlò, Ádrèngbàlè Yèsù àvi ndì ìndè otu ð àzú nyi nyàrà rórò. Ní kivi mà tìnu ð ndíní nyi nyala tì inga tdtí dò, Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí ràdè nyàra.»

¹⁸ Ní urò rò tì, ìbhè-kélè bhèyi ì nàlì dhu náadè 'èpba Sàwùlò-nyìkpò ð rò, Sàwùlò ràdè ndòpè ndàla nga tdtí dò. Wò dhu-dzidò, kàdè àrà bàtizò àlù. ^{19a} Ní rò ní ndì kányè dhu, ndàdè obi àbà tdtí dò.

Sàwùlò rí Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò ìndrù tò Dàmàsiki tó kigò ð dhu

^{19b} Sàwùlò mà náadè òko ngúfè idho tì atdìkpá ábhàlì màna Dàmàsiki tó kigò ð. ²⁰ Ní ànyìrò rò tì, kàdè ndòpè ndàrà dhu òvò rò ìndrù tò unduta-dzà ð rò, ndàrà àtina rò, Yèsù ràrì Kàgàwà t'Ídhùna. ²¹ Ní, wò dhu nìrì ale kórò náko rò idho aránà atdídò. Abádhí adèna òwu àtina rò: «Hòkò! Tì obhò yàrì ale nyé yà Yèsù-òvò rò ì nìtsò ale rò arùbhi àvu rò

Yèrùsàlemà tó kigò ð? Ndirò kàrà àzú okúna dò rò dhu tí obhó ndíní ndí ndusó tí í ale, ndàrà nà pbàkùhání tó ádròdrò ale-fò ð?»

²² Pbéttà, Sáwúlò adéna àrà dhu òvò rò abádhí tó obi nyú nà. Ní, Dàmàsiki tó kigò ð í nòtù Pbhàhúdí rádtina kà tó dhu adúnà àrà àwí rò àwí tí yà Sáwúlò rí dhu itè kpangba Yèsù rárí Másiyà rò.

²³ Ní, ábhò idho nyú dzidò, Pbhàhúdí adè 'írì ndíní í oho tí Sáwúlò. ²⁴ Pbéttà, Sáwúlò adè abádhí írì í dóná dhu èni angyangyi. Í Pbhàhúdí ambèna kigò tó tsàtsè òdò dó adyibhengá nà ndirò kúbhingáná màtí, ndíní Sáwúlò rāhè rò, 'adè tí kòhò. ²⁵ Ní, wò dhu í írì rò, Sáwúlò bhà ábhàlì adè àbadhi idyi kúbhingá, 'ipfo iri póló ð, imbi rò ka kòsò sèngè-yà-ba ð rò, ràwù kigò-ngbò ka kákpòrò ní kàlì-kuti rò.

Sáwúlò rí ndàdù Yèrùsàlemà tó kigò ð dhu

²⁶ Sáwúlò itdègu àrà àhè Yèrùsàlemà tó kigò ð, ní kām̀vù ndí ndòtsù Yèsù bhà ábhàlì nzinzi ð. Pbéttà, í ábhàlì adè kòdò ònzì ònzì tí, inzà í à'ù dhu, iwà kà rùgèrè ndí, ndòngò Yèsù bhà ábhàlì nyú tó dhu-okú dò rò. ²⁷ Ní, Bàrnabà tí kátina atdí ábhàlì náadè Sáwúlò idyi, 'òwùna atdíkpá Yèsù bhà uvitatále-tí'ò. Ní, kádè ìngbà dhu bhèyi màtí Sáwúlò ála Ádràngbàle Yèsù, Dàmàsiki ràrà otu ð dhu mà, ndirò ádhu mà ndí Ádràngbàle Yèsù òvò kà tó dhu màna dhu àwe abádhí tó. Ndirò, Bàrnabà adè ìngbà dhu bhèyi màtí Sáwúlò ènò Yèsù-òvò rò, ìmbà ònà odò na Dàmàsiki tó kigò ð bhà tó dhu àwe átò kórò abádhí tó. ²⁸ Ányírò rò tí ní ndí, Sáwúlò mà náadè òko atdíkpá Yèsù bhà uvitatále màna, 'adè òwu ùbhi rò kórò ngari ònà Yèrùsàlemà tó kigò ð. Kádèna àrà dhu òvò rò Ádràngbàle Yèsù-òvò rò ìmbà ònà odò na. ²⁹ Sáwúlò mà adéna òwu 'òtù rò átò yà Pbhàgíríkí t'ávana òte arí Pbhàhúdí màna, 'adè àmbe 'agò dó abádhí màna. Pbéttà, kòkò í Pbhàhúdí adéna òwu dhu ònzì rò, ndíní í oho tí ka. ³⁰ Ní, wò dhu í írì rò, Yèsù ná'ù ale adè kùnda, ràrà Kàyisàriyà tó kigò ð. Ányírò rò, abádhí adè kàbhè ràrà Tàrsò tí kátina kigò ð. ³¹ Wò ndí kàsùmì ð, *Kànìsà ongónà òko màrèngà ð Yùdeyà tó p̀bìrì mà, Gàlìlayà tó p̀bìrì mà, Sàmàriyà tó p̀bìrì màna ð. Abádhí adè òko, 'àmbe obi àbà dó affiya ònà rò, 'adè àmbe Ádràngbàle Kàgàwà bhà Úyátá nífù dó mbèyi nyú. Ndirò abádhí-bvè ongónà àdè àmbe ndise dó, Kàgàwà bhà Hlìl-Àlafí ràrà dzènáyà ònzì rò dhu-okú dò rò.

Péttè rí Àyineyà tí kátina ale nígù dhu

³² Wò ndí kàsùmì ð, Péttè adè ndàrà ùbhi rò kórò pbanga ònà. Ní atdíku, kàrà ùbhi átò Ludà tí kátina pbanga ð arí'í Yèsù ná'ù ale-bvè. ³³ Ní ányì, kátù Àyineyà tí kátina atdí ale iwà ara dó ndí ndaráyí rò atò àrà àhè àrè atò nyú tí rò. ³⁴ Ní kàtí wò ale ní: «Àyineyà, Yèsù Krístò ìgè wà nyi. Ní, ívà nyi ara dó rò, nyadè ndí ara núhu nyi-tírò.» Ní ányírò rò tí, wòrì ale ívà ndí ndidè orá. ³⁵ Ní Ludà ð bhà mà Sàronì tó kyèngyèrè ð arí'í pbanga ð bhà màna náala wò dhu, 'adè 'ùgèrè kórò, 'à'ù Ádràngbàle Yèsù.

Péttè rí Tàbità ìkyè dhu

³⁶ Yèsù ná'ù atdí tsibhále ní'í inè Yòpà tí kátina kigò ð. Ndi tsibhále-òvò ní'í Tàbità'. Ndirò, ndí ovc-tí ní 'Ìsà». Kòngónà ídzu dhu ònzì abho nyú indrù tó, ndàdè àrà nàkèttàle dzèna ònzì rò. ³⁷ Ní atdíku, andí alú ka, ràdè òvè dòtsí. Ní ka kadè ká-bvò ù'o, kufò, kadè itdùnà kupò nà, kowù ìlìnà ràyi orèna rò rí'í kàluga ð. ³⁸ Ludà tó pbanga ní'í ìkyèrò Yòpà tó kigò-tí rò. Ní Yòpà rí'í Yèsù bhà ábhàlì níftdègu dhu ìrì Péttè rárí'í ndí pbanga ð, ní abádhí adè óyò ale nóvì ròwù Péttè ànzì, 'àtí: «Má mìtè nyi itdè tí nyú. Írà kòwu atdíkpá tsàkàtsàkà fàràbvè.»

³⁹ Ní ányírò rò tí, Péttè mà adè òwu atdíkpá abádhí màna. Ní, Yòpà Péttè àrà àhè rò, ka kùnda ka rùpò ndàrà àhè yà Tàbità-abvò ka kàlì ònà kàluga ð. Kórò abvo-ayí náadè 'àndu Péttè-rò, 'àmbe òdzi dó. Abádhí adéna òwu yà àdì ndí ndàdè nyìkpóna nà rórò

^{19.36} Pbhàgíríkí t'ávana ð, kòvò ní Dòrikà.

Tàbità òbhhòlò mberù mà orú mùdzarù mànà nítè rò Péterù tò. ⁴⁰ Nírò ní ndí Péterù aví kórò ale rùvò kàluga ò rò. Kádù ndòkò òtɔyèna dš, ndàmbe ndítšò dš Kàgàwà rš. Wò dhu-dzidš, kádù ndàgere abvo dš, ndàdè àtina: «Tàbità, ívà nyí.» Ní, íyàdhíyà náadè nyíkópna àngbe. Ní Péterù ndí ndàla rò, kádù ndàngbe, ndàdì sùnátù dš. ⁴¹ Péterù adè ɔtséna nágbà, ndàlè Tàbità ní, ndíva orù. Tdítš, kádù Yèsù ná'ù ale mà abvo-ayí mànà núnzi rìwù, ndàdè Tàbità nítè fíyò iwà ikyè ròrò. ⁴² Ní Yòpà tó kígò š, kórò ale níri wò dhu-òyí, àbhò ale nyé ràdè Ádrèngbàlé Yèsù ná'ù. ⁴³ Wò dhu-dzidš, Péterù adè àbhò idhò nyé nónzi Yòpà tó kígò š, yà òròhò nonyína Simoni tí kátina ale bhà idzá.

Kòrnòliyò dò dhu ròdzì onyè tó ɔfò š dhu

10 ¹ Kàyisàriyà tó kígò š, Kòrnòliyò tí kátina atdí ale ní'í inè. Ka ní'í «Ìtaliyà tó p̀bìrì š p̀bànówí tó pikò» tí kátina p̀bànówí dš ádrèngbàlé. ² Ábadhi mà p̀bì idzá-bhà mànà kórò nóongónà Kàgàwà ùle, 'àdè Kòdò ònzi. Kòngónà àbhò mùdzàna nyé nónzi P̀bàyàhúdì ǹzínzi š nàk̀tátale tò, ndàdè àrà ndítšò rš Kàgàwà rš kórò kàsəmì š.

³ Ní atdíku, àrègyètí adyífò-sisì adyíšò nga tó š, dhu adzi kà dš onyè tó ɔfò š. Ní, kàla Kàgàwà bhà màlàyikà p̀bì idza rítšù rš, ràdè kànzi, ndàtì: «Kòrnòliyò!» ⁴ Ní, Kòrnòliyò adè nyíkópna òtì wò màlàyikà rš ɔdò ònzi ndí ndí ròrò, ndàdè dhu ivu tsəmà, ndàtì: «Ádrèngbàlé, ádhu nyí nyí ima ànzi ní?» Ní, màlàyikà adè dhu àdu kà tò, ndàtì: «Kàgàwà ìrì wà p̀bèkè itsòta. Ndirò, nyí nyarúbhòna nàk̀tátale tó perè návi wà ndí kpangba Kàgàwà-ònzí. Ní, ndí dhu-okú dš rò, Kàgàwà ádzo nzá rùnè rò. ⁵ Ní kòmbí, òvì indrù ròwù Yòpà, ròwù Simoni tí kátina ale ànzi. Ngàtsi ndí Simoni-òvò ní Péterù. ⁶ Ndi ale rí'í yà òròhò ònyi arí Simoni bhà idzá, ndí idza ràdè í'í ádrèngbà rèrè-bidš.»

⁷ Ní, wò Kòrnòliyò mà rùbhi òte rò nà màlàyikà níitdègu àwì kà-nyíkòpò š rò, ní kádè p̀bìndà kasu tó ɔyò ale mà, atdí p̀bìndà mùnowì mànà núnzi. Ndi mùnowì ní'í Kàgàwà bhà Úyátà nífù arí ale, ndàdè Kòrnòliyò-tsù dhu ìrì atdíš. ⁸ Ní, Kòrnòliyò awe wò ndí nònzi dhu kórò abádhí tò, ndàdè abádhí òvì ròwù Yòpà.

Péterù dò dhu ròdzì onyè tó ɔfò š dhu

⁹ Tsútsà nínganí, kòkò Kòrnòliyò óvinà ale ní'í abhi nà tí. Ní, azà adyífò-sisì adyíbhengà nga tó š, abádhí í'í íkyèrò ndíní ì ɔtsù tí Yòpà tó kígò š. Nírò ní ndí Péterù upò ndàrà ndítšò idza-dòtsirò ò ka kòbhhòlò asota tò ngari ò ròk. ¹⁰ Ní àwù alú ka atdíš, ràdè ndòzè ndònyè dhu. Ní ònyè òyè ka kí kà tò ònà kàsəmì š ní ndí, dhu adzi kà-dò onyè bhèyi. ¹¹ Ní kàla òrè-akpà-li'ò ndí nàngbe rò, ádrèngbà mberù bhèyi ndí nìli atdí dhu ràdè àmbe ífo dš òrè-akpà ò rò ífo p̀bìndà rš ka kèlè ndí ròrò, rìrà àhu yà adzi dš. ¹² Wò ndí ádrèngbà mberù ò í'í dhu ní: ífo p̀fòya dš arúbhi izà-tidò mà kórò, òya dš arí 'àdha yà adzi dš izà-tidò mà, orú aràngili àrè-tidò mànà kórò.

¹³ Ní, Péterù ìrì atdí ale-tù dhu òvo rí fìndà rš, ndàtì: «Péterù, ívà nyí nyazè kòrì izà, nyadè à'ànà.» ¹⁴ Ní, Péterù adè dhu àdu, ndàtì: «Ínzí ní wò dhu bhèyi Ádrèngbàlé! Ínzà ma mapèna yà Kàgàwà isò inzí ka kongò tí à'ànà izà-tidò ná'a. Ndirò, ma mapè nzá Kàgàwà-nyíkòpò š òtì izà-tidò ná'a.» ¹⁵ ɔyo rí kisè ní, Péterù ìrì wò ale-tù ràtì: «Péterù, iwà Kàgàwà ú'ò rilà nyíkópna š dhu nàkà nzá nyatì òtòtì dhu tí.» ¹⁶ Wò dhu adù ndí ndònzì ndí íbhà-gàna. íbhà ka nìsè dhu-dzidš, ka kadè wòrì ádrèngbà mberù idha ànyìrò rò tí ròdzì òrè-akpà ò.

¹⁷ Péterù adì ndàmbe ìnga ìrè dš wò ndí ndàla dhu dš. Nírò ní ndí kòkò Kòrnòliyò ívinà ale níwù, ìtsi iko Péterù rí'í ònà idza-ngbò ka kákòrò ní kàlì-lí, iwà ì òngù dhu kórò ngari ònà, òròhò ònyi arí Simoni bhà idza ràrì'í ngbòrò ròrò. ¹⁸ Ní, abádhí anzi dhu, 'àdè dhu ivu ànyì-dzá-bhà-tsù, 'àtì: «Simoni Péterù tí kátina ale nàtí àdì àzù-dzá?»

¹10.1 Ndi pikò ní'í atdí atdí miyà p̀bànówí tó azà mùtè.

^k10.9 Mrk 13.15

¹⁹ Wò ndi kàsùmí ð, Péterù nfi'í inè wò ndi ndàlanà dhu dō tī ndi ndí inga ìrè tđtđđ rō. Nírđ ní ndi Kàgàwà bhà Ìlílà-Alafí adù dhu òvđ kà tđ, ndàti: «Péterù, kònfì ìbhù ale rí nyòmè. ²⁰ Ní ívā nyi nyawù tsakàtsàkà, nyàdè òwù abádhí mànà atdíkpa ìnzì afinù rùguru rórđ, ìma nyá ma mìvì ndi abádhí nídhuní.» ²¹ Ní Péterù ifò, ndìrà àhù kòrì ale-tí'ò rđ, kàti: «Ima ní ndi yà nyí nyómèna ale. Ní, ádhu nyí nyiwù írō okúna dō rđ?» ²² Ní, abádhí adù dhu àdu, 'àti: «Mā nivì ní Kòrnòliyò, pbánówí dō ádràngbàlè. Ndi ale ní obhónángatále, ndírđ ka ní Kàgàwà-òdđ ònzì arí ale. Ndirđ, kórō Pbàyàhúdì arí ídzi dhu kèlè àwè kà-dō. Ní Kàgàwà bhà màlàyikà návi ndi kà tđ, ndàdè kàvi rànzi ìnyi pbìndà, ndíní ndírì tī nyi nyáwèna fìndà dhu.» ²³ Nírđ ní ndi Péterù adù kòrì ale náko ròtsù idza, ndàdè abádhí àbhù ròyi mbèyi nyá.

Péterù rí'í Kòrnòliyò bhà idzá dhu

Tsútsá nínnganí, Péterù mà kòkđ Kòrnòliyò ívi ale mà, Yòpà tó kígđ ð Yèsù ná'ú ale nzinzi ð ngúfe ale mànà nfi'vā ì Yòpà rđ, 'òwù Kòrnòliyò bhà Kàyisàriyà tó kígđ ð. ²⁴ Ní tsútsánnganí tđtđđ, Péterù arà àhù Kàyisàriyà tó kígđ ð. Ní ànyì, Kòrnòliyò í'í abádhí òdđ ndi ndí rō, atdíkpa yà ndi ndùnzinà kórō fì-dzà bhà mà, atdídđ ndi ndózè òdhina mànà. ²⁵ Ní, idza Péterù ròtsù ònà kàsùmí ð, Kòrnòliyò ahù kàko. Ní kàkđ ndi òtyèna dō, ndìbvù ndi kònzì-tsè ð, ndàlè ka. ²⁶ Pbétù, Péterù adù kàlè ndìvā òrè, ndàdè àtìnà kà nfi: «Ívā nyi òrè. Ima mà átđ ní ìnyi bhèyi ale kèlè.» ²⁷ Ní, idza ì òtsù àzèmbè ì òte Kòrnòliyò nà rórđ rđ, Péterù atù àbhđ ale nyá idzá ì nàndu rō. ²⁸ Ní, kàdè dhu òvđ k'pangba abádhí tđ, ndàti: «Nyí, nyí nyèni wà dhu mbèyi nyá Úyátá rísđ dhu atdídđ, Màyàhudi rākà nzá ndi'í ìnzì ní Màyàhudi t'òdhinà tī, ndírđ kà rākàna nzá ndòtsù ìnzì ní Màyàhudi bhà idza. Pbétù, Kàgàwà nyá ndírđ nówđ dhu idu, ndàti: Ínzà mà rākà mòzè atdì ale mà ìnzà flá nyìkpóna ð ale tī, ndírđ ìnzà àkà kòkò mànà atdíkpa ale tī. ²⁹ Nírđ, kònfì ndi dhu-okú dō rđ nga ní ndi, yà nyí nyòvì ìndrù ròwù manzi rđ, mà mìvā mà mìrà àzú ìnzì p'fòdu rùguru rórđ. Ní kòmbì, mà mòzè mēni àdhu-okú dō rđ màtì nyí nyànzi mà mìrà àzú dhu.» ³⁰ Ní Kòrnòliyò adù dhu àdu Péterù tđ, ndàti: «Indo idho àhù wà ifò, yà mbèmbè yàrì kàsùmí ð tī mà mádi mambe mìtsò dō ònà pbà idzá rđ àrùgyètđì adyifì-sisì adyídđ nga tó ð. Ní ànyìrđ rđ tī, mà mála atdì ale iwà idè ònzidù, àmbìli rùmbìli màdzarè ndi ndàfì rònà rórđ. ³¹ Ní ndi ale àti ìma nfi: «Kòrnòliyò, Kàgàwà ìrè wà pbàkè ìtsòta. Ndirđ, kàla wà nàkètálè tó nyi nyarùbhòna perè. ³² Nírđ, òvì ìndrù ròwù Yòpà, ròwù Simoni tī kátina ale ànzì. Ngàtsì ndi Simoni-òvđ ní Péterù. Ndi ale rí'í yà ìrđhò ìnyi arí Simoni bhà idzá, ndi idza ràdè ì'í ádràngbà rèrè-bidò.» ³³ Ní ànyìrđ rđ tī, mà mòvì ìndrù pbàkè ròwù nyanzi. Ní, nyi nyàdè dhu ònzì mbèyi màtì nyìrà. Nírđ, kànfì àlè k'f'í kórō kòmbì Kàgàwà-ònzì, ndíní mà mìrì tī Ádràngbàlè Kàgàwà òvđ ìndè ndíní nyi nyawe tī fàkà dhu kórō.»

Péterù ròte Kòrnòliyò bhà idzá rđ dhu

³⁴ Ní, Péterù apè òte, ndàti: «Kòmbì mà mēni wà dhu obhó tī, ìnzì Kàgàwà rarí ìndrù-ònga òvò. ³⁵ Ndirđ kórō pbìrì ð, Kàgàwà ará'una ale ní yà òdòna ònzì arí ndàdè obhónànga ònzì ale. ³⁶ Kàgàwà ìbhò pbìndà òte Pbàisràyéllì tđ. Ndi òte ní, màràngà tó Ídzi Màkàrù Yèsù Krístò-òtù ð. Ndirđ, ndi Yèsù Krístò ní ndi kórō ale tó Ádràngbàlè. ³⁷ Nyí, nyí nyèni wà kórō Yùdeyà tó pbìrì ð ndi nónzì dhu, ròpè ndi Gálìlayà tó mùlengù ð rđ, yà Yùwanì òvđ ìndrù tđ bàtizò dzidò. ³⁸ Ndirđ, nyí nyèni wà ìngbà dhu bhèyi màtì Kàgàwà frá Yèsù, Nàzàretì tó kígđ ð ale pbìndà Ìlílà-Alafí bhà ádràngbànga tó òbi ní dhu. Ndi Yèsù úbhi kórō ngari ònà, ndàrà ídzi dhu ònzì rđ ìndrù tđ, ndàdè àrà P'fòmvo arávu ròyà kórō ale nífù rđ, Kàgàwà í'í ndi mànà nídhuní. ³⁹ Mā'í ní yà Yèsù ònzì Pbàyàhúdì tó pbìrì mà, Yèrùsàlemà tó kígđ mànà ð kórō dhu tó ngambì. Ka kòhò ndi Yèsù, k'wò mùsàlabhà dō, kàdè òtđnà. ⁴⁰ Pbétù ìbhù rí kisè idho ð, Kàgàwà adù kàbhù rìngbè ndi ìbhu ð rđ, ndàdè kàbhù rìtè ndi k'pangba. ⁴¹ Kítè nzá ndi kórō ale tđ. Pbétù, kítè ndi fàkà yà Kàgàwà avò mà m'í'í pbìndà ngambì tī ale tírò. Kàbhà ìngbèta dzidò, mà m'ónyè dhu, màdè dhu òmvè atdíkpa kà mànà. ⁴² Ndirđ, kàdè dhu àya fàkà, ndíní mà mòvo tī dhu ìndrù tđ, màdè

dhu ìtè kpangba, ndi rārī ndi Kàgàwà avò ndi ndíní ndi nditd̄iya t̄ ùv̄v̄è ale mà, ípíròrò rí'í ale màna-ànyà. ⁴³ Ndirò, Kàgàwà bhà p̄bànábí náavò dhu kókú d̄ò r̄ò, 'àti: «Yèsù-òvò r̄ò, Kàgàwà arí Yèsù nà'ù ìngbàt̄ f̄lì ndi ale mà ní bhà nzérenga núbà kóró ndi ale t̄.»»

Kàgàwà bhà Ìl̄l̄à-Alafí r̄ífo ìnzí ní P̄bàyàhúdì d̄ò dhu

⁴⁴ Wò Péterù r̄òte ònà kàsùmì ð, Kàgàwà bhà Ìl̄l̄à-Alafí níifo kókò Péterù r̄ənona f̄yò dhu ìr̄i r̄ò rúbhi kóró ale d̄ò. ⁴⁵ Ní, kókò Péterù mà níwù màna atd̄k̄pá Yèsù ná'ù P̄bàyàhúdì idho n̄úko atd̄íð, ìnzí ní P̄bàyàhúdì t̄ò Kàgàwà àbh̄ p̄bìndà Ìl̄l̄à-Alafí t̄ò perè át̄ò dhu-okú d̄ò r̄ò. ⁴⁶ Obhò t̄í, ì P̄bàyàhúdì n̄f̄rì kókò ì ale ìnzà ì ap̄ena ìrina angyi aláva-tid̄ò òte rí, 'ad̄è àmbe Kàgàwà bhà ádr̄əngb̄anga il̄è d̄ò r̄ò. Ní, Péterù ad̄è dhu ìvu P̄bàyàhúdì-ts̄ù, ndàti: ⁴⁷ «Kòmbì, kàkà ale nábà wà Kàgàwà bhà Ìl̄l̄à-Alafí át̄ò àl̄è bh̄eyi. Ní ádhu ndi ndùvo rád̄è abád̄hí r̄ò ìnzí b̄atizò nalú t̄?» ⁴⁸ N̄f̄r̄ò ní ndi Péterù ad̄è b̄atizò àvi kubho kókò ìnzí ní P̄bàyàhúdì t̄ò Yèsù Krístò-òvò r̄ò. Wò dhu-dzid̄ò, kókò b̄atizò nàl̄è ale nàad̄è Péterù àgo, 'òkò màna atd̄k̄pá ngúfe idho t̄í.

Yèrùsàlemà t̄ò kigò ð Péterù r̄í ndi nónzì dhu àw̄è dhu

11 ¹ Yùdeyà t̄ò p̄birì ð ì nòtù uvitatále mà, Yèsù ná'ù nḡk̄pà ale màna n̄f̄rì dhu yà ìnzí ní P̄bàyàhúdì mà ní r̄r̄i wà Kàgàwà bhà Òte át̄ò. ² Ní, Péterù itd̄egù ndàd̄ù Yèrùsàlemà t̄ò kigò ð, ní Yèsù ná'ù ndi kigò ð P̄bàyàhúdì nàad̄è 'òp̄è 'àmbe òr̄è d̄ò kà-d̄ò, 'àti: ³ «Nyì nyàrà òtsù ìngbà dhu bh̄eyi ìnzí ní P̄bàyàhúdì¹ n̄zìnzì ð, nyàd̄è dhu ònyè atd̄k̄pá abád̄hí màna?»

⁴ N̄f̄r̄ò ní ndi Péterù ad̄è ndi nónzì dhu òp̄è ndàwe ts̄ənàr̄ò abád̄hí t̄ò. K̄ati: ⁵ «Ma mí'í Yòpà, ní ma mādì mambe mìts̄ò d̄ò ad̄yid̄ò, dhu ràd̄è òdzì d̄ùd̄ù onyè bh̄eyi. Ní, ma málà ádr̄əngb̄à mber̄è bh̄eyi ndi n̄lì atd̄í dhu òr̄è-akpà ð r̄ò r̄ífo, ndàmbe àwù d̄ò d̄ùd̄ù ìfo p̄bìndà r̄ò ka k̄èl̄è ndi r̄òr̄ò. ⁶ Ní, yà ma mād̄ì nyìkp̄òdu mambe wò dhu àndà d̄ò r̄ò, ma málà yà adzi d̄ò arúbhi ìfo p̄f̄òya d̄ò ìzà mà, ìr̄í ð ìzà mà, òya d̄ò arí 'àdha ìzà mà, or̄é arángilì àr̄è màna. ⁷ Wò dhu-dzid̄ò, ma mír̄i atd̄í ale-tù dhu òvo rí idù r̄ò, ndàti: «Péterù, ìv̄à nyì nyazè k̄òr̄i ìzà, nyàd̄è à'ànà.» ⁸ Ní, ma mād̄è dhu àdu, matì: «Ìnzí ní wò dhu bh̄eyi Ádr̄əngb̄al̄é! Ìnzà ma map̄ena yà Kàgàwà ìs̄ò ìnzí ka kongó t̄ à'ànà ìzà-tid̄ò à'a. Ndirò ma màp̄è nzà Kàgàwà-nyìkp̄ò ð òt̄i ìzà-tid̄ò ná'a.» ⁹ Oyo rí kisè n̄í, ma mír̄i wò ale-tù òr̄è-akpà ð r̄ò r̄òte r̄ò, ndàti: «Péterù, ìwà Kàgàwà ú'ò r̄il̄à nyìkp̄óna ð dhu nàkà nzà nyatì òt̄òt̄i dhu t̄í.» ¹⁰ Wò dhu nàd̄ù ndi ndònzì ndi ìbh̄-ḡəna. Ìbh̄è ka nisè dhu-dzid̄ò, ka kàd̄è w̄òr̄i ádr̄əngb̄à mber̄è idha ànyìr̄ò r̄ò t̄í r̄òdzì òr̄è-akpà ð.

¹¹ Wò ndi kàsùmì ð t̄í ní ndi, r̄ùd̄ù ka k̄ivì Kàyisàriyà t̄ò kigò ð r̄ò ìbh̄è ale nàd̄è 'èt̄ò yà ma mí'í ònà idza-lí. ¹² Ní, Kàgàwà bhà Ìl̄l̄à-Alafí ad̄è dhu òvò idù ndàti, mà ròwu atd̄k̄pá abád̄hí màna ìnzí af̄idu r̄uguru r̄òr̄ò. Kàkà nyì nyàl̄àna ìr̄ò azà òdh̄idu nàd̄è m̄andà ànyì Kàyisàriyà, mād̄è itsi òtsù yà ima n̄anzì Kòrnòliyò bhà idza. ¹³ N̄f̄r̄ò ní ndi Kòrnòliyò ad̄è ìngbà dhu bh̄eyi mat̄i Kàgàwà bhà màl̄ayikà àvi ndi f̄indà p̄bìndà idzà dhu nàwe f̄àkà. Màl̄ayikà át̄i kà n̄í: «Òvì indr̄ù ròwù Yòpà, ròwù Simoni t̄í kàtina ale nánzì. Ngàtsi ndi Simoni-òvò ní Péterù. ¹⁴ Ní ale r̄í ndi ìnyì mà, kórò p̄bàk̄ù idzà-bhà màna r̄eḡù ní òte nàw̄è ind̄è.» ¹⁵ Ní, òte ma mòp̄è mawe ndi Kòrnòliyò bhà idzà-bhà t̄ò dhu-dzid̄ò, Kàgàwà bhà Ìl̄l̄à-Alafí nàd̄è ìfo abád̄hí d̄ò, àdhàdh̄i yà wemberè t̄í ndi nd̄ifo àl̄è d̄ò dhu bh̄eyi. ¹⁶ Ní, ndi dhu ad̄è mabh̄è mìr̄è yà Ádr̄əngb̄al̄é Yèsù òno àl̄è t̄ò dhu. K̄ati: «B̄atizò nubhónà Yùwanì n̄uubhò b̄atizò indr̄ù t̄ò idha n̄í. P̄bèt̄ù nyì, nyì nyì Ìl̄l̄à-Alafí t̄ò b̄atizò àl̄è.»

¹⁷ Kàgàwà úbho yà Ádr̄əngb̄al̄é Yèsù Krístò àl̄è ka'u n̄inganí ndi ndubhò àl̄è t̄ò perè át̄ò abád̄hí t̄ò. Ní, ima n̄f̄yana àd̄hì nd̄f̄n̄í ma muvò t̄í ma Kàgàwà r̄ò ìnzí r̄ònzì p̄bìndà kas̄?» ¹⁸ Wò òte ì ìr̄i r̄ò, kókò Péterù mà r̄ubhi 'àgò r̄ò màna ale nàad̄è af̄iya òt̄ù, 'ad̄è 'òp̄è 'il̄è Kàgàwà, 'àmbe àt̄ina d̄ò: «Hàkà! Kàgàwà p̄bànábí àbh̄è rád̄è ìnzí ní P̄bàyàhúdì mà nàbh̄è r̄eḡèr̄è f̄yò m̄ets̄o, ràd̄è obhónà ìp̄ir̄ənḡa nábà át̄ò!»

¹11.3 Ìnzí ní P̄bàyàhúdì t̄í ka kàtina ale nàti ka k̄í át̄ò ìnzà ka k̄òbhòl̄ò ònzìyanga ale t̄í.

*Kànisa rě ndòpè Àtìyòkiyà tó kigò ð dhu

¹⁹ Stìfanù ka kòhò dhu-dzidò, ndì nòpè Yèsù ná'ù ale rò avuta náabhù i ale rìfàlà i dhèdhèrò kigò ònà. Atdídhénà ale náatsè Fòyìnìkè, ngèkpà ale náatsè Kipurò, ndirò ngèkpà-tsí náadù òtse Àtìyòkiyà. Abádhí owúnà Kàgàwà bhà Ídzi Mākùrù núnò rò Pbhàyahúdí tò tí. ²⁰ Pbhétù, yà abádhí nzínzi ð i nòtù Kùreni ð ngúfe ale mà, Kipurò ð ngúfe ale mànà náawù ùvò Àtìyòkiyà, 'adù 'òpè 'ènò Ádràngbàle Yèsù dò ròte Ídzi Mākùrù inzí nē Pbhàyahúdí tò. ²¹ Ádràngbàle Kàgàwà náabhù òbí atdídò Abádhí tò, ndì dhu ràdù àrà yà abádhí rì dhu òvò fíyò ábhò ale nyé nábhù rò rùgèrè i, 'adù Ádràngbàle Yèsù ná'ù.

²² Wò abádhí rónzina dhu-òyí níftdègu àrà òtsi Yèrùsàlemà tò kigò ð kànisa ð bhà-bì ð, ní i ale adù Bàrnabà nóvi ràrà Àtìyòkiyà. ²³ Bàrnabà níftdègu àrà àhù ànyì, ndàdù Kàgàwà àso Yèsù ná'ù ale dhu nòtù, ní kádhè adù ndìka atdídò. Kàdù i ale-afí àbhù ròtsi òbí ndíni i napbá tí atdídò Ádràngbàle Yèsù rò tí. ²⁴ Ndi Bàrnabà ní'í ídzi ale, atdídò Ílilá-Alafí írà ale, ndirò ádràngbà a'uta ná ale. Ndi dhu bhèyi ní ndì, ábhò ihé-yà nyé náadù Ádràngbàle Yèsù ná'ù.

²⁵ Wò dhu-dzidò, Bàrnabà adù àrà Sàwúlò nómè Tàrsò tí kátina kigò ð. ²⁶ Ní ka ndì ndàla rò, kàdù kidyi iwù mànà atdíkpá, iwù ùvò nà Àtìyòkiyà. Ndi Àtìyòkiyà tò kigò ð kànisa ð, abádhí anzí atdí ato nyé. Ndirò ndì kànisa ð, abádhí udhè dhu ábhò ale nyé tò. Wò ndì Àtìyòkiyà tò kigò ð nga ní ndì wemberè tí ka kapè kunzi Yèsù bhà ábhàlì *pbàkrístò tí ní.

²⁷ Ndi kàsùmì ð, Kàgàwà bhà pbànábì núuvò Yèrùsàlemà tò kigò ð rò, 'òwù Àtìyòkiyà. ²⁸ Abádhí nzínzi ð atdí ale-òvò ní'í Àgabhè. Ní, Kàgàwà bhà Ílilá-Alafí ùnda ka ròvò dhu ndàti, ádràngbà àgàyì ràrè ísì yà adzi dò kórò pbirì ð. Ohò tí, ndì àgàyì adù ísì yà Klòdiyò ní'í kámá dò ádràngbà kamà tí ònà kàsùmì ð^m. ²⁹ Wò ndì kàsùmì ð tí ní ndì, Yèsù bhà ábhàlì adù 'ìrè, 'ítsà foyá dhu, ngàtsi ale ràrà kibhò rò foná ndì nàbà dhu-bvù rò, ndíni i onzi tí òdhíya dzèná nē Yùdeyá tò pbirì ð. ³⁰ Perè i 'ítsà dhu-dzidò, abádhí adù kàbhù Bàrnabà mà, Sàwúlò mànà ròwù àbhùnà Yèrùsàlemà tò kigò ð kànisa ð *pbàkùrùⁿ-fò Yèrùsàlemà tò kigò ð.

Yàkòbhò òho ka kí, kadù Péterù òsò dhu

12 ¹ Wò ndì kàsùmì ð, ádràngbà kamà Hèròdè apè ndàvu *Kànisa ð bhà nzínzi ð atdídhénà ale rò. ² Ní, kàbhù Yàkòbhò, Yüwaní t'ádònà kòkèrè dònà ila tò obhi-akpà ní, ròvè. ³ Kíftdègu wò ndì ndàbhù kónzì dhu àlã Pbhàyahúdí-nyìkpò nòfò rò, ní kadù Péterù àvi kosò. Wò ndì dhu anzí ndì yà *imbà ònà afi ná m̀ègatì tò m̀hèndù tò kàsùmì ð. ⁴ Ní, Péterù ka kòsò dhu-dzidò, Hèròdè adù kàbhù kidò imbi-dzà ð. Kàdù ififò pbànówì tò ífò m̀hèndù nùlì, ròdò kà-ngbò ànyì-dzà. Kùdhè dhu ní, *Pásika tò m̀hèndù-idhò r̀èda rò ndì ndì kàbhù kòtdì ànyàna íbì ale nzínzi ð rò dhu. ⁵ Ní, ka kambénà Péterù-ngbò òdò dò imbi-dzà ð, pbétù Kànisa ð bhà adù òko, 'ámbe 'ítsò dò Kàgàwà rò kòkú dò rò inzí i i ònà nga òtdì ròrò.

Kàgàwà bhà màlàyikà rì Péterù ikòlò imbi ð rò dhu

⁶ Yà tsútsà nnganí Hèròdè rì dhu ònzi ndì ndàbhù tí Péterù kòtdì ànyàna ònà idho tò iku ð, Péterù i'í òyò pbànówì nzínzi ð ndì ndàyì rò, òtsùna ràdù i'í òyò àdrà-mbí ní ka kùtsì rò. Ndirò, sàndirì adù i'í tsàtsù-ngbò òdò i i rò. ⁷ Ní kòmbómbì tí, inzà kòkò ale èni kàsùmì ð, Ádràngbàle Kàgàwà bhà màlàyikà níftò ndì, awàwù ràdù Péterù mà rì'í ònà kàlugá-ngba ð nga àtdyi, ràwù hwé. Ní, wò màlàyikà náaya Péterù-ngbò òngòna rò rò, ndìnga idho ð rò, ndàdù àtìnà ní: «fva nyi tsàkàtsàkà.» Ní, Péterù-òtsù rò i'í àdrà-mbí náadù 'ítidì ífirò, 'àwà i òbvò. ⁸ Wò màlàyikà adù àtìnà tdfidò kà ní: «Ísò mvunù ð, nyadù

^m11.28 Kí'í kámá dò ádràngbà kamà tí Pbarómá tò pbirì ð.

ⁿ11.30 Pbhàkùrù ní kànisa ð ádròdrò ale.

pfõnu rɔ kàyitò-mbí iso mbèyi.» Ní, Péterù adù wò màlàyikà àvi fíndà dhu ònzì. Wò dhu-dzidɔ, màlàyikà adù àtìna tɔ́tɔ́dɔ kà nɛ: «Áfɔ̀ rànù ɔ̀rú mùdzarè, nyadù ìrà owùdu ɔ̀.»⁹ Ní, Péterù adù àhù, ndàrà kòwù ɔ̀. Kǎnì nzá dhu, wò màlàyikà rǒnzina dhu ràrɛ̀ obhó dhu. Pbéù, kàmbénà dhu àtì dɔ̀ ɔ̀nyà rɛ̀ ndònyà dhu tɛ̀. ¹⁰ Ní, abádhí ɔ̀dà wemberè tɔ̀ sàndírì tɔ̀ màtù tɛ̀. Tɔ́tɔ́dɔ̀ abádhí ɔ̀dà ɔ̀yɔ̀ rɛ̀ kisè sàndírì tɔ̀ màtù tɛ̀. Wò dhu-dzidɔ̀ ní ndì, abádhí awù ùvò yà dòtsì ka kúvò ní kígò ò tsumà tɔ̀ tsàtsù-tɛ̀. Ní ndì tsàtsù adù ndàpfò ndítírò abádhí tɛ̀, abádhí ràdù ùvò ò iri, 'adù òko àmbe òwu dɔ̀ ngùdhà ɔ̀. Ní kòmbómbí tɛ̀, wò màlàyikà adù àwì Péterù-tɛ̀ rò.

¹¹ Nírò ní ndì wò róná ndì nònzì dhu arà Péterù-dò àhù. Ní kàtì: «Kòmbí, ma mènì wà dhu Ádrèngbàle Kàgàwà nyú ní yà p̀bìndà màlàyikà nìbhò rìrà mìk̀l̀l̀ Hèròdè-fɔ̀ rò, ràdù mabhù mògù yà P̀bàyàhúdì rùbhi àpàna rɔ̀ rùdú ì ɔ̀nzì tɛ̀ kóró dhu ɔ̀ rò.» ¹² Wò dhu àlù dóna rò ní ndì, kàdù àrà Màriyà, Yùwanì-tsánà bhà. Ngàtsì ndì Yùwanì-òvò ní'ì Màrkò. Ní ndì Màriyà bhà idzá, ibí ale nyú ní'ì ì àndu ì, 'ámbe 'ìtsò dɔ̀ rò. ¹³ Ní, Péterù itsi tsàtsù ìtò irinà rò, Ròdhà, kasù tɔ̀ atdì tsìbhíngba ràdù òndri fkyèrò tsàtsù tɛ̀. ¹⁴ Ní, Péterù ndì ndèni tùna rò rò, kídhè ìka ndì atdídɔ̀. Ní, inzà ndì ndàpfò tsàtsù mà kà tò rórò, kàdù ndàngbo, ndòkè Péterù rɛ̀'ì tsàtsùna dhu òvò idza rɛ̀'ì ale tò. ¹⁵ Ní ì ale adù dhu àdu Ròdhà tò, 'àtì: «Tí àrì dènù rɛ̀'ì dhé?» Pbéù, Ròdhà adù àdì ndámbe inè Péterù rɛ̀'ì obhó tɛ̀ tsàtsùna dhu kèlè nòvò dɔ̀ abádhí tò. Ní abádhí adù àtìna wò tsìbhíngba nɛ̀: «Péterù-mùlì ní wò.» ¹⁶ Pbéù, Péterù adù àdì, ndámbe tsàtsù kèlè nòtɔ̀ dɔ̀. Nírò ní ndì ka kawù tsàtsù àpfò, kà ràdù òtsù idza. Ní, ka ì àla rò, idho adù idza ì'ì ale ùko atdídɔ̀. ¹⁷ Ní, Péterù adù abádhí nágo ɔ̀tsùna ní inzà ɔ̀tè tɛ̀. Kàdù ndòpè ndàwe ìngbà dhu bhèyi màtí Ádrèngbàle Kàgàwà àbhù ndì ndàhù imbi ò rò dhu abádhí tò. Tɔ́tɔ́dɔ̀, kàdù àtìna abádhí nɛ̀: «Nyòwu nyàwe wò rùdú ndì nònzì dhu Yàkòbhò mà tò, ngùkpà àlè t'òdhina màna.» Wò dhu-dzidɔ̀, kàdù àhù idza rò, ndàdù àrà ngàtsì ngari ò.

¹⁸ Ní ìnga ùbho rò, p̀bànwí-tsi ava ndì atdídɔ̀, 'ámbe dhu òngù dɔ̀ tsáyà nzínziya ɔ̀, 'àtì: «Péterù nyú àrà àdhà?» ¹⁹ Ádrèngbà kamà Hèròdè adù kàvi kòmè kóró ngari ònà, pbéù ka kàdù nzá kàbà. Nírò ní ndì kàdù dhu àvi kòngù Péterù-ngbò òdò rò rùbhi sàndírì-tù, ndàdù àbhùnà kòkyè kóró. Wò dhu-dzidɔ̀, Hèròdè adù ndìvà Yùdèyà tɔ̀ p̀bìrì ò rò, ndàrà Kàyisàriyà tɔ̀ kígò ò, ndàrà àdì ànyì àkè kàsùmì tɛ̀.

Ádrèngbà kamà Hèròdè ròvè dhu

²⁰ Ádrèngbà kamà Hèròdè náakò atdídɔ̀ Tìrò mà Sidónà màna tɔ̀ kígò ɔ̀ bhà rò. Ní, atdìku, abádhí ìrì ì ndínì ì ovì tɛ̀ ìndrù ɔ̀vòya rɔ̀ Kàyisàriyà tɔ̀ kígò ò, ròwù òtè Hèròdè nà. Ní, ndínì ndì dhu aká tɛ̀ fíyò, abádhí adù 'ìrì Blàstò tɛ̀ kátina ale nà. Ndì ale ní'ì ádrèngbà kamà bhà idho tɔ̀ kàluga ɔ̀ dhu dɔ̀ ádrèngbàle. Ní abádhí awù 'ònzì ndínì ì oko tɛ̀ màrèngà ɔ̀ Hèròdè màna, abádhí tɔ̀ p̀bìrì ɔ̀ bhà òngù rɛ̀ ònyà ongónà ìrà ádrèngbà kamà Hèròdè bhà p̀bìrì ò rò nífidhunì. ²¹ Ní, yà abádhí ìrì ì ndínì ì ɔ̀tè tɛ̀ ádrèngbà kamà màna ònà idho ɔ̀, ndì kamà nùfɔ̀ ndì p̀bìndà ádrèngbànga tɔ̀ mùdzarè nɛ̀, ndàdù àdì p̀bìndà ádrèngbà kamà tɔ̀ tombi dɔ̀. Wò dhu-dzidɔ̀, kàdù ɔ̀tè ɔ̀pè, ndámbe dhu òvò dɔ̀ ihé-yà tò. ²² Ní wò kà ròtè ònà kàsùmì ɔ̀, ihé-yà adà idù 'àtì: «Ìgyò! Ìnzì ní ìndrù nyú yà ròtè dhemà! Mùngù-ngba nyú ní yà ròtè!» ²³ Ní ànyìrò rò tɛ̀, Ádrèngbàle Kàgàwà bhà màlàyikà náapbì Hèròdè, inzà kàbhù ifata Kàgàwà tò dhu-òkú dò rò, asa ràdù àkanà, ròvè dòtsì.

²⁴ Pbéù wò ndì kàsùmì ɔ̀, Kàgàwà bhà ɔ̀tè adù àdì ndámbe ndànga dɔ̀, ndàdù àmbe ndùndò dɔ̀ kóró ngari ònà. ²⁵ Bàrnabà mà Sàwùlò màna níftùdègu fíyò ka kavi 'òwù ònzìna Yèrùsàlemà tɔ̀ kígò ɔ̀ kasù níto, ní abádhí adù 'ìvà, 'àdu ì Àtìyòkiyà. Ànyì abádhí adù òwu atdìkpá Yùwanì tɛ̀ kátina atdì ale màna. Ngàtsì ndì Yùwanì-òvò ní'ì Màrkò.

Kàgàwà bhà Ìflà-Alafì rɛ̀ Bàrnabà mà Sàwùlò màna nòvò Kàgàwà bhà kasù tò dhu

(Gàl 2.7-9; 2Tì 3.8-9)

13 ¹ Àtìyòkiyà tɔ̀ kígò ɔ̀ *kànìsà ɔ̀ ale nzínzi ɔ̀, Kàgàwà bhà p̀bànábí mà, ìndrù tò arí dhu ùdhè ale màna nù'ì inè. I ale ní'ì Bàrnabà, Nìgerì tɛ̀ kátina Simiyoni, Lùkiyò,

Kùrenì tó kigò ð ale, Mànàyenì, yà atdíkpá avi ádrëngbá kamà Hèrodè mànà ale, ndírò Sáwúlò.

² Ní atdíku, yà abádhí ń Ádrëngbále Kàgàwà èlè, 'adè ònyè t'ònyeta-tsè nésì ònà kàsùmì ð, Kàgàwà bhà Ìlílà-Alafí atí abádhí nì: «Nyòpì Bàrnabà mà Sáwúlò nà idù, nyàlì igi, ndínì yà ma munzi ì fíyò kasù nonzi tí.»

³ Ní, ònyè t'ònyeta-tsè ì ètsè, 'adè àmbe 'ítsò dš átò dhu-dzidš, abádhí adè ọtsáyà nùlì Bàrnabà mà dš Sáwúlò nà, 'adè èbhàna ròwù.

Bàrnabà mà Sáwúlò nà ròwu Kàgàwà bhà Ídzi Màkürè ènò Kipurò tó *sòngà ð bhà tò dhu

⁴ Wò Kàgàwà bhà Ìlílà-Alafí nóvì ì ì ì ówu rò, Bàrnabà mà Sáwúlò nà náawù ùvò Sèlèkiyà tó kigò ð. Ní ànyìrò rò, abádhí adè ọtsù ádrëngbá ibhú ð, 'òwù Kipurò tí kátina sòngà dš. ⁵ Ní, Sàlàminò tí kátina kigò ð ì òwù ùvò rò, abádhí apè 'ènò Kàgàwà bhà Ọte indrù tò Pbàyàhúdí tó unduta-dzà ð rò. Yùwanì nfi'ì inè átò atdíkpá abádhí mànà, ndàdè arà abádhí dzànà ònzi rš. ⁶ Ní iwà ì èdà Kipurò tó sòngà ònà kórò rórò, abádhí awù ùvò ndi sòngà ð kigò, Pafò tí kátina ð. Ní, ndi kigò ð, abádhí atù Bàrà-Yèsù tí kátina màzítale. Ábadhi nfi'ì átò Pbàyàhúdí nzinzi ð títò tó nabi. ⁷ Abádhí ongónà òko atdíkpá Kipurò tó sòngà ð lwalì, Sèrgiyò Pòlò tí kátina ale, yà atdífò inga nùni mànà. Ní, ndi lwalì avi Bàrnabà mà Sáwúlò nà kunzi, rìwù tina ð, Kàgàwà bhà Ọte ndi ndòzè atdífò ndìrì nìdahunì. ⁸ Pbetè wò màzítale, Èlemà, wòrì ní ndi kòvò-tì Pbagìríkí t'ávana ð, náadè àdi, ndàmbe ndàgò dš abádhí mànà. Kàdè dhu ònzi ndínì ndugèré tí lwalì-afí, inzi dhu na'ù tí. ⁹ Nfìrò ní ndi Kàgàwà bhà Ìlílà-Alafí irà ndi rò, Sáwúlò, yà Pòlò tí kátina átò nùdí nyìkpóna wò màzítale Èlemà rš, ¹⁰ ndàdè àtina nì: «Nyì nyarí'ì nzére màgèzi nà abho. Ndìrò nyì nyarí indrù ètrà abho. Inyi ní Pfòmvo t'ídhùnà nyé, ndìrò inyi ní obhónanga rš òmvù. Nyì nyèbhàya tí obhò Ádrëngbále Kàgàwà bhà tìrùtùrù idè otu t'údyata? ¹¹ Ní Kòmbì, Ádrëngbále Kàgàwà-ọtsù isì wà dèhè. Nyì nyóngo ndùmùndùmù tí, inzi nyala adiyifò-nyìkpò atdí kàsùmì ð màtì.» Ní ọrò rò tí, Èlemà-nyínga nùtì mbiì, in-ò-yà rìbvù ndi dónà. Ní, kàdè ndòpè ndòrì ndi, ndàmbe ndànda rí ale ònè dš. ¹² Ní, lwalì itdègu wò ndi ònzi dhu àlè, náadè Yèsù à'ù, Ádrëngbále Yèsù bhà Ídzi Màkürè ùdhè ka kí dhu òsè ndi atdífò nìdahunì.

Pòlò mà Bàrnabà nà ròwu ùvò Àtiyòkiyà tí kátina atdí pbanga ð dhu

(Kas 7.1-50; 10.36-43)

¹³ Wò dhu-dzidš, Pòlò mà ọdhína mànà núupò ibhú ð Pafò rò, 'òwù, 'òwù ùvò Pergà tí kátina Páfùliyà tó pbìrì ð atdí pbanga ð. Ányìrò ní ndi, Yùwanì^o náadè abádhí nùbhà, ndàdè ndàdu, ndàrà Yèrùsàlemà tó kigò ð. ¹⁴ Ní, abádhí adè abhi ọpè Pergà rò, 'òwù, 'òwù ùvò Pisidiyà tó pbìrì ð atdí pbanga, Àtiyòkiyà tí kátina ð. Ní sàbatè-idhò ð, Pòlò mà ọdhína mànà náatsù unduta-dzà ð, 'adè òko obvò.

¹⁵ Nfìrò ní ndi ka kasè Músà bhà Hyátá tó bhùkù ð ka kandí dhu mà, Kàgàwà bhà pbànábì náandí dhu mànà. Wò dhu-dzidš, unduta-dzà ð ádròdrò ale náadè indrù òvì, ròwù dhu ènò abádhí tò, 'atì: «Àbanínzò, nyí nyapè ì'ì indrù tò nyí nyòvona abádhí-afí nyí nyopé tí nì ọte nà, ní nyòvo ka kòmbì.» ¹⁶ Ní, Pòlò iwà ndi ndidè, ndàdè indrù àpe ọtsùna nì, rìnè. Nfìrò ní ndi kàpè ọte ndàtì: «Ìsràyeli tó pbìrì ð bhà, ndìrò nyí yà Kàgàwà-òdò ònzi nyí nyarí rò, nyìri yà ma mènona dhu. ¹⁷ Àlè, Pbàìsràyéli tìrò, àlè tó Kàgàwà náavò ndi àlè t'ábhúna. Ní, Mísri tó pbìrì ð abádhí aróko ònà kàsùmì ð, kàdè abádhí àbhè ròtrò, ròngò àbhò alé-yà nyé tí. Wò dhu-dzidš, kàdè abádhí ipfo, rùvò ànyìrò pbìndà ọbì nyé nì. ¹⁸ Kàdè abádhí-ngbò nòdò rëngè ð, ràrà àhè mbèmbè ifo kumi ato tí. ¹⁹ Ndìrò, kàdè àrùbhè dhèdhèrò ale-tìdò-tsè tó rëgànda-tsè nòdò Kànanà tó pbìrì ð rò, ndàdè ndi pbìrì àbhè àlè t'ábhúna tó. ²⁰ Kórò kòkò dhu anzì ì, ràrà àhè mbèmbè ifo miyà dónà imbò kumi nà ato tí. Wò dhu-dzidš, Kàgàwà adè àlè t'ábhúna-ànyà nítì róngo ale nùlì abádhí nzinzi ð, ràrà

^o13.13 Ngàtsì ndi Yùwanì-òvò ní'ì Màrkò.

àhù pbindà nabì Sàmòlè nfidì ndì ndaraya abádhí nzinzi ð òná kàsùmì ð. ²¹ Ndirò, ròpè ndì urò rò, àlè t'ábhúna náadè kamà ònzi Kàgàwà-f5. Nfìrò ní ndì Kàgàwà adè Sàwulò nfidì abádhí d5 kamà tí, rònnyè idzi abádhí d5, ràrà àhù ifo kumi atò tí. Ndi Sàwulò ní'í Kisi t'ídhùnà. Ndirò Kisi ní'í Bènyàminì-dhú-bvù ale. ²² Kàgàwà nítédègu Sàwulò nífò ádrèngbà kamà t5 tombi d5 rò, ní kàdè Dàwudi nfidì tdtíd5 abádhí d5 ádrèngbà kamà tí. Kàdè dhu òvò átò Dàwudi-okú d5 rò, ndàti: «Ma màbà wà Dàwudi, Yèsè t'ídhùnà, atídíd5 afidù ózè ale. Ka ní ndì ma mòzè dhu ònzi róngo kórò ale.» ²³ Dàwudi bhà pbàdzukuru nzinzi ð rò ní ndì, Kàgàwà ipfo Yèsù, ndidì Pbàisràyélí t5 Ògbàba tí, ádhàdhì yà angyangyi ndì ndakò fíndá làkà dhu bhèyi. ²⁴ Tdè Yèsù ira rò, bàtizò nubhónà Yùwanì náavò dhu Ìsràyeli t5 pbiri ð bhà t5 kórò, ndínì ì nùgèrè tí, 'àbhà fíyò nzérenga, 'adè bàtizò àhù. ²⁵ Ní, pbindà kasu-tsè àmbènà àrà ndòdì òná kàsùmì ð ní ndì, Yùwanì ivú dhu Pbàisràyélí-tsè, ndàti: «Nyí nyarí inga ìrè ima ràrè àdhi? Ima ní nzí wò nyí nyaròdona ndínì ira tí ale. Pbétè, kànì dzidu d5 ríra ale ní inzà ma màkà munga pfina rò kàyitò-mbì mà ale.» ²⁶ Níró nyí adódù, yà Àbràhamè bhà pbàdzukuru tí nyí nyí'í rò, ndirò nyí, yà Kàgàwà-òdò ònzi nyí nyarí rò, àlè t5 nga ní ndì Kàgàwà íbhò yàrì ògè t5 òte ní. ²⁷ Obhó tí, Yèrùsalemà t5 kígò ð bhà mà fíyò ádrèdrò ale mànà nùni nzà dhu Yèsù ràrè àdhi. Ndirò, yà bilí ka karòzèna sàbatà-idhò ð, yà Kàgàwà bhà pbànábì unò dhu mà náadè nzà abádhí-do náhù. Pbétè, abádhí adè ì dhu àbhè ràkà, yà Yèsù-d5 ì abhè kotdì anya ndínì ka koho tí dhu-otù ð. ²⁸ Ní, inzà ì àbà atdì dhu mà, yà Yèsù-ànyà òtdì ka kàdè okúna d5 rò ròrò, abádhí anzi ka Pilatò-f5, ndínì ka nabhè tí kohò. ²⁹ Ní kókú d5 rò ka kandí kórò dhu ì àbhè rònzi ì dhu-dzid5, abádhí náabhè kà-bvò kifo mèsàlabhà d5 rò, 'adè òtdèna. ³⁰ Pbétè, Kàgàwà adè àbadhi àbhè rìngbè ndì òve-bvù rò. ³¹ Wò dhu-dzid5, kàdè ndàvi ibí idhò nyú ð yà Gàlìlayà rò ì iwú mànà atdìkpá, 'iwú ùvò Yèrùsalemà t5 kígò ð ale t5. Kòmbì ì ale ní ì kàbhà ngàmbi Pbàisràyélí-ònzí. ³² Mà nyé mà, mà mòvona dhu ní ndì Ídzi Màkùrè, yà àlè t'ábhúna t5 Kàgàwà náakò fíndá làkà. ³³ Ní, Kàgàwà náabhè wà ndì làkà ràkà àlè t5, abádhí t5 pbàdzukuru tírò. Kàbhè Yèsù rìngbè ndì òve-bvù rò, ádhàdhì yà Zàburì t5 bhùkùp ð ka kandí oyo rí kisè kà t5 ngari ð dhu bhèyi. Ndi andítà ràtina:

«Nyí, inyí ní Idhùdu.

Ndirò indo ndì nòpè rò, ima ní Àbanu.» ³⁴ Ndirò, Yèsù nábhè ndì ndí rìngbè ndì òve-bvù rò ìnzí abvòna ròmò dhu kàvò angyangyi. Kàti:

«Ma mí nyasò ní asota ní ìlilá, ndirò kórò ale rá'una,

yà angyangyi ma makò fíndá làkà Dàwudi t5 asota.» ³⁵ Ndi dhu-okú d5 rò ní ndì kà ràtina átò Zàburì' t5 ngàtsi ngari ð:

«Nyí nyabhèya nzí pbùkè ìlilá-Ale-abvò ròmò íbhu ð.» ³⁶ Obhó tí, pbindà idzi ð, ádrèngbà kamà Dàwudi náanzi Kàgàwà ózè dhu. Ní, kàvè, kadè ndòtdè abhúna ka kùtdú r5, abvòna ràdè òmò. ³⁷ Pbétè, yà Kàgàwà àbhè rìngbè ndì íbhu ð rò Yèsù-abvò nómò nzà.

³⁸ Níró adódù, nyèni dhu kòtù ð nga ràrè ndì ìndrù t5 nzérenga rì ndèba dhu rì ndòvo fùkè ní. Ndirò, Músà bhà Úyatá mà náabhè nzà nyí kozè nyí obhónángatále tí. ³⁹ Yèsù-otù ð nga ní ndì ìngbàtí fli ndì ale mà yà ka nà'ù, nòzè ka kàdè obhónángatále tí ní. ⁴⁰ Níró, nyàndà nga mbèyi adódù, akye yà Kàgàwà bhà pbànábì unò dhu nòonzina ndì ràkùk ní. Abádhí atì:

⁴¹ «Nyàndà dhu, nyí, ìndrù-tsè ònzi nyí nyarí rò.

Nyàbhè nyí idhò ràkò nyí, ndirò nyàbhè nyí tsèkù ròtdè ndì.

Obhó tí, ma mí atdì dhu ònzi, yà ìnè nyí nyí'í nyìkpòkè nà òná kàsùmì ð. Ndi dhu ní ìnzí nyí nyàdè à'ùnà ngàtsi ale náwe fùkè rò dhu.»

P13.33 Zàb 2.7

¶13.34 Ìsa 55.3

†13.35 Zàb 16.10

§13.41 Hàb 1.5

⁴² Wò dhu-dzidò, Pòlò mà Bàrnabà mànà nítidègu ùvò unduta-dzà ò rò, ní iyé-yà náadè abádíhí ònzí ndíní iwúya tí tdfítdò rí'í sàbatù-idhò ð, 'iwù wò òte kèlè nádu 'àwe tdfítdò fíyò. ⁴³ Wò unduta-dzidò, ábhò Pbayàhúdí mà ábhò ngèkpà ale yà Pbayàhúdí tó *díní ò ì nùgèrè 'òngò Kàgàwà ùle mànà, náadè ùvò, 'òwù Pòlò mà Bàrnabà mànà-owù ð. Níró ní ndí kòkò òyò ale adè dhu òvò abádíhí tó 'òpè abádíhí-afí ní, ndíní ì nàpá tí 'òngò òko pòtsò Kàgàwà bhà ídzìnga tó otu ò tí.

Pbayàhúdí rí Pòlò mà Bàrnabà mànà rǒvona fíyò òte nódho dhu

⁴⁴ Tdfítdò 'í'í sàbatù-idhò ð, mbèmbè Àtìyòkiyá tó pbanga ð kórò ale núundu ì ndíní ì iri tí Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Òte. ⁴⁵ Ní Pbayàhúdí nítidègu wò ihé-yà àlà, ní adha tó ale-afí mà agòta mànà náadè abádíhí ìra, ràdè 'òpè 'àgò Pòlò rǒvona fíyò dhu, ndírò 'àmbe dhu ùnò dò nzérgè kà ní. ⁴⁶ Ní Pòlò mà Bàrnabà mànà náadè dhu òvò abádíhí tó ìmbà òyá odò na, 'àtí: «Fákù nga ní ndí Kàgàwà bhà yàrí Òte náká kànò wemberè tí ní. Pbéta, nyí nyòdhò ka, nyàdè nyòzà nyí-tírò inzà àkà 'àbà dhòdhòdhóngà tó ípírǒnga ale tí dhu-okú dò rò, mà mí mǔgèrè kòmbí mòwù kànò rǒ ìnzí ní Pbayàhúdí tó. ⁴⁷ Obhò tí, Ádrùngbàle Kàgàwà wá yà wà ka ndí dhu bhéyi tí fákà. Kàtí:

«Ma mílí nyí kórò pbirì ð ale tó awáwè tí,

ndíní nyí nyí'í tí ògè tó Ídzi Màkèrè òvò rí kórò ale tó ale tí, ràrà àhu yà adzi-tsù náadè ndí i.»

⁴⁸ Ní, ìnzí ní Pbayàhúdí nítidègu wò òte ìrì, ní abádíhí-idhè náadè ndíka atdíðò, 'adè 'òpè 'ìlè Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Òte. Ndirò kórò ale, yà Kàgàwà apí dhòdhòdhóngà tó ípírǒnga nabáya tí, náadè Kàgàwà à'ù.

⁴⁹ Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Òte adè ndèndò kórò ndí Pisidiyá tó pbirì ð. ⁵⁰ Pbéta, Pbayàhúdí adè dhu itsu Kàgàwà èlè arí ì návi vèbhàle mà, kígò ð ádròdrò ale mànà do ð, ndíní dhu níwà tí Pòlò mà Bàrnabà mànà rǒ. Ní, abádíhí adè 'òpè 'àvu Pòlò mà Bàrnabà mànà rǒ, 'adè ípfonà 'òdì fíyò pbirì ð rò. ⁵¹ Pbéta, kòkò òyò ábhàlì náadè pǒyá-tsísírò àhè nǒ'ò abádíhí-okú dò rò. Wò dhu-dzidò, abádíhí adè 'ìvà, 'òwù Ìkòniyò tó kígò ð. ⁵² Ndirò Yèsù-owù nǔngù ale-idhè náadè ndíka atdíðò, Kàgàwà bhà Ìlè-Alafí ràdè 'ìra.

Pòlò mà Bàrnabà nà rí Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrè nǔno Ìkòniyò tó kígò ð dhu

14 ¹ Ìkòniyò tó kígò ð ì òwù ùvò rò, Pòlò mà Bàrnabà nà náatsù átò Pbayàhúdí tó unduta-dzà ð. Ní ànyìdzá, abádíhí ùno Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrè, ndí dhu ràdè Pbayàhúdí mà Pbagíríkí mànà tó ábhò ihé-yà nyú nábhu rà'ù Yèsù. ² Pbéta, yà ì nùvò ìnzí 'à'ù Yèsù Pbayàhúdí náadè dhu itsu ìnzí ní Pbayàhúdí-do ð, 'àbhù afíya rìnza ì ndíní dhu níwà tí kòkò Yèsù ná'ù adóya rǒ. ³ Ní, àzèmbè wò dhu rí ndònzí rǒrò tí, Pòlò mà Bàrnabà nà náadè òko ábhò idho nyú tí Ìkòniyò tó kígò ð. Abádíhí adèna òwu Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrè nǔnò rǒ kpangba, ìmbà òyá odò na, kà-rǒ ì ìpbi ì nídhuní. Ndirò, Ádrùngbàle Kàgàwà adèna àrà yà abádíhí rǒvona pbinà ídzìnga dò dhu tó obhóngà nábhu rǒ rǎvi ndí kpangba, yà abádíhí rǒzìna wíwí mà yà inzà apèna 'ònzí angyi indrù-nzínzi ð dhu mànà dhu-otù ð. ⁴ Ní wǒrì kígò ð ale-ònga náundò ndí oyo, atdíðhena ale ròlè ì Pbayàhúdí-tí'ònà rò, ngèkpà ale ràdè 'òlè Yèsù bhà uvitatále-tí'ònà rò. ⁵ Wò dhu-dzidò, Pbayàhúdí mà ìnzí ní Pbayàhúdí mànà, òyá ádròdrò ale mànà náadè 'ìrì ndíní ì òpè tí 'àvu Pòlò mà Bàrnabà mànà rǒ, 'adè abádíhí àbhù kubvù odu ní rǎve. ⁶ Ní, Pòlò mà Bàrnabà mànà nítidègu wò dhu òsù, ní abádíhí uvò Ìkòniyò ð rò, 'òtsè Likòniyá tó pbirì ð pbanga, Lístrà mà Dèrbè mànà, tíyá arí'í kyèròkyèrò pbirì mànà ð. ⁷ Ànyí abádíhí adè òko 'òwù Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrè nǔnò rǒ indrù tò.

Pòlò mà Bàrnabà nà rí'í Lístrà tó kígò ð dhu

⁸ Lístrà tó kígò ð, ìnzí aríde pǒna dò atdí ale ní'í ìnè. Ndi ale ní'í òdhi tí ka kadhí òtsòtsù rǒrò ale. Ndirò ka ní'í inzà apèna ùbhi yà ka kadhina ndí rò ale. ⁹ Ní, atdíku kádì ndámbe Pòlò rǒvona dhu ìrì dò. Ní Pòlò wáf nyìkpóna kà-rǒ, kà'ù dhu ògè ndí rǎmbènà

ògè dhu ndi ndàla rò. ¹⁰ Ní, Pòlò adù dhu òvò kà tò oré tũna nyé ná, ndàti: «Ívà nyí, nyidè tǎrúttǎrú pǎfǎn dǎ.» Ní wò ale nǎibe ndi ndidè, ndàdè ndòpè ndùbhi. ¹¹ Ní wò Pòlò ònzì dhu ì àla rò, ihé-yà náapè 'òtè oré tũya nyé ná Likàònyà ð bhà t'ávana ð, 'ámbe àtina dǎ: «Mǎngǎ-nzo ùgèrè wà ì 'òngò indrù tǎ, 'ítsù àlè nzínzì ð.» ¹² Abádhí adù Bàrnabà náti Zèwù tǎ, 'adù Pòlò náti Hérmè tǎ. Obhò tǎ, Pòlò ní ndi aránà ote ùdà rǎ indrù tò. Ndirò, yà Lístrà tò kígò ð ka kòtsù rǎ ní'í ndi Zèwù tǎ kátina Pbagíríkí tò mǎngǎ-ngba bhà sòmá-dzà. ¹³ Ní wò ndi kàsùmí ð, Zèwù bhà atdí kùhaní náadè ìrà ìkyi-akpá ná, iwà ndi ndùkpòrò ìtsu-opfò tò mùkàkù ndùfǎ dǎya rǎ rǎrò, ndirà àhù ná kígò ð ka kòtsù òyá tsàtsù tǎ. Abádhí ní'í iwà ì nírì ihé-yà mànà ndíni ì ubhò tǎ ì ìkyi-akpá perè tǎ kǎkò òyó uvitatále tò. ¹⁴ Ní, Pòlò mà Bàrnabà ná níitdègu kǎkò ale rǎpàna ndíni ì onzi tǎ dhu ìri, nǎufá rǎyá oré mùdzarè-ònga, 'adù òtse ihé-yà nzínzì ð, 'ámbe ùkù dǎ, 'àti: ¹⁵ «Hòkò! Àdhu wò nyí nyápàna nyónzì dhemá? Mǎ'í nyé, mǎ ní indrù àdhàdhi nyí ní indrù dhu bhèyi. Ndirò, yà fǎkè mà mòvò dhu ní Kàgawà bhà Ídzì Mǎkǎrè, ndíni nyí nyùbhà tǎ nyí nyarónzina ìmbà tǎya ná dhu, nyàdè nyùgèrè nyòngò yà ìnzí aróvè Kàgawà bhà ale tǎ. Ndi Kàgawà ní ndi yà adzi mà òrù-akpá mà ndirò rèrù-abábá mà, òyá arí'í kóró dhu mànà nanzi ale. ¹⁶ Angyíta nyé Kàgawà ùbhà pé kóró pbirì ð ale ròngò ùbhi afiyya oze otu ð. ¹⁷ Pbéttà, kùbhà nzà ndi ndí ndí abádhí tò yà ndi ndónzina ìdzinga-òtù ð dhu. Obhò tǎ, kǎrǎ ìgye àbhù rǎkò òrù-akpá ð rò fǎkè, ndàdè inga ð dhu àbhù rǎ'ò fǎyó kàsùmí ð. Ndirò indo màtǎ, kǎràdè nyòngù, ndàdè afíkù nǎra pòindà ìdzinga tò dhèdhe ní.» ¹⁸ Pòlò mà Bàrnabà ná náatè mbá wò dhu bhèyi màtǎ, ní abádhí rǎ ihé-yà nǎsò ìnzí ìzà tò perè nubhò tǎ fǎyó dhu ní'í òbi tǎ. ¹⁹ Wò dhu-dzidò, Pbayàhúdì níwù Àtiyòkiyá' tǎ kátina kígò ð rò, ndirò Ìkònyò tǎ kátina kígò ð rò màtǎ, 'iwù ùvò Lístrà. Ní abádhí nítsu dhu ihé-yà-dò ð, rǎpè 'ùbvù Pòlò mà odu ní, ndíni èvè tǎ. Wò dhu-dzidò, abádhí adù Pòlò àdhà 'ìpfò ìri kígò ð rò, iwà òvè dhu tǎ ì í kàti nídhuní. ²⁰ Pbéttà Yèsù ná'ù ale níitdègu 'àndù 'àkpòrò Pòlò-ngbò, ní àbadi adù ndivà, ndidè, ndàdè ndàdu ndi kígò ð. Ní tsùtsà nǎngani, abádhí adù òwu Bàrnabà ná Dèrbè tǎ kátina kígò ð.

Pòlò mà Bàrnabà ná rǎ 'adù Àtiyòkiyá tò kígò ð dhu

²¹ Dèrbè tò kígò ð ì òwù ùvò rò, Pòlò mà Bàrnabà ná náapè 'ènd Kàgawà bhà Ídzì Mǎkǎrè indrù tò. Ní, àbhò ale nyé nyùgèrè ì, 'à'ù Yèsù. Wò dhu-dzidò, abádhí náadè 'adu Dèrbè rò, 'òwù Lístrà. Lístrà rò, abádhí adù 'ivà, 'òwù Ìkònyò ndirò Àtiyòkiyá, Pisidiyá tò pbirì ð. ²² Kóró kǎkò kígò ðnà, abádhí owúnà Yèsù ná'ù ale-afí nópè rǎ, 'adù òwu ì ale àvi rǎ rǎkò pòtsó fǎyó a'uta ð. Abádhí adúnà òwu dhu òvò rǎ ì ale tò, 'àti: «Dhu àkà àlè rùdà àdràngbà àpè nyé òna ná, ndíni àlè kòtsù tǎ òrù-akpá ð Àdràngbà kamà Kàgawà bhà idzi ð.» ²³ Kóró *kánísà òna ná, Pòlò mà Bàrnabà ná náadúnà òwu indrù òvò rǎ, 'èli ndi kánísà ð pǎkǎrè tǎ. Ònyè t'ònyuta-tsù ì ètsi, 'adù àmbe 'ìtsò dǎ dhu-dzidò, abádhí adúnà òwu yà ì òvò ale èli rǎ yà ì á'ù Àdràngbàle Yèsù-fó.

²⁴ Wò dhu-dzidò, abádhí nǎadà Pisidiyá tò pbirì ònà, 'adù òwu ùvò Pàfùliyá tò pbirì ð. ²⁵ Ní, Pèrgà tǎ kátina ndi pbirì ð kígò ð bhà tò ì ènd Kàgawà bhà Ote dhu-dzidò, abádhí adù 'àsòlò, 'òwù Àtaliyá tǎ kátina kígò ð. ²⁶ Ndi kígò ð rò, abádhí adù 'ivà 'òwù ìbhù ð, 'òwù ùvò Àtiyòkiyá, Siriyá tò pbirì ð, yà abhi ì apè ònà rò kígò ð. Wò ndi kígò ð rò nga ní ndi, ka kabhù abádhí Kàgawà raso wò abádhí òwù ètsànà pòindà kasù-okù dǎ rò.

²⁷ Ní, Àtiyòkiyá ì òwù ùvò rò, abádhí andu Yèsù ná'ù ale-tsù, 'adù Kàgawà àbhù ì 'ònzì kóró dhu náwe fǎyò. Ndirò, abádhí adù ingbà dhu bhèyi màtǎ ì àpfò a'uta tò tsàtsù ìnzí ní Pbayàhúdì tò dhu náwe átò abádhí tò. ²⁸ Wò dhu-dzidò, Pòlò mà Bàrnabà ná náadè òko àbhò ìdho nyé tǎ Yèsù ná'ù ale mànà Àtiyòkiyá tò kígò ð.

¹⁴14.19 Ndi Àtiyòkiyá ní'í Pisidiyá tǎ kátina atdí pbirì ð kígò.

Yësù ná'ù ale tó unduta Yèrùsàlemà tó kigò ð

(Opt 2.1-9)

15¹ Yüdeyà tó pbirì ð rò iwù Àtiyòkiyà tó kigò ð ngúfe ale, náapè 'ùdhe dhu Yësù ná'ù ale tó, 'òwù àtìnà rò ífí: «Ínzí nyí nyapè nyàbhù kòbhòlò onzikànga yà Músà bhà Hyátá nónzì ka dhu bhèyi, ní Kàgàwà rí nzí nyìgù fàkà nzérenge ð rò.»² Ní Pòlò mà Bàrnabà nà náadè ndí dhu ðdhò atdíð, ádrèngbà agòta nyú ràdè ìtsì nzínziya ð i ale mànà wò dhu-okú dò rò. Nírò ní ndí abádhí adè dhu ètsì atdíkpá, ndíní Pòlò mà Bàrnabà nà ndírò Àtiyòkiyà ð ngúfe ngùkpà ale mànà nóowu tí Yèrùsàlemà tó kigò ð, 'òwù òte ndí dhu dò Yësù bhà uvitatále mà, pbàkùrè mànà-ònzí rò.³ Ní, Àtiyòkiyà ð *kànìsà náadè abádhí dzèna nónzì àkàkà dhu bhèyi ndí abhi tó. Ní Fòyìnìkè mà Sàmàriyà mànà tó pbirì ònà ì èda ì nanà, abádhí owúnà ìngbà dhu bhèyi màtí ìnzí ní Pbàyàhúdì nágèrè ì Kàgàwà tó dhu nóvò rò indrù tó, ndí dhu ràdè àrà Yësù ná'ù ale àbhè rò idhèya rika ndí atdíð.⁴ Ní, kòkò ale níitdègu owu ùvò Yèrùsàlemà tó kigò ð, ní ndí kigò ð kànìsà mà Yësù bhà uvitatále mà ndí kànìsà ð pbàkùrè mànà, náakò abádhí mbèyi nyú. Abádhí náadè Kàgàwà àbhè 'ònzí dhu náwe kórò kòkò ì náko ale tó.⁵ Pbétù, atdídhena ale, Yësù ná'ù Pbàfàrisáyò tó mùtè nzínzì ð, náadè 'ìvà 'àtì: «Dhu àkà kòbhòlò Yësù ná'ù ìnzí ní Pbàyàhúdì-ònzìngà, kadè dhu àya fíyò ròngò Músà bhà Hyátá nífè.»⁶ Nírò ní ndí Yësù bhà uvitatále mà, Kànìsà ð pbàkùrè mànà, náandu ì ndíní ì andá tí kòkò ale ànò dhu-ònga.⁷ Ní, atdíð ì àgò ì dhu-dzidò, Péterù ìvà ndí ndidè, ndàdè àtìnà: «Àbanínzó, nyí nyèni wà dhu Kàgàwà róvò wà mà angvíta tí nzínzikè ð rò, ndíní ma mongó tí pbìndà Ídzi Màkùrè néndò ìnzí ní Pbàyàhúdì tó, ndíní abádhí nírí tí 'adè dhu à'ù.⁸ Ndirò Kàgàwà, yà indrù-afí ð dhu mà néni arí ale, níte wà dhu iwà ndí ráko abádhí, yà abádhí ndí ndírà pbìndà Hílà-Alafí ní, àdhàdhì yà ndí ndírà àlè dhu bhèyi dhu-otù ð.⁹ Kèndò nzá àlè-ònga abádhí mànà àkekpá màtí, kù'o abádhí-afí rìlè nyìkpóna ð, a'uta-otù ð nídhuní.¹⁰ Nírò, ádhu kòmbí nyí nyí Kàgàwà-afí númvù wò dhu bhèyi, nyámbe ndí nà'è ànò nágba dò Yësù bhà àbhàlè dò ní? Nyí nyí ndí ànò nágba abádhí dò àzèmbè ìnzá àlè t'ábhúna nyú mà, ndírò àlè nyú mà àlè kanzì kànò àlè kí dhu-lèmà rórò!¹¹ Ndirò, àlè kà'ù wà dhu àlè rùgu wà àlè tó nzérenge ð rò, Ádrèngbàle Yësù bhà ídzìngà-okú dò rò, àdhàdhì abádhí nùgu dhu bhèyi.»¹² Ní, Pòlò mà Bàrnabà nà rí Kàgàwà àbhè 'ònzí ìnzí ní Pbàyàhúdì nzínzì ð wíwí mà, yà ìnzá apèna 'ònzì angví indrù-nzínzì ð dhu mànà dhu náwè rò, kòkò ì nàndunà ale náadè ìnè bhii, 'ámbe abádhí ráwèna dhu nírí dò.¹³ Ní Pòlò mà Bàrnabà nà níitdègu ìnè, ní Yàkòbhò apè òte ndàtì: «Àbanínzó, nyíri yà ma múnona fùkè dhu.¹⁴ Simiyonì náwe wà ìngbà dhu bhèyi màtí, mùhàngù ð rò, Kàgàwà arí pbìndà ale nópi ìnzí ní Pbàyàhúdì nzínzì ð rò tí dhu àlè tó.¹⁵ Wò ndí dhu náko wà ndí Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu nà. Ndí andítá ràtina:

¹⁶ «Ádrèngbàle Kàgàwà ràtina: wò dhu-dzidò, ma mí madú mirà wò ndí nadrù ádrèngbà kamà Dàwudí bhà idza nòsì tdítð.

Ní ma mí ndí idza-dúdu nángbè,
madù ìdìnà rìdè pífina dò.

¹⁷ Ndí dhu bhèyi ní ndí, yà ì nùbhà ale-go rí 'òpè 'òmè Ádrèngbàle,
ì ale ní kàkà ovòdu ka kánzì dýyà ale.

Obhó nyú, kórò ìnzí ní Pbàyàhúdì, yà pbàkà ale nyú tí oko tí ma múnzì ale rí 'òpè 'òmè ma.

Wòrí ní ndí yà ndí dhu ònzì rí Ádrèngbàle núnno dhu.¹⁸

¹⁸ Ndí Ádrèngbàle ní ndí ì dhu nábhè indrù ràni yà mùhàngù ð rò ndí napèna rò ale.»

¹⁹ Tdítdò, Yàkòbhò adè àtìnà: «Ìma, ma màla dhu ní, dhu rákà nzá kòbhìlì kòkò ì nágèrè Kàgàwà tó ìnzí ní Pbàyàhúdì-tsù.²⁰ Pbétù, abádhí tó dhu rákà kandí dhu, katì: «Nyí nyàkà nzá nyóngò sànamè tó ka kùbho perè tí ìzà ná'áv. Ndirò, nyí nyàkà nyóngò nyòdò

¹⁴15.17 Àmo 9.11-12

¹⁵15.20 Ndí ìzà nótù wà Kàgàwà-nyìkpò ð.

mənyòni rǝ rǝ, ìnzí nyàdè dàna-tsi ka kípǝ obi nǝ rǝvè iza mà, ànzəbhà màna ná'á.»
²¹ Obhó tí, angýí ndí napèna rǝ, ìndrú náarf'í inè Músà bhà Ƴyatá nǝvǝ ì arí ìndrú tò kǝrǝ kígǝ ònà rǝ. Kǝrǝ sàbatà-ìdhò ð, abádhí náarf í Ƴyatá nǝzà ìndrú tò unduta-dzà ð rǝ.»

Yerusalemà ì nùndu ale rǝ bhàrwà àbhə Àtiyòkiyà ð *Kànisa tò dhu

²² Wǝ dhu-dzidǝ, Yèsù bhà uvitatále mà, Kànisa ð pbàkərǝ mà, Yerusalemà ð kǝrǝ Kànisa màna náatè nzínziya ð. Abádhí nǝrǝ ì ndíni ì ovó tí nzínziya ð ale, 'àdè òvinà rǝwù atdíkpá Pǝlǝ mà Bàrnabà màna nà Àtiyòkiyà, Siriyà tò pbiir ð. Ní, abádhí avò Yudhà mà Silà nà. Ngátsi ndí Yudhà-òvǝ ní'í Bàrisabà. Ƴdhíya pbàkristǝ nzínzi ð, abádhí Ƴyǝ kǝrǝ ní'í atdíðǝ ka kífu ale. ²³ Ní, abádhí adè kǝrǝ ale nóvi rǝwù bhàrwà nà. Ndi bhàrwà ka kandí yà dhu bhèyi: «Mǝ'í Ƴdhíka, Yèsù bhà uvitatále mà, Kànisa ð pbàkərǝ màna, mà mòvi nyí atdíðǝ Ƴdhíka, ìnzí ní Pbayàhúdí tírǝ nyí nyí'í Àtiyòkiyà mà, Siriyà mà, Kilikiyà màna tò pbiir ð rǝ. ²⁴ Mǝ mǝrǝ dhu, nzínzika ð rǝ, atdíðhená ale rǝwù ìnzá mà mǝfà rusà fíyǝ rǝrǝ, 'òwù dèkə ìnza àwù ðtəya nǝ, ndí dhu ràdè iza nábhu afíkə ð. ²⁵ Ndi dhu-okú dǝ rǝ ní ndí, mà mǝrǝ mà mòvǝ ìndrú, màdè òvinà rǝwù tíkə ð. Abádhí rǝwù atdíkpá yà atdíðǝ mà mózè Ƴdhíka, Pǝlǝ mà Bàrnabà màna nà. ²⁶ Ndi Pǝlǝ mà nádzi wà fíyǝ ípírǝnga ove tò àlè tò Ádrəngbàle Yèsù Krístǝ bhà kasə-okú dǝ rǝ. ²⁷ Nírǝ, kǝnǝ mà mòvi Yudhà mà Silà nà, ndíni yà bhàrwà ð mà màndí Ƴte nǝvǝ tí tsəya ð fíkə. ²⁸ Obhó tí, Kàgàwà bhà Hǝlǝ-Alafí mà, mà nyé màna, mà màla dhu ní, dhu rǝkǝ nzá mǝgbà ndí nà'e vurǝ ànǝ tǝdíðǝ dèkə, rǝsè yarí Ƴyatá dǝnà. ²⁹ Ndi Ƴyatá ràtina: «Nyí nyàkǝ nzá nyǝngǝ sànamè tò ka kùbho perè tí iza mà, ànzəbhà mà, dàna-tsi ka kípǝ obi nǝ rǝvè iza màna ná'á. Ndirǝ nyí nyàkǝ nyǝngǝ nyǝdǝ mənyòni rǝ rǝ. Kǝkǝ dhu nyí nyífu dhu ní ndí adè ì'í iwà nyí nyǝnzǝ ìdzi dhu dhu. Mbèyi nyòko.» ³⁰ Nírǝ ní ndí kǝkǝ òvi ka kòvi ale nǝvǝ ì 'òwù wǝ bhàrwà nà Àtiyòkiyà. Ní ànyí ì 'òwù ùvǝ rǝ, abádhí andu Yèsù ná'ù ale-tsə, 'àdè ndí bhàrwà àbhə abádhí rǝzə. ³¹ Ní wǝ bhàrwà ì 'òzə rǝ, kǝrǝ ale-ìdhè nǝfika ndí atdíðǝ ndí bhàrwà ð ka kǝpè afíya tí dhu-okú dǝ rǝ. ³² Kàgàwà bhà pbànábi tí ì adè 'òtù dhu-okú dǝ rǝ, Yudhà mà Silà nà náadè Ƴte ádzíta nyé kǝkǝ Yèsù ná'ù ale màna, ì rǝpè abádhí-afí, 'àdè abádhí àbhə rǝtsi obi fíyǝ a'uta ð. ³³ Ngúfe idho ì ònzǝ Àtiyòkiyà dhu-dzidǝ, kǝkǝ abádhí t'ódhíya náadè abádhí əbhà ràdu ì, 'òwù yà ì nívi ale-tí'ð. ³⁴ [Pbètə Silà adè ndòzè ndàdi Àtiyòkiyà. Ní Yudà adè àrà atdírǝ Yerusalemà.] ³⁵ Pǝlǝ mà Bàrnabà nà adè òko Àtiyòkiyà. Ibí ngǝkpá ale màna, abádhí owúnà dhu ùdhe rǝ, 'àdè Kàgàwà bhà Ƴte tò ìdzi Mǝkərǝ nǝndǝ átǝ ìndrú tò.

Pǝlǝ mà Bàrnabà nà ðnga rǝ ndəndǝ dhu

(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

³⁶ Ngúfe idho-dzidǝ, Pǝlǝ ati Bàrnabà nǝ: «Ƴdhí, kǝdu pé àlè, àlè rǝwù àlè t'ódhína nándà yà angýí àlè kǝnd Ádrəngbàle Kàgàwà bhà Ƴte òyá kígǝ ònà nǝ kǝrǝ, ndíni àlè kala tí ìngbà dhu bhèyi màtí abádhí aróko dhu.» ³⁷ Ní, Bàrnabà azè ndíyí Yùwanǝ Mǝrkǝ, ndíni ì owu tí màna atdíkpá. ³⁸ Pbètə, Pǝlǝ adè nzá ndí dhu òzè, Pǝfǝliya tò pbiir ð rǝ Yùwanǝ Mǝrkǝ adù ndí owúya ð rǝ, ìnzí ndǝnzǝ kasə atdíkpá ì mà nà dhu-okú dǝ rǝ. ³⁹ Ní wǝ dhu-okú dǝ rǝ, Pǝlǝ mà Bàrnabà nà náagǝ ì atdíðǝ, ndí dhu ràdè 'àbhə 'əndǝ ì. Nírǝ ní ndí Bàrnabà adè Mǝrkǝ níyí, 'òwù nà atdíkpá ibhú ð Kìpurǝ tò pbiir ð. ⁴⁰ Ndirǝ, Pǝlǝ adè Silà òvǝ. Ní, Yèsù ná'ù ale ìtsǝ ì dǝyá, ndíni Ádrəngbàle Kàgàwà aso tí ì dhu-dzidǝ, abádhí adè 'íva, 'òwù ànyirǝ rǝ. ⁴¹ Ní, kǝdà Siriyà tò pbiir mà, Kilikiyà tò pbiir màna òna nǝ, ndàrà kànísá-aff òpè rǝ, ndíni obi notsi tí fíyǝ a'uta ð.

Timǝtewǝ rǝ ndàpbá Pǝlǝ mà Bàrnabà màna owù ð dhu

(Ròm 16.21; Gàl 4.13-15; Fil 2.19-22)

16 ¹ Wǝ dhu-dzidǝ, Pǝlǝ arà àhə Dərbè. Ànyirǝ, kǝdè əda Lístrà tí kátina kígǝ ð. Ní ànyí, kǝtù Timǝtewǝ tí kátina atdí ale. Ndi ale ní'í iwà Yèsù ná'ù ale. Kà-tsánà ní'í iwà Yèsù ná'ù Məyàhudi-àyi, ndirǝ kà t'əbanà ní'í Mǝgíríkí. ² Ní, Lístrà mà Ìkǝniyǝ

màna tó kigò ð, Yèsù ná'ù ale owúnà ídzi dhu nyá náwe rò Timòtewè dó. ³ Ní, Pòlò-afí adè ndòtdí, ndíńí ì ongó tí ùbhi atdíkpá kà màna. Ní, Pòlò adè kònzínga àbhù kòbhòlò, wò ndí mùlengù ð arí ì'ì Pbayàhúdí-okú dò rò, ì ale ní'ì kórò iwà dhu nùni Timòtewè t'ábanà rí'ì Mùgíríkí nídhuní. ⁴ Kórò kigò, yà ì ùbhi ònà ð, Pòlò mà Sílà nà nòowúnà Yèsù bhà uvitatále mà, *Kànísà ð p̀b̀k̀à̀r̀ù̀ màna nùtsi Yerusàlemà tó kigò ð ì ùndu ì rò ɛyátá òvò rò Yèsù ná'ù ale tò, 'adè òwu abádíhi àvi rò rířa ndi dhu. ⁵ Níró ní ndi kànísà apè 'àmbe idzo dó fíyò a'uta ð, bvàya ràdè àmbe ndise dó bìlìnganà.

Onyè rí Pòlò ònyè M̀k̀è̀d̀d̀ǹìỳà̀ r̀ò̀ k̀à k̀í̀ ndànzi dhu-rò dhu

⁶ Wò dhu-dzidò, Kàgàwà bhà ìlìl-Àlafí náagò Pòlò mà Sílà nà, ìnzí owu tí Kàgàwà bhà òte ànò Àziyà tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð. Ní, abádíhi wà Fùrùgiyà mà Gálàtiyà màna tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ònà. ⁷ Ní, Misiyà tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð ì òtsù ní ifo ð ì òwù ùvò rò, abádíhi azè 'òwù Bifiniyà tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð. P̀b̀è̀t̀è̀, Yèsù bhà ìlìl-Àlafí adè abádíhi àgò ìnzí owu tí ànyì. ⁸ Ní, abádíhi wà Misiyà tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ònà, 'adè 'àsòlò, 'òwù ùvò Tròwà tó kigò ð. ⁹ Ní atdíku kùbhingá, dhu adzì Pòlò dò onyè bhèyi. Ndi onyè-bvè, M̀k̀è̀d̀d̀ǹìỳà̀ tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð atdí ale níidè kònzí, ndámbe ndìtsò dó kà-rò, ndàti: «Áda M̀k̀è̀d̀d̀ǹìỳà̀ tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð nyarà dzànàka ònzì.» ¹⁰ Ní, wò dhu Pòlò àla dhu-dzidò, mà madè m̀p̀è̀ m̀ò̀b̀h̀ò̀lò mà ànyìrò rò tí, ndíńí mà mowu tí M̀k̀è̀d̀d̀ǹìỳà̀. Obhó tí, mà muni dhu Kàgàwà rànzi wà mà ndíńí mà mowu tí p̀b̀ì̀ǹd̀à̀ Ídzi M̀k̀è̀r̀ù̀ núnò ndi p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð bhà tò.

Lùdiyà rí Ádràngbàle Yèsù à'ù Filipi tó kigò ð dhu

(Mát 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

¹¹ Ní mà muvò Tròwà rò, mùpò ibhú ð, mòwù t̀r̀é̀t̀é̀r̀é̀ Sàmòtirakì tí kátina sòngà dò. Obhò nínaganí, mà madè ùvò ànyìrò rò, mòwù ùvò Nèyàpoli tó kifukù ð. ¹² Ànyìrò rò, mà madè òwu Filipi. Ndi Filipi ní'ì M̀k̀è̀d̀d̀ǹìỳà̀ tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð kigò nzinzi ð ádràngbà kigò nyé, ndìrò kà ní'ì P̀b̀à̀r̀ò̀m̀à̀ ónyè idzi ònà kigò. Ní, mà manzi ngúfe idho ànyì. ¹³ Sàbatè-idhò ð, mà muvò kigò ð rò, mòwù atdí idha-akpà-bidò. Mà mirè nga ànyìrò nga ràrì ndi itsòta tó ngari. Ní ànyì mà mòwù ùvò rò, mà makò obvò, màdè àmbe òte dó ànyìrò ì nàndu vèbhàle màna. ¹⁴ Abádíhi nzinzi ð, Lùdiyà tí kátina tsibhàle ní'ì ìnè. Kà ní'ì Tùwàterà tó kigò ð tsibhíngba. Ní, kòngónà ùbhi òlòlù màdzarè nà ndámbe ùdzinà dó, ndìrò kòngónà Kàgàwà odò ònzì. Ní, kádì ndámbe mà múnona dhu rí dó, Ádràngbàle Kàgàwà ràdè afina àngbe, ndíńí kádè tí ndàpba Pòlò mà rúnona dhu rò. ¹⁵ Wò dhu-dzidò, íyàdhiyà mà, p̀b̀ì̀ǹd̀à̀ idzà-bhà màna níitdègu bàtizò àlè, ní kádè mánzi, ndàdè àtina: «Nyí nyapè dhu ɛnì iwà ma rà'ù Ádràngbàle Yèsù, ní nyìwù nyòngò òko p̀b̀à̀k̀à̀ idzà.» Obhó tí, kádè m̀t̀è̀ mòwù p̀b̀ì̀ǹd̀à̀.

Pòlò mà Sílà nà núsò kà kí dhu

(Kas 19.23-24; Fil 1.12; 1Tè 2.2; 1Pé 4.12-13)

¹⁶ Atdíku, mà makò màmbe òwu dó itsòta-bhùdò. Ní kasu tó atdí tsibhíngba níra, màdè màsò ndi màna otu ð. Ndi tsibhíngba ð ì'ì nzére-alafí ní'ì ndònzì araya dhu itè arí angyangyi indrù tó alafí. Ní, kà rònzina dhu-òtù ð, kàbhà kasu tó ádròdrò ale ongónà dhu òngyè abho nyé. ¹⁷ Ní, kádì ndámbe ìrà dó owùka ð Pòlò nà, ndàdè àmbe ùkù dó, ndàrà àtina rò: «Kàkà ale ní yà kórò dhu dó arí'ì oré Kàgàwà bhà ìnò-akpá. Ndi rò, abádíhi rí nyí nyégu ònà otu òvò fùkù.» ¹⁸ Kànzi wò dhu ibi idho nyé tí. Níró ní ndi atdíku, wò dhu àrà ndíngye rò, Pòlò agéré ndi, ndàti wò tsibhíngba ð rí'ì nzére-alafí ní: «Ma mí dhu ɛyà indè Yèsù Krístò-òvò rò, àhè wò tsibhíngba ð rò.» ¹⁹ Ní kàbhà kasu tó ádròdrò ale níitdègu fíyò ongyéngà-òtù rí ndòtdi dhu òsè, ní abádíhi adè Pòlò mà Sílà nà nùlù, 'adè òwu nà p̀b̀àǹg̀à-tsidò r̀ù̀ẁùg̀à̀ d̀ò, P̀b̀à̀r̀ò̀m̀à̀ tó p̀b̀ì̀r̀ì̀ ð anyà t'ítidita tó ádròdrò ale-ònzì. Ní kòkò anyà t'ítidita tó kòngò-ònzì ì òwù ùvò rò, ²⁰ abádíhi itè Pòlò mà Bàrnabà nà ì ale tó, 'adè àtina: «Kàrí ale nífí wògò àlè tó p̀b̀àǹg̀à ð. Abádíhi ní Pbayàhúdí, ²¹ ní abádíhi arí yà àlè tó kà kísò ìnzì àlè kà'ù tí, ndìrò ìnzì àlè kòngò tí ònzìnà màndè nùdhè àlè tó P̀b̀à̀r̀ò̀m̀à̀ t̀í̀r̀ò.» ²² Ní, ànyìrò ì'ì ihé-yà màdè dhu ìvò átò Pòlò mà rò Sílà nà. Ní kòkò anyà t'ítidita t'ále

adè Pòlò mà Sílà nà rǒ mberè àbhù kùwà, 'adè àvinà kùvi bhélèbhélé asé nǐ. ²³ Abádhí ì àbhù kùvi atdíḍ asé nǐ dhu-dzidḍ, kǒkò anyá t'ítdíta t'ále náadè abádhí àbhù kusò imbi ò. Ányì abádhí adè dhu èya Sàndírì tò, ndíní Pòlò mà Sílà nà-ngbò nodò tǐ mbèyi nyé. ²⁴ Ní wò èyátá ndí ndírì rò, Sàndírì níitsu Pòlò mà Sílà nà átsí rǐ'ì káluga nyé ò, ndàdè pǐḥya nábe kómò ò. ²⁹ Ní wò Sàndírì anzi awáwè kitsé nà fíndà. Nírò ní ndi kálì ndí idza iví tǐ ndí ndívi odo nǐ rǒrò, ndítsi ndibvu Pòlò mà Sílà nà-ònzǐ. ³⁰ Wò dhu-dzidḍ kǎdè Pòlò mà Sílà nà návi rùvò iri. Kǎdè dhu ivu abádhí-tsè, ndàti: «Pbàkà ádròdrò alé, ma mí dhu ònzì ìngbà dhu bhèyi ndíní ma mogé tǐ?» ³¹ Ní, abádhí adè dhu àdu kà tò, 'ati: «Dhu àkà nya'ù Ádrèngbàlè Yèsù, ndíní nyé nyadè tǐ ègu kórò pbàkè idzá-bhà mànà.» ³² Wò dhu-dzidḍ, Pòlò mà Sílà nà náadè Ádrèngbàlè Yèsù bhà Òte nówò kà tò, kórò kàbhà idzá 'ì' ale mànà. ³³ Wò ndí kàsèmi ò tǐ kùbhingáná, Sàndírì adè Pòlò mà Sílà nà ùgù, ndù'o rǒyá otù. Kǒkò ale-rò otù ndí ndù'o rǒrò tǐ, àbadhi mà kórò pbìndà idzá-bhà mànà náadè bàtizò àlè. ³⁴ Nírò ní ndi kǎdè Pòlò mà Sílà nà ùgù ndàrà nà pbìndà idza, ndàdè ònyè àbhù fíyò. Ní wò ale mà, kórò pbìndà idzá-bhà mànà-idhè náadè ndíka atdíḍ Kàgàwà ì à'ù dhu-okú dò rò. ³⁵ Inga níitdègu ùbho, ní anyá t'ítdíta t'ále avì indrù ròwù dhu òvò Sàndírì tò, 'ati: «Èkòlò kǒkò ale ròwù.» ³⁶ Ní Sàndírì adè wò màkùrè òvò Pòlò tò, ndàti: «Ádròdrò ale àvi wà ima, ndíní ma màkòlo tǐ nyé. Nírò, kòmbí dhu àkà nyúvò, nyádè òwu màrèngà ò.» ³⁷ Pbéttè Pòlò adè dhu àdu kǒkò ka kivi ale tò, ndàti: «Kǒkò anyá t'ítdíta t'ále àbhù kùvi mà asé nǐ ibí ale nzínzi ò rò, inzà ì ènò ànyàka mà rǒrò, 'adè mùso imbi ò àzèmbè mà mongó 'ì' Pbàrómá tó pbìri ò ale nyé. Ní kòmbí abádhí òzè tǐ 'èkòlo mà inzà kórò ale èni rǒrò? Inzǐ rákà akekpa màtǐ! Abádhí àkà 'iwù màkòlo ì nyé tírò.» ³⁸ Ní kǒkò ivi ka kivinà ale náadè 'adu 'òwù wò Pòlò ènò dhu náwe anyá t'ítdíta t'ále tò. Ní ndí dhu ì ìrì rò, odo nǐsǐ abádhí ò atdíḍ, Pòlò mà Sílà nà ní Pbàrómá tó pbìri ò ale nyé dhu ì ìrì dhu-okú dò rò. ³⁹ Ní kǒkò ádròdrò ale adè iwù, 'adè èbàta ònzì Pòlò mà Sílà nà-fò. Wò dhu-dzidḍ, kǒkò ádròdrò ale náadè abádhí èkòlo imbi ò rò, 'adè àvinà rùvò 'òwù kigò ò rò. ⁴⁰ Ní Pòlò mà Sílà nà níitdègu ùvò imbi ò rò, ní abádhí adè òwu Lùdiyà bhà. Ányì abádhí ala ì Yèsù ná'ù ale mànà. I ale-afí ì òpè dhu-dzidḍ, abádhí adè 'ivà, 'òwù ànyìrò rò.

Pòlò mà Sílà nà ròwu ùvò Tèsàlònìkà tó kigò ò dhu

(Yùw 15.19-21,25; 16.2-3; Fil 4.16; 1Tè 1.4-7; 2.11-16; 5.21)

17 ¹ Wò dhu-dzidḍ, Pòlò mà Sílà nà nǐudà Àmùfìpolì mà Àpòlòniyà nà tó kigò òna ná, 'òwù ùvò Tèsàlònìkà tó kigò ò. Ndi kigò ò, Pbhàyhúdí tó atdí unduta-dzà nǐ'ì inè. ² Ní yà bilí ndí ndarónzina dhu bhèyi, Pòlò atsu ndí unduta-dzà ò. Ní, ìbhù-gùna mbàlìmbàlì sàbatè-idhè ò, abádhí owúnà 'àgò rò Kàgàwà bhà Andítá dǒ unduta-dzà ò rò anyì-idzá rǐ'ì ale mànà. ³ Ndi agòta ò, kàránà dhu àwe rò indrù tò, ndàdè àrà dhu itè rò Krístò raká wà ndàbà àpbè, ndírò kà raká wà ndìngbè ndí òve-bvè rò. Ndirò, kàránà àtìnà rò: «Yà fùkè ma mí dhu òvò okúna dǒ rò Yèsù ní ndi Krístò.» ⁴ Ní abádhí nzínzi ò ngúfe ale náa'ù Pòlò mà Sílà nà rùnna dhu, 'adè 'àpba abádhí-rò. Ndirò, Kàgàwà odo ònzì arí àbhò Pbhàgírìkì mà, atdíḍ tǐya arí 'ìrì vèbhàlè mànà náadè dhu ònzì átò ndí dhu bhèyi tǐ. ⁵ Pbéttè, Pbhàyhúdí náadè ndi dhu-adhà nónzi ònzì tǐ. Ní abádhí andu ngudhà ò arí ùbhi ìmbà dòya nà àkyàkyè ale-tsè, 'adè àbhùnà rìvà dhu ihé-yà nzínzi ò, ndí dhu ràdè wògò nífi kigò ò. Wò dhu-dzidḍ, abádhí awù Pòlò mà Sílà nà òmè Yàsònà bhà, ndíní ì mǐ tǐ 'iwù nà ihé-yà-ònzǐ. ⁶ Pbéttè ànyì ì òwù ùvò rò, abádhí atù nzà kǒkò ale. Ní abádhí adè Yàsònà mà kèlè nǐlè Yèsù ná'ù ngúfe ale mànà, 'iwù nà kigò ò anyá t'ítdíta t'ále-ònzǐ. Abádhí adè 'òpè 'ùkù, 'ambe àtìnà dǒ: «Yàrí adzi dǒ kórò pbìri-tsi náva ale níwù wà 'ènyà átò irò kòmbí. ⁷ Ní Yàsònà àkò abádhí pbì idzá. Ndirò ì ale kórò nǐfè nzà kámà dǒ ádrèngbà kamà bhà èyátá, pbéttè abádhí arádè àtìnà inè Yèsù tǐ kátina ngàtsi ádrèngbà kamà rǎr'ì.» ⁸ Ní kǒkò ale ènò dhu ì ìrì rò, ihé-yà mà anyá t'ítdíta t'ále mànà-dò nǐnza ndí atdíḍ. ⁹ Nírò ní ndi anyá t'ítdíta t'ále adè fàrangà itdì Yàsònà mà odfína mànà dǒ abádhí rùbho, 'adè abádhí èkòlo ròwù.

Polò mà Sílà nà ròwù Bèroyà tó kigò ò dhu

¹⁰ Inga níitdègu àti, ní Yèsù ná'ù ale náavì Polò mà Sílà nà ròwù Bèroyà. Ní ànyì ì òwù ùvò rò, abádhi atsu Pbayàhúdí tó unduta-dzà ò. ¹¹ Ndi kigò ò bhà ní'ì ídizi affya nà ale ròsè Tèsàlònìkà ò bhà dònà. Abádhi a'u Kàgàwà bhà Òte kòmbómbí nyú. Ndirò abádhi ongonà Kàgàwà bhà Andítà òzè bilínganà, ndíni ì ala tí yà Polò mà náarúnona fíyò dhu ràtí obhó dhu. ¹² Ní abádhi nzínzi ò àbhò ale nyú náa'ù Kàgàwà bhà Òte. Ndirò Pbagíríkí nzínzi ò, atdíðò ka kárfi ífèna vèbhàle mà àbhò kpbahàle màna náa'ù Kàgàwà átò. ¹³ Pbéttà, Tèsàlònìkà ò Pbayàhúdí níitdègu Polò rí Kàgàwà bhà Òte nóvo átò Bèroyà ò bhà tò dhu íri, ní abádhi adè 'ìvà 'òwù ànyì. Ní ànyì ì òwù ùvò rò, abádhi itsu dhu ihé-yà-dò ò, ràdè dhu ìvà Polò mà rò. ¹⁴ Ní ànyìrò rò tí, Yèsù ná'ù ale adè Polò àvi ràrà àdrèngbà rèrè-bidò. Pbéttà, Sílà mà Timòtewè nà náadè òko Bèroyà. ¹⁵ Kòkò Polò nùndà ale náawù kà nà, 'òwù ùvò nà Àtenè tó kigò ò. Wò dhu-dzidò, abádhi adè 'adu Bèroyà iwà Polò òyà dhu fíyò ndíni Sílà mà Timòtewè nà navi tí riwù ndòtù tsàkàtsàkà nyú rórò.

Polò rí dhu ùdhè Àtenè tó kigò ò dhu

(Zàb 69.10; Kas 14.14-17; 26.17-20; 1Kò 1.18-25)

¹⁶ Àtenè tó kigò ò rò ndí ndí Sílà mà Timòtewè màna òdo ònà kàsùmì ò, idho nùuko Polò atdíðò àlè tí ndi kigò-ònga nálè *sànamè-nzo ní dhu-okú dò rò. ¹⁷ Ní kàránà dhu òvò rò unduta-dzà ò rò Pbayàhúdí mà, Kàgàwà èlè arí inzi ní Pbayàhúdí màna tò. Ndirò bilínganà, àbadi mà náadànà òwù 'àgò rò pbanga-tsidò ràwugà dò rò tiná ròwù 'ètò rò ale màna. ¹⁸ Ndirò, yà abho inga nùni ale-akpá, Èpikurò mà Sìtòyikò màna tó irèta rò ì nípbì ale nzínzi ò ngúfe ale mà, nóowúnà iwu rò 'àmbe òte dò kà màna. Atdíðenà ale abádhi nzínzi ò nóowúnà dhu òngè rò, 'àmbe àtina dò: «Ádhu nyú wò tsèna aròpe atdíðò ale òzè ndèndò indrù tó?» Ndirò ngàkpàkà adúnà òwù àtina rò: «Kà rò'ò vurò pbi ri ò mǎngǔ-nzo dò róte dhu bhèyi.» Obhó tí, abádhi owúnà òte rò wò dhu bhèyi yà Polò rí dhu ùdhè Yèsù dò dhu mà, èvèvè ale nùungbeya ì òvè-bvè rò dhu màna dhu dò dhu ì rí rò. ¹⁹ Ní, abádhi adè Polò ìdì 'òwù nà, 'òwù ùvò nà Àrèdpagò tí kátina unduta-bhúðò. Abádhi adè dhu ìvù kà-tsù, 'àti: «Nyí nyàmbènà tí tðè wò owátana tí nyí nyúdhèna indrù tò dhu-tì àwè fàkà?» ²⁰ Obhó tí, wò nyí nyáwèna dhu rí'ì olo nyú tí fàkà. Ní, mà mòzè nyawe ì dhu-tì fàkà.» ²¹ Wò ndi kàsùmì ò, Àtenè tó kigò ò kórò ale mà, kà-ò aròko iwù tí iwù ale màna, nóowúnà fíyò àbhò kàsùmì nyú nùdà rò òte ì òte rò, ndirò àwèna ka kí màkèrè owátà níri ì í rò. ²² Ndirò ní ndi Polò ìvà ndi ndidè Àrèdpagò-ònzì, ndàdè òte nòpè, ndàti: «Àtenè ò bhà, mà màndà nyí, madè nyòtù kórò dhu-tsí-tidò ò atdíðò fíyò somà nífà ale tí. ²³ Obhó tí, kórò ngari ò mà mùbhi fùkú kigò ò inanà rò, mà màrà fùkú mǎngǔ-nzo-wòyò nála rò. Ndirò, mà mìtdè atdí fùkú màzàbahè dò, yà ka kándì dhu rónà, kati: {nzà ka kèni mǎngǔ tò.} Ní Kàgàwà, yà nyí nyarúléna inzà nyí nyèni rórò, ní ndi yà mà màrà òvòna fùkú. ²⁴ Kàgàwà, yà adzi nanzi ònà arí'ì kórò dhu-tsí màna ale, ní ndi yà adzi mà òrè-akpá màna dò Àdrèngbàle. Kárfi nzi àdi indrù-òtsú náasi somà-dzà ò. ²⁵ Ndirò, kárfi'ì mbà indrù ràdè dzènnà ònzì ní òtsúya ní ì ònzì dhu-atdýú nà. Obhó tí, Ka ní ndi kórò dhu àbhè arí indrù tò ale: ípìrònga mà, ale-ihè mà, ndirò kórò dhu-tsí màna. ²⁶ Ndirò, kánzi kórò ale-tidò tò mùlòngò rùvò atdí ale-nyètsì rò, ndíni okoya tí yà adzi dò. Kèpí abádhi tó kàsùmì-bvè, ndàdè abádhi róngo òko òyà pbi ri-ìfò nùfa. ²⁷ Kánzi ì dhu, ndíni indrù ongó tí ndòmè onzi òbè ì rò, ndíni abádhi adè tí ndumvu ùmvù tí màtí 'òwù ndàbà, tàmanà yà pbaní inè ndi ndí'ì fkyèrò kórò ale nzínzi ò rórò. ²⁸ Obhó tí,

kà-nyètsì ní ndi àlè kàbà ípìrònga, àlè kárúbi, ndirò àlè kárfi'ì.

Ndirò, fùkú andítatále nzínzi ò, ngúfe ale èno dhu ndi dhu bhèyi tí átò, 'àti:

«Àlè'ì átò, àlè ní kàbha rùgànda.» ²⁹ Ní àzèmbè àlè'ì ní Kàgàwà bhà rùgànda rò, dhu àkà nzà àlè rirè nga Kàgàwà bhà òfì ríli ndi orò mà, ndirò ngàtsi ní fèrangà tó sùma-tidò mà ní ka kòbhòlò mǎngǔ-ngba bhèyi. Ndirò ngàtsi ní, dhu àkà nzà àlè rirè nga kà ríli ndi odu ní màtí indrù òbhòlò òtsúya ní yà fíyò irèta

nálù ka òná 5fò 5 dhu bhèyi. ³⁰ Inzá indrù àpè inga ùn' òná kàsùmì 5, Kàgàwà andà nzá nga indrù arónzina nzérenga nà. Pbéù, kòzè kòmbí dhu n' kóró ale, kóró ngari òná, ràkà 'ùgèrè ì 'ùbhà f'iyó nzérenga. ³¹ Obhó tí, kílì wà atdí idho indrù-ànyà ndí ndítíya tí òná obhónánga d5, yà ndí nd5pì ndí anya nítíya tí ale-otù 5. Ndi otu 5 nga n' ndí kítè pbìndà obhónánga kóró ale t5. Kàbhè ka rìngbè ndí ove-bvè r5.»

³² Pbéù, kòrì ale nítidègu Pòl5 r5te indrù r' 'ùngbè ove-bvè r5 dhu d5 dhu ìrì, n' atdídená ale náadè ndí dhu gàyà nónzì ònzì tí. Ndirò, ngùkpàkà-tsí náadè àtìna, tdù ì ràrì Pòl5 rùnna dhu ìrì tdfí5 ngàtì idho 5. ³³ Nírò n' ndí Pòl5 adù ndìvā ndàhè, ndàrà abádhí n'zínzì 5 r5. ³⁴ Pbéù, ngúfe ale adù 'àpba Pòl5-r5, 'adè Yèsù ná'ù. I ale n'zínzì 5 n'ì Dènesì, Àrèdpagò^w tí kátina unduta 5 atdí ale mà, Dàmàryà tí kátina atdí tsibhàle mà, ngùkpà ale màna.

Pòl5 ràrà Kòritò t5 kigò 5 dhu

(1Kò 1.1-9; 2.1-5; 2Kò 11.5-12; 12.12-13)

18 ¹ W5 dhu-dzid5, Pòl5 ivà ndí Àtenè t5 kigò 5 r5, ndàrà Kòritò t5 kigò 5. ² N' ànyì ndí ndàrà àhù r5, abádhí atù ì Àkìlā tí kátina atdí Mùyàhudi nà. Ndi Àkìlā n'ì Pòl5 tí kátina pbìrì 5 ale. Ndirò, abádhí n'ì kòmbí tí íwù Itàliya t5 pbìrì 5 r5 pbìndà tsibhàle Pèrèsìlā màna, 'iwù ùvò Kòritò t5 kigò 5. Obhó tí, w5 ndí kàsùmì 5, kámá d5 ádrùngbà kamà, Klòdiyò n'ì iwà dhu n'ýà, ndàti: Kóró Pòl5-ànyà ràkà 'ùvò Ròmā t5 kigò 5 r5. N' Pòl5 arà Àkìlā mà, Pèrèsìlā nà-tí'5, ³ 'adè 'ìrì 'ongò òko atdíkpá, 'adè òwu kasù ònzì r5 atdíkpá abádhí màna. Obhó tí, abádhí n'ì atdí kasù-tid5 kèlè nónzì arí ale. Ndi abádhí-kàsù n'ì hemè t'òdyuta. ⁴ N'ì, yà sàbatà-idhò nàaríra dhu bhèyi, Pòl5 ongónā àrà unduta-dzà 5, ndàrà dhu òvò r5 Pòl5-ànyà mà Pòl5-ànyà màna t5, ndín' ì m'gèrè tí 'à'ù ndí ndàncna f'iyò dhu. ⁵ Pbéù, Sílā mà Timòtewè màna nítidègu iwu Màkèdòniya r5, 'iwù ùvò Kòritò, n' Pòl5 adù ndàpba Kàgàwà bhà Ote t'énota r5 tí. Kàránā dhu òvò r5 k'pangba Pòl5-ànyà t5, ndàti, Yèsù ràrì ndí Krístò. ⁶ Nírò n' ndí yà atdíid5 Pòl5-ànyà r' 'àgò ndí nà, 'adè àmbe dhu ùn5 d5 nzére nyú ndí n' r5, Pòl5 a'5 r5nā mùdzarè-ònga ndàdè àtìnā abádhí n': «Azùkà àkà ndòdzì dèku-tsirò nyé. Ma mùtsù wà ma f'èkè dhu 5 r5. R5pè ndí kòmbí, ma m' m'gèrè mongò Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrù n'ndò ònzì n' Pòl5-ànyà t5.»

⁷ W5 dhu-dzid5, Pòl5 adù ndìvā ndàrà Titò Yèsitò tí kátina ale bhà. Ndi ale n'ì atdíid5 arí Kàgàwà 5d5 ònzì ale. Ndirò ndí ale bhà idza náadè ì'ì f'kyèr5 unduta-dzà tí. ⁸ N' Pòl5 rùnna Kàgàwà bhà Ídzi Màkèrù ì ìrì r5, Krisipò mà kóró pbìndà idzà-bhà màna náadè Yèsù ná'ù. Ndi Krisipò n'ì unduta-dzà 5 ádrùngbàle. Ndirò, Kòritò t5 kigò 5 ábh5 ale nyé náadè Yèsù à'ù át5, 'adè bàtìzò àlè. ⁹ Nírò n' ndí atdíku kùbhingá, Ádrùngbàle Kàgàwà náavì ndí Pòl5 t5 5nyè bhèyi r5dzì kà-d5 dhu t5 5fò 5, ndàdè àtìnā kànì: «Apé n'ncnzì 5d5 Pòl5. Dhu àkà nyambe dhu kèlè òvò d5 indrù t5 ònzì nyì nyìnè r5r5. ¹⁰ Obhó tí, ma m'ì inè atdíkpá nyì màna. Ndirò, atdí ale mà r' n'z' 5tsùna ìlè rànè, ndònzì nyì n' nzére. Ndirò, dhu àkà nyani dhu át5 inè pbàkà ale ràr'ì ìbì nyá yàrì kigò 5.» ¹¹ N' Pòl5 adù àdì ndí kigò 5 atdí ato nyé t5 d5nā azà àbì nā, ndòngò Kàgàwà bhà Ote n'ndò indrù t5. ¹² Gálìyò nítidègu òngo Àkayā t5 pbìrì 5 ìlèwālì tí, n' kóró Pòl5-ànyà ìrì ì Pòl5 d5, 'adè kòsò 'òwù nā dhèwanì 5 ìlèwālì Gálìyò-ònzì. N' abádhí atì kànì: ¹³ «Yàrì ale arí indrù-afí èlè ràmbe Kàgàwà ìfè d5, ònzì n' yà àlè t5 5yátā nónzì ka dhu bhèyi.» ¹⁴ N' yà Pòl5 àmbènā 5te 5pè òná kàsùmì 5 n' ndí *ìlèwālì Gálìyò adù ndí 5te 5tdì 5tdì tí, ndàti Pòl5-ànyà n': «Dhu f'ínā gukyè abvo mà kòhò dhu tí, ndirò atdíid5 káfā dhu mà dhu tí, n' ma màmbènā madzì àdzì m'ìrì ny' nyáwèna kà-d5 dhu tìna d5. ¹⁵ Pbéù, w5 ny' ny' nyághò okúna d5 r5 dhu n' f'èkè somā t5 màndè mà, 5vò mà, ndirò f'èkè 5yátā màna. N' ndí dhu àndā ny'. Inzá mà mòzè m'ndò k5kò dhu bhèyi dhu-tsí-ànyà n'zínzìkè 5.» ¹⁶ W5 dhu-dzid5, kàdè abádhí ànyà ìrì dhèwanì-dzà 5 r5. ¹⁷ Nírò n' ndí kóró kòrì ale náalé unduta-dzà 5 ádrùngbàle, Sòsìtèni tí

^w17.34 Àrèdpagò n' Àtenè t5 kigò 5 ka kundúnā ale anya t'ítidā t5 d5nā pbìrì-òv5.

kátina, 'adè òpèna 'òvì dhèwani-ònzí rò. Pbéttà, lɪwali Gáliyò náadè nzá afina mà nádu abádíhí tó dhu ní.

Polò rí ndädü Ätiyòkiyà dhu

(Kas 20.16; 21.23-26)

¹⁸ Wò dhu-dzidò, Polò mà náadè pé òko ibí idho nyú tí atdíkpá Kòritò tó kigò ð Yèsù ná'ù ale màna. Níró ní ndí abádíhí adè 'íva 'òwù ibhú ð atdíkpá Pèrèsílà mà Àkilà màna ná Siriya tó pbìrì ð. Ní ànyí ð ówu rórò, abádíhí itdègu ówu ùvò Kèkùreyà tí kátina kifukú ð, ní tdù ð ópè abhi ànyírò rò, kädè dóna-ká àbhø kàkpà, angyangyi ndí ndatsò dhu Kägàwà-ònzí dhu dhu-okú dò rò. ¹⁹ Ní Èfesò tí kátina kigò ð ð 'òwù ùvò rò, Polò adè Pèrèsílà mà Àkilà ná nùbhà òyá ànyírò, ndädè ndìvā ndòtsù unduta-dzà ð. Ní ànyí-dzà abádíhí adè 'òpè 'àgò ð Pbyàhùdí màna. ²⁰ I Pbyàhùdí adè kättyú òhò ndíni ð oko tí màna ibí idho tí. Pbéttà, Polò adè nzá ndí dhu ná'ù abádíhí tó. ²¹ Abhi òpè ndí ndí rórò, kädè dhu àdu abádíhí tó, ndàti: «Kägàwà òzè ka ní, ma mí madù àdù tdítò mirà nyànda.» Wò dhu-dzidò, Polò adè òtsù ibhú ð Èfesò rò, ndàrà Kàyisàriyà. ²² Ní Kàyisàriyà ndí ndàrà àhø rò, kädè pé àrà Yèrùsàlemà tó kigò ð, ndàrà *kànisa àtsè angyi. Wò dhu-dzidò, kädè dóna òndí ndàrà Ätiyòkiyà, Siriya tó pbìrì ð. ²³ Kítidègu ngúfe idho òhò Ätiyòkiyà tó kigò ð, ní kädè ndìvā ndí kigò ð rò, ndädè ndòpè ndùbhi dhèdherò kigò ðna ná, Gàlätìyà mà Fùrùgiyà màna tó pbìrì ð, ndùbhi Yèsù ná'ù ale-afí òpè rò.

Àpolò ràrà àhø Èfesò mà Kòritò màna tó kigò ð dhu

(Kas 15.41; 16.4-6; 1Kò 3.4-8)

²⁴ Wò ndí kàsùmì ð, Àpolò tí kátina atdí Màyàhudi níra àhø Èfesò tó kigò ð. Kà ní'í Àlèsàndùriyà tó kigò ð ale. Ndirò, ka ní'í atdíðò òte nòtsì, ndädè Kägàwà bhà Andítá arúnona dhu èni mbèyi nyú ale. ²⁵ Ndirò, ka ní'í iwà ka kúde dhu fínda atdíðò Ádrèngbàle Yèsù bhà otu dò ale. Ní, kóngónà adè Yèsù dò róte Ídzi Màkèrè nòvò indrù tó fínda obhónanga nyú dò atdyúna nyú ná. Pbéttà, kàni dhu ní yà bàtizò nubhónà Yüwanì bhà bàtizò kèlè. ²⁶ Ní. Èfesò ð unduta-dzà ð ndí ndòtsù rò, kápè ndòtè ìmbà òná odò na. Ní, Pèrèsílà mà Àkilà ná nítdègu kà rāwèna dhu ìri, ní abádíhí adè kiyi 'òwù màna atdíkpá, 'adè Kägàwà bhà otu tó obhónanga níte fínda. ²⁷ Wò dhu-dzidò, Àpolò náazè ndàrà Kòritò tó kigò ð, Àkayà tó pbìrì ð. Ní, kà t'òdhína náadè ndí dhu ná'ù à'u tí kà tó, 'adè dhu àndi ndí pbìrì ð Yèsù ná'ù ale tó, ndíni adè tí kàko mbèyi nyú. Ní, Kòritò ndí ndàrà àhø rò, kànzi yà pbìnda ídzinga-okú dò rò Kägàwà úbà dhu fíyò rà'ù Yèsù ale ní dzèna atdíðò. ²⁸ Obhò tí, yà Pbyàhùdí màna ð ð 'àgò kórò ale-ònzí rò rò, kädèna àrà abádíhí-lèmà nònzí rò ònzí tí. Andítá-otù ð, kàranà dhu itè rò kpangba Yèsù ràrì ndí Krístò.

Polò rí *kànisa òndí Èfesò tó kigò ð dhu

(Kas 5.15-16; 8.14-17; Ròm 15.25-27)

19 ¹ Àdì Àpolò àdì Kòritò tó kigò ð rórò, Polò núbhi ndädà Fùrùgiyà tó pbìrì ð pbìrì-akpá òná, ndàrà àhø Èfesò tó kigò ð. Ní, ànyí ndí ndàrà àhø rò, kätù atdíðhenà àbhàlì, ² ndädè dhu ìvu tsèyá ndàti: «Yà Yèsù nyí nyá'ù nínganí, Kägàwà írà tí ìrà nyí pbìnda Hìlā-Alafí ní?» Ní kòrí ale adè dhu àdu kà tó, 'àti: «Ínzá mà màpè Kägàwà ópè ndírà indrù pbìnda Hìlā-Alafí ní dhu ìri.» ³ Polò adè dhu ìvu tdítò abádíhí-tsè ndàti: «Olu, wò nyí nyálù bàtizò ní'í ingbà bàtizò-tidò?» Abádíhí adè dhu àdu Polò tó, 'àti: «Mà málù bàtizò ní Yüwanì bhà bàtizò.» ⁴ Ní, Polò adè àtina abádíhí ní: «Yüwanì úbhi úbhona rò bàtizò ní'í yà indrù ègèrè ndí, ndèbhà pbìnda nzérenga dhu itè rí bàtizò. Ndirò kùbhi dhu òvò rò indrù tó, ndíni yà olù ríra fínda ale ná'u tí. Ndi ale ní Yèsù.» ⁵ Ní, wò Polò ènd dhu ð ð rò, kòkò àbhàlì adè bàtizò àlù Ádrèngbàle Yèsù-òvò rò. ⁶ Polò adè òtsúna èlì abádíhí dò, Kägàwà ràdè abádíhí ìra pbìnda Hìlā-Alafí ní. Ní ànyírò rò tí, kòrí ale náadè 'òpè 'òtè yà ìnzá ð àpè ènina angyi aláva-tidò, 'adè ówu dhu òvò rò indrù tó, àdhàdhì Kägàwà bhà pbànábì arí dhu òvò indrù tó dhu bhèyi. ⁷ I ale ní'í mbèmbè atdí kumì dóná óyò ná ale.

⁸ Wò dhu-dzidò, Pòlò anzi ìbhè àbí nyé, ndòngò àrà unduta-dzà ò. Ní ànyí-dzá, kádúnà àrà Ídzi Mākūrè nówò rò atdyúna nyé nà ìndrù tó, 'àdè àmbe 'àgò dō ì ale màna. Ndirò, kádúnà àrà ndòzè rō, ndùgèrè ìndrù-afí rà'ù òrè-akpà ò Ádrèngbá Kamà Kàgàwà bhà idzi dō ndi ndúnna dhu. ⁹ Pbéti atdídená ale abádíhí nzinzi ò ní'í odú afiya nà ale. Ní, ì ale-tsi náadúnà òwu 'ùvo rō ìnzí ì a'u tí Pòlò rōvona fíyò Ádrèngbá Kamà Yèsù bhà otu dō dhu. Abádíhí adúnà òwu dhu èndò rō nzéere nyé ndi otu nángu ale ní. Ní, Pòlò adè abádíhí èbhà, ndàdè àbhàlè kèlè nówò, 'òwù màna. Ní, bíngana kádè àdì ndòngò dhu ùdhe ì àbhàlè tó, Tiranò tí kátina atdí ale bhà dārasá-dzà ò rō. ¹⁰ Wò dhu anzi ndi rārà àhè mbèmbè òyò ato nyé tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi, Àziyà tó pbirì ò ale, Pbhàhúdí mà, ìnzí ní Pbhàhúdí màna níri Ádrèngbàle Yèsù dō ote.

Sikewà bhà inzo rí nzéere-alafí nómvu 'òdì dhu

¹¹ Èfesò tó kigò ò Pòlò rí'í ònà kàsùmì ò, Kàgàwà anzi idho rí ìndrù èkò ní àbhò wíwì nyé kòtù ò. ¹² Ní ìndrù owúnà Pòlò-ngbò nùpbalà lesò mà mberè màna nùgù rō, 'òwù andi nà ale-ngbò nùpbalà ní, ì ale ràdè òwu ègu rō, ndirò nzéere-alafí nà ale ò rò, ì nzéere-alafí ràdè òwu ùvò rō.

¹³ Wò ndi kàsùmì ò, atdídená Pbhàhúdí níti'í 'òwù ùbhi rō kórò ngari ònà, ndíni ì owu tí nzéere-alafí nípfò rō, 'òdì ìndrù ò rò Ádrèngbàle Yèsù-òvò rō. Abádíhí owúnà àtina rō ì nzéere-alafí ní: «Yà Pòlò arùbhi pbindà Ídzi Mākūrè èndò rō Yèsù-òvò rō, nyùvò wò ale ò rò!» ¹⁴ Wò ndi dhu nanzi ale ní'í Sikewà tí kátina atdí ale bhà àrèbhè kpabhínzo. Ndi Sikewà ní'í Pbhàhúdí tó pbàkùhání tó ádròdrò ale dō atdí kamà. ¹⁵ Nírò ní ndi atdíku, yà abádíhí òtè ní nzéere-alafí náadù ote abádíhí tó, ndàti: «Yèsù ma múnì wà, ndirò ma múnì wà dhu Pòlò rārè àdhi pbá ale. Ní nyí nyé, nyí ní àdhi mà?» ¹⁶ Ní, wò nzéere-alafí rí'í ònà ale náala ndi kórí ale dò, ndòpè ndòngbè, ndònzì lèmayà kórò. Ní kórí ale nùnyà ì idza rò nzinzi rò, ùlè tí ngbòya ùlè otú ní rórò, 'òtsè. ¹⁷ Ní, wò dhu-òyí níitdègu ndègà Èfesò tó kigò ò, kórò Pbhàhúdí mà, ìnzí ní Pbhàhúdí màna dhu rìrì, ní odo adè isí atdíò abádíhí ò. Ndi dhu adè abádíhí nábhu rífu Ádrèngbàle Yèsù-òvò atdíò.

¹⁸ Wò dhu-dzidò, Yèsù ná'ù àbhò ale nyé nóowúnà ì arònzina nzérenga nówò rō kpangba. ¹⁹ Ndirò, abádíhí nzinzi ò, yà òndrù òndrù rō arùbhi àbhò ale nyé náadè ìwu ndi òndrù òndrù ì arí ní bhùkù nà, 'èbì kórò ale-ònzí rò. Ní, kòkò èbì ka kèbì bhùkù-odzi ka kèpì, náahù mbèmbè imbò kumì lufè fàrangà tí^x. ²⁰ Wò dhu bhèyi ní ndi, Ádrèngbàle Kàgàwà bhà obi náabhè kàbhà ote rùgà ndi kórò ngari ò, ràdè ì'í obi nà atdíò.

Pòlò rìrèna ndíni ndi ndonzi tí dhu

(Ovt 9.17; 1Kò 15.32; 16.8-9; 2Kò 1.8-10)

²¹ Kòkò dhu ónzì ì dhu-dzidò, Pòlò irè dhu afina ò, ndi rākàna ndàhè Èfesò rò, ndàrà Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ní, ànyí ndi ndara tí, dhu rākà ndèdà Mākèdòniyà mà Àkayà màna tó pbirì ònà. Ndirò, kádè àtina: Yèrùsàlemà ndi ndàrà àhè rò, ndi rāràdè èda átò, ndàrà àhè Rómà tó kigò ò. ²² Nírò ní ndi kádè yà dzànàna ònzì arí òyò ale, Timòtewè mà Ràstò nà nòvì, ròwù angvi fíndà Mākèdòniyà tó pbirì ò, ndi nyé, ndàdè ndèbhà ngúfe idho tí títíò Àziyà tó pbirì ò.

Dèmètriyò rí Èfesò tó kigò ò bhà àbhè rìvà dhu Pòlò rō dhu

²³ Wò ndi kàsùmì ò, ádrèngbà wògò náatà ìndrù nzinzi ò Èfesò tó kigò ò, Ádrèngbàle Yèsù bhà otu èngè ka kí dhu-okú dō rò. ²⁴ Obhò tí, ndi kigò ò, Dèmètriyò tí kátina atdí àlì-ba ní'í inè. Ndi ale ongónà sùma nódù, ndàdè èyèya dhu-nzó-wòyò nòbhòlò ní. Ní, àbadi mà, ì arí kasu ònzì atdíkpá màna ale màna nóongónà Àritemè tí kátina tsìbhà mèngè bhà somà-dzà-wòyò tó *sànamè nòbhòlò ndi sùma ní, ndi dhu ràdè àrà 'àbhè rō, 'òngyè fàrangà abho nyé. ²⁵ Ní atdíku, kàndu òdhina-tsè yà ndi kasu-tidò ònzì arí ngèkpà

^x19.19 Ndi dhu ní'í atdí miyà dónà imbò kumì nà ato ò ka kònzì kasu tó mèkimbà-bvu.

ale mànà. Kàdè dhu òvò abádíhí tò, ndàti: «Àbanínzò, nyí nyèni wà dhu, yà àlè karábàna ongyéngá raràhù yà àlè kárònzina àlè tó kasù ò rò. ²⁶ Ní, nyí nyàla wà, ndírò nyí nyírì wà Pòlò tí kátina ale ràrà ábhò ale nyú-afí nùle rò, rùgèrè ì àlè tó mǎngǔ-nzo rò rò dhu. Kà ràrà àtìnà rò, ale-òtsù ní ka kóbbhòlò mǎngǔ-nzo ràrà nǚ *mǎngǔ. Wò ndí dhu kónzì nzá Èfesò tó kígò ò tí, pbètù, kónzì ndí dhu mbèmbè kórò Áziyà tó pbirì ò. ²⁷ Ní, wò dhu rí'ì inè ndibhò àpè àlè tó kasù tó. Ndírò, kà rí'ì inè átò ndàbhù Àrìtemè, àlè tó ádrǎngbá tsibhá-mǎngǔ nùlè ka karí ònà rò sòmá-dzá inzí kòzè dhu tí. Ndírò, kà rí yà ndí kórò Áziyà tó pbirì ò bhà mà, kórò yà adzi ò ale mànà dhu náarálèna mǎngǔ, Àrìtemè bhà ádrǎngbánga nábhù rìtsì.»

²⁸ Ní, wòrí ɔtè ì ìrì rò, kòkò Dèmètriyò àndunà-tsùya ale náakò atdidò, 'àdè àmbe ùkù dò, 'àti: «Èfesò ò bhà tírò, àlè tó mǎngǔ Àrìtemè ní ádrǎngbá tsibhá-mǎngǔ nyú!» ²⁹ Wòrì dhu tó wògò náanga ndí, ndáká kórò ndí kígò ò. Nírò ní ndí indrù nùulú Màkèdòniyà tó pbirì ò òyò ale, Gǎyò mà Àstarikò nà, ì ròmè ì nà yà ádròdrò íkpa íkpa ka karí ònà rò idza ò. Í Gǎyò mà Àstarikò nà ní'ì Pòlò mà náarúbhi mànà atdíkpa ale. ³⁰ Ní, Pòlò azè ndí, ndòtsù átò ihé-yà rí'ì ì, pbètù Yèsù ná'ù ale náadè nzá ndí dhu ná'ù kà tó. ³¹ Ndírò, Áziyà tó pbirì ò àlità tó atdídhená ale ní'ì kà mànà ì nòzè. Ní, ì ale adè indrù àvi átò ròwù kíso inzí ɔtsù tí íkpa-dzá ò.

³² Ndí kàsùmì ò, ànyí-dzá ì nàndu ale-dò nfinza ndí atdídò. Abádíhí ambénà ùkù dò, atdídhená ale ràmbe inzà ndí nòfò ngǔkpà ale rǎnɔna dhu nà dhu ènò dò. Ndírò, ábhò ale nyú abádíhí nzínzì ò, nùunì nzá àdhu-okú dò rò màtí indrù àndu tsùya ànyí-dzá dhu. ³³ Nírò ní ndí Pbayàhúdì abhè Àlìsàndarè tí kátina atdí ale ràdà angyiná rò ihé-yà tó, ihé-yà nzínzì ò rò atdídhená ale ràdè wòrì ndònzì dhu-tì náwe fíndà. Ní, kǎgò indrù ɔtséna nǚ, ndíndí ndí ndòvo tí dhu fíyò. ³⁴ Ní, ihé-yà itdègu dhu òsù Àlìsàndarè ràrà Màyàhudi, ní abádíhí adè òko 'àmbe ùkù dò atdíkpa, ràrà àhù mbèmbè òyò adiyí-òsìsì nyú tí. Abádíhí ambénà àtìnà dò: «Èfesò ò bhà tírò, àlè tó mǎngǔ Àrìtemè ní ádrǎngbá tsibhá-mǎngǔ nyú!»

³⁵ Ní, wò kígò ò atdí ndombè náara indrù àbhù rìnè. Kàdè ɔtè òpè, ndàti: «Èfesò ò bhà, ádhi pbá ale ndí nzínziku ò inzà àpè dhu ènì. Èfesò tó kígò ràrà ndí ádrǎngbá mǎngǔ Àrìtemè èlè ka karí ònà rò idza-ngbò òdò arí, yà òrù-akpà ò rò ísì wòyòna tó sánamè mànà? ³⁶ Wò dhu àgò rí ale rí'ì mbá. Ní, dhu àkà pé nyìnè, nyàdè inga ìrè tǔè nyí nyonzi atdí dhu rò. ³⁷ Kòkò nyí nyiwù nà írò ale ní inzà atdí dhu mà nǎfà àlè tó sòmá-dzá ní, ndírò abádíhí ènò nzá dhu nzére àlè tó tsibhá-mǎngǔ ní màtí. ³⁸ Ní, Dèmètriyò mà yà ì arí kasù ònzì mànà ale mànà náapè ì'ì ì òzè 'òbhè ale nà, ní anya t'únɔta-idhò arí inè òngo ì'ì, ndírò ádròdrò ale arí'ì inè. Ní, abádíhí àkà 'òwù dhu òbhè ànyì. ³⁹ Ndírò, nyí nyapè ì'ì nyí nyòzè kòbbhòlò ngǔkpà dhu-tsí nà, ní ì-tsí òbbhòlò ka kádè yà kórò ale ènì unduta-dhò ò. ⁴⁰ Àlè kí'ì inè kòbbhè àlè yà indo ndí nònzì dhu-okú dò rò. Obhò tí, àlè kí'ì mbá atdí dhu nà màtí, yà írò àlè kùndu àlè okúna dò rò dhu tí àlè kádè àtìnà.» ⁴¹ Wò dhu bhèyi ndí ndòtè dhu-dzidò ní ndí, kàdè kòkò ì nàndunà ale návi rǎndò ì wò rò.

Pòlò ràrà tǎfídò Màkèdòniyà mà Pbagìríkí mànà tó pbirì ò
Yèsù ná'ù ale-afí àbhù ròtsì ɔbi dhu

(Ròm 15.25-27; 1Kò 16.1-7; 2Kò 7.5)

20 ¹ Wò wògò-íyà àrà inè dhu-dzidò, Pòlò andu Yèsù ná'ù ale-tsù. Ní, abádíhí-afí ndí ndàbhù ròtsì ɔbi dhu-dzidò, kàdè abádíhí nòvì, ndàdè ndìvà ndàrà Màkèdòniyà tó pbirì ò. ² Ndí pbirì ònà ndí ndéda rò, kàránà Yèsù ná'ù ale-afí àbhù rò ròtsì ɔbi yà abhò-gàna ndí ndénona Kàgàwà bhà ɔtè ní. Nírò ní ndí kádè àrà Pbagìríkí tó pbirì ò, ³ ndàdè ìbhè àbì nòdhò ànyì. Ní Siriyà tó pbirì ò ndí ndàra tó íbhù ò ndí ndí dhu ònzì ròrò, kíri dhu iwà Pbayàhúdì rìrì ì ònà. Ní, kàdè ndudu tǎfídò Màkèdòniyà, ndàrà àhù ndí pbirì ò kígò Filipì tí kátina ò. ⁴ Ndí abhi ò, ka nunda ale ní'ì Sòpàterè, Bèryà tó kígò ò ale Pirò t'ídhunà. Ngǔkpà ale ní'ì Tèsàlònikà tó kígò ò ale, Àsitarikò mà Sèkundò nà. Ngǔkpà ale ní'ì Gǎyò, Dèrbè tó kígò ò ale mà, Tímòtewè nà. Ndírò ní'ì Áziyà tó pbirì ò

ale Dòkíkò mà Tròfímò nà. ⁵ Ní Filipi rò, kòrì ale adù ùda angyi fákà'ý, 'òwù mǒdǒ Tròwà tó kígò ð rò. ⁶ Pbéù má'í na, yà ìmbà ònà afi nà m̀gati tó m̀hendù dzidǒ, má madù m̀v̀v̀a Filipi tó kígò ð rò, m̀p̀p̀ abhi ibhù ð. Ní imbò idho-dzidǒ, má madù òwu abádhí òtù Tròwà tó kígò ð. Ndi kígò ð ní ndi má madù atdí yengè nyú nónzì.

Polò rí Ètikò tí kátina kpatsibhíngba ìkyè dhu

(1Ká 17.17-24; 2Ká 4.32-37; Kas 9.36-42)

⁷ Sábata-ìdhò ð p̀b̀ts̀ngà'á, má mundu má ndíni má m̀kò tó Yèsù bhà òvè ìrè má mí ní *m̀gati-ònga, mádù ònyànà. Ní, Polò adù àdi ndámbe dhu òvò dǒ ìndrù tò. Kádù ndi òtè àdhà ádzí nyú, r̀rà àhè azà adyifò-sisì kùbhingá nga tó ð, tsútsá ńnganí ndi ndarana nídhuní. ⁸ Yà ndi má mundu má ònà òr̀nà káluga ð, inga àwè rí tarà ní'í abho nyú. ⁹ Ní, Ètikò tí kátina atdí kpatsibhíngba adù ndi káluga tó atdí póló-bidǒ, ndámbe òtè ìrè dǒ. Ní, ádzíta nyú òtè r̀rà dhu-okú dǒ rò, Ètikò-nyikpó adù ndámbe òrì dǒ. Ní idho ð rò kítisi obvò, wò ibhè ka kágba d̀yá idza tó òr̀nà idza tó póló ð rò. Ka kadù k̀v̀a iwà òvè r̀rò. ¹⁰ Ní, òr̀nè rò ndi ndàwù rò, Polò itsi ndàgu kà dǒ, ndàdù k̀v̀a ndámbo fóná, ndàdù àtina: «Inzi nyitù afikè. Inè kà rí'í ípirònga nà.» ¹¹ Wò dhu-dzidǒ, Polò adù òpo t́dídǒ wò òr̀nè káluga ð, ndàdù m̀gati-ònga àkò, ndàdù ònyànà. Níró ní ndi kádù òtè t́dídǒ r̀rà àhè inga r̀v̀bho dhu ð. Wò dhu-dzidǒ, kádù ndìv̀a ndàrà fíndá dhu ní. ¹² Ní, ka kadù wò kpatsibhíngba àndà fírbv̀è ípiròrò, ndi dhu radù ìndrù àbhè ròtù affiya atdídǒ.

Polò rí ndìv̀a Tròwà rò, ndàrà Miletò Yèrùsàlemà ndéda r̀rò dhu

(Mát 7.15-20; 1Tè 2.1-12; Tit 1.9-14; 1Pé 5.1-4; 2Pé 2.1-3)

¹³ Wò ndi kàsùmì ð tí, má muvò, mǒdǒ d̀ka m̀wù angyi Àsosi ibhù ð, Polò radù ìrà p̀fona dǒ olù. Ní, má mudhè dhu mídyi Polò ibhù ð Àsosi rò. ¹⁴ Ní, kítèdègu ìrà mòtù Àsosi, kúpò ibhù ð, mádù òwu atdíkpá m̀wù òvò Mitileni. ¹⁵ Tsútsá ńnganí, má madù m̀v̀v̀a ànyìrò rò, m̀wù òvò Kiyò tí kátina *s̀ngà-ti'ò. Ndirò ní ndi má madù òwu òvò Sàmòsì tí kátina *s̀ngà dǒ. Tsútsá ńnganí t́dídǒ, má madù òwu òvò Miletò tí kátina kígò ð. ¹⁶ Polò azè ndi ndùbhi ibhù ð tí, ìnzì ndòtù Èfesò tó kígò ð, akye ndi ndadùna fíndá kàsùmì ìwi Àziyà tó p̀b̀rì ð nídhuní. Obhò tí, ka ní'í iwà dhu núdhè afina ð, ndi r̀mbènà àrà àhè Yèrùsàlemà tó kígò ð angyinà rò Pèndèkòtè-ìdhò tò, ndi dhu radù àkà fíndá nání.

Polò rí dhu òvò Èfesò tó kígò ð *kànisa ð p̀b̀k̀r̀r̀ tò dhu

¹⁷ Miletò rò, Polò avì ìndrù ròwù Èfesò tó kígò ð *kànisa ð p̀b̀k̀r̀r̀ ùnzì. ¹⁸ Ní, ì p̀b̀k̀r̀r̀ itdègu ìwu òvò kà-tí, ní kàvò dhu abádhí tò, ndati: «Nyí nyànì wà ìngbà dhu bhèyi màtí ma mádi nzínzikè ð dhu, r̀p̀p̀ ndi yà Àziyà tó f̀k̀k̀ p̀b̀rì ð ma míra àhè ònà idho ð rò. ¹⁹ Ma m̀nzì Ádr̀ngbàlè Yèsù bhà kasu yorowà nyú nà, nyidu-dha ð, ndirò yà P̀b̀yàhúdí r̀r̀nà ì onzi tí r̀dùd̀ nzèrè dhu tó àp̀b̀ ð. ²⁰ Nyí nyànì wà dhu átò ìnzá ma r̀r̀r̀ atdí dhu mà, yà dzènakè ònzì radù dhu nzínzi ð. Ma m̀rà kóró dhu òvò r̀ f̀k̀k̀, madù ùdhenà f̀k̀k̀ r̀ẁgà dǒ rò màtí, ndirò f̀k̀k̀ idzá rò màtí. ²¹ Ma m̀rà dhu òvò r̀ k̀pangba P̀b̀yàhúdí tò, ndirò ìnzì ní P̀b̀yàhúdí tò, ndíni ì ǹgèrè tí Kàgàwà tò, 'àdù àlè tó Ádr̀ngbàlè Yèsù Krístò ná'ù.

²² Níró, kàní ma m̀rà kòmbì Yèrùsàlemà tó kígò ð, àdhàdhì yà Ìl̀l̀-Àlafí ǹt̀t̀ ìma ndíni ma m̀nzì tí ka dhu bhèyi. Ma m̀ni nzá àdhu mà rí mabà ànyí dhu. ²³ Pbéù Ìl̀l̀-Àlafí àbhè m̀ni yà ma múbhi òyaná kóró kígò ð dhu ní, ìma òvò rí dhu r̀r̀r̀ usótá mà àp̀b̀ mànà. ²⁴ Ma mòzè nzá p̀b̀k̀ ípirònga rí'í ádr̀ngbà dhu tí idù. Atdí ma mòzè dhu ní, m̀nzì p̀b̀k̀ kasu yà Ádr̀ngbàlè Yèsù ibho fudù, marà ùtsànà. Ndi kasu ní m̀nò Kàgàwà bhà izè tó Ídzi M̀k̀r̀r̀ ìndrù tò.

^Y20.5 Yàfì bhùkù nandí ale, Lukà mà náawù 'òtù Polò nà Filipi tó kígò ð (Kas 16.12).

^Z20.7 P̀b̀yàhúdí-bv̀à, idho-òwítá òngògò nádpè adyifò ròtù rò rò. Ní Sábata-ìdhò ð p̀b̀ts̀ngànga ní'í abádhí tó yengè tó wemberè tó idho rí ndòpè dhu. Yèsù ná'ù ale tó ka ní yengè tó idho.

²⁵ Kòmbí, ma m̀eni wà dhu nyí r̀arí nzi nyidu-kpa àl̀à t̀dítd̀s̀, nyí yà ma múbhi nzínzikù ð, mambe òr̀è-akpá ð Ádr̀èngb̀a kamà Kàg̀awà bhà Idzi t̀ó M̀àk̀èr̀è ǹǹnd̀ d̀s̀ f̀ùk̀è r̀ò. ²⁶ Ndi dhu-okù d̀ò r̀ò ní ndi indo ma máti na nyí n̄, nzínzikù ð r̀í ndàbh̀è ndàwí ale-azù n̄'íya ndi ale-d̀ò-t̀sír̀ó nyú. ²⁷ Obhó tí, ma m̀èbhà nzá atd́ dhu mà ínzá ma mòv̀ò f̀ùk̀è r̀òr̀ò, yà Kàg̀awà ózè k̀onzi dhu nzínzi ð. ²⁸ Níró, nyòngò nyòd̀ò mb̀eyi nyí-t̀ír̀ò, nyàd̀ù Ìlilá-Alafí ùl̀í nyí nyòngò ùndàna Kàg̀awà bhà Kànisa ùndà mb̀eyi. Ndi Kànisa ní yà Idhùnà-azù nyú r̀ò Kàg̀awà adzi f̀indá Kànisa. ²⁹ Ma m̀eni wà dhu yà nzínzikù ð r̀ò ma m̀í mivà marà dhu-dzid̀s̀, tsamangèr̀è bh̀eyi ór̀è atd́d̀s̀ ale r̀arí itsù nzínzikù ð, ínzi 'àd̀è òwu Kàg̀awà bhà tàmà-izè ònzi r̀ò. ³⁰ Ndíró, nzínzikù ð r̀ò m̀atí, atd́d̀hená ale r̀ùv̀ò ùv̀ò, 'àmbe títò ùnd̀ d̀s̀ indr̀ù t̀ò, ndi títò ràd̀ù àrà indr̀ù àbh̀è r̀ò r̀ùgèr̀è ì, 'òngò f̀iyó àbh̀alí tí. ³¹ Níró, nyàndà nga mb̀eyi, nyàd̀ù àmbe yà ìbh̀è ato ð ma múdhe nyidu-dha nyé nà nzínzikù ð k̀óró ale t̀ò, adyìbhengá nga mà k̀ùbhingá nga màna ð dhu ìr̀è d̀s̀.

³² Ní, kòmbí ma m̀èbhà nyí Kàg̀awà-f̀s̀. Ndíró, ma m̀èbhà nyí yà Kàg̀awà ózè àl̀è dhu d̀s̀ r̀óte òte ongó tí nyòd̀ò. Ndi òte r̀í nyòs̀ì, ndàd̀è nyàbh̀è nyàbà yà p̀b̀inda dhu tí r̀í'ì ale k̀óró t̀ò Kàg̀awà akò f̀indá làkà asota. ³³ Yà àl̀è k̀í'ì atd́kpá nyí màna ònà k̀as̀m̀ì ð, ma mòhò nzá atd́ ale bhà f̀aràngà-atd́yú mà, or̀ò-atd́yú mà, ndirò mberù-atd́yú mà. ³⁴ Nyí nyé mà, nyí nyúni wà dhu yà dz̀nàdu ǹónzi dhu mà, mà marí òko màna atd́kpá ale dz̀nà ǹónzi dhu màna ma r̀ónzi kàkà òtsádu nyú n̄. ³⁵ Ma marí dhu ìtè bilínganà f̀ùk̀è, dhu r̀akàna nyònzí kas̀ ndi dhu bh̀eyi, ndí'í nyí nyàd̀ù tí òwu ìmbà r̀í'ì òbì nà ale dz̀nà ònzi r̀ò n̄. Dhu àkà nyí'è yà Ádr̀èngb̀ale Yèsù ùno dhu, ndàti: dhu nàbh̀è indr̀ù t̀ò ale r̀ónzi wà hirò, ròsè yà ndi dhu ndi ndàbh̀è f̀indá ale d̀nà^a.

³⁶ Wò dhu ndi ndànd̀ dhu-dzid̀s̀, Pòlò mà p̀bàk̀èr̀è màna ǹéukò ì òtdyàya d̀s̀, Pòlò ràd̀è nditsò. ³⁷ Níró ní ndi k̀óró ale adè 'òpè 'àmbe òdzi d̀s̀, 'adè Pòlò àmbo, ì ròvi ka n̄.

³⁸ Abádhí nàbh̀è izè r̀àka atd́d̀s̀ dhu ní'ì Pòlò àtina abádhí r̀arí nzi nyima-kpa àl̀à t̀dítd̀s̀ dhu. Wò dhu-dzid̀s̀ ní ndi p̀bàk̀èr̀è adè Pòlò ùndà, r̀àrà òtsù *bàtò ð.

Pòlò r̀èda Tirò mà Kàyisàriya màna t̀ó kigò ònà Yèrùsàlemà ndi ndàrà r̀òr̀ò dhu

(Kas 8.5,40; 20.22-24,36-38)

21 ¹ Èfesò *Kànisa ð p̀bàk̀èr̀è màna mà m̀èbhà mà r̀ò, mà mawù t̀ér̀étér̀é ibhú ð, mòwù ùv̀ò Kosi tí kátina *sòngà d̀s̀. Tsútsá nínganí, mà madè òwu, mòwù ùv̀ò Ròdò t̀ó sòngà d̀s̀. Ànyirò r̀ò, mà madè òwu Pàtarà tí kátina kigò ð. ² Ní anyi mà mòwù ùv̀ò r̀ò, mà matù atd́ ádr̀èngb̀a ibhú abhi ndi ndòpé tí, ndàrà Fòyinikè t̀ó p̀birì ð r̀í dhu ònzi r̀ò. Ní, mà madè ùpo ndi ibhú ð, mòwù Fòyinikè. ³ Mà mitdègu òwu Kipurò tí kátina sòngà níndù, màmbe àlanà d̀s̀ ibhú ð r̀ò, ní mà madè kànyi, m̀èbhà ìgù d̀nà r̀ò, màdè òwu Siriyà t̀ó p̀birì ð. Ní anyi mà mòwù r̀ò, mà mawù ùv̀ò Tirò tí kátina kigò ð. Anyi nga ní ndi ka kubhína ibhú ð ànd̀ ìfo r̀ò n̄. ⁴ Ndi kigò ð, mà matù Yèsù ná'ù ale. Ní ndi dhu adè m̀èbhè m̀ónzi atd́ yengè nyú ànyirò. Ní Ìlilá-Alafí òv̀ò dhu f̀iyó dhu-okù d̀ò r̀ò, ì ale adè Pòlò ìsò ínzi ara tí Yèrùsàlemà t̀ó kigò ð. ⁵ P̀bètè wò atd́ yengè itdègu iku, ní mà madè ùv̀ò Tirò r̀ò, mòwù. Ní, Yèsù ná'ù ale mà, f̀iyó vèbhàle mà, f̀iyó nzónzo màna k̀óró ǹéunda mà mùv̀ò kigò ð r̀ò, mòwù ádr̀èngb̀a r̀èr̀è-tsù. Ní anyi mà mòwù ùv̀ò r̀ò, mà mukò mà òtdyàka d̀s̀ atd́kpá, màdè m̀tsò. ⁶ Wò dhu-dzid̀s̀, mà madè mòvi abádhí màna, màdè ùpo ibhú ð, mòwù. P̀bètè k̀òkò mà ǹèndà ale adè 'àdu 'òngò bv̀èya nanà.

⁷ Tirò r̀ò mà mùv̀ò r̀ò, mà mawù ibhú ð, mòwù ùv̀ò Tòlèmàyí tí kátina kigò ð, mètsà idha-adzì-kpa d̀s̀ abhi. Ndi kigò ð, mà matse mà Yèsù ná'ù ale màna, màdè atd́ idhò ònzi atd́kpá abádhí màna. ⁸ Tsútsá nínganí mà mivà mà r̀ò, mà mawù ùv̀ò Kàyisàriya tí kátina kigò ð. Ndi kigò ð, mà matsù mòngò òdhò Filipò tí kátina ale bhà-dzà. Ndi Filipò ní'ì Kàg̀awà bhà Idzi M̀àk̀èr̀è t̀'únata t̀'ále. Ndirò ka ní'ì yà Yèrùsàlemà t̀ó kigò ð ka kavò indr̀ù dz̀nà t̀'únzita t̀ò àr̀èbh̀è ale nzínzi ð atd́ ale. ⁹ Ndirò, ndi ale ì'ì ínzá àpè kpabhàle àn̄ vèbhínzo nà ìfo. Ì vèbhínzo ní'ì Kàg̀awà bhà p̀bànábi. ¹⁰ Ní, mà mitdègu ibi idhò ònzi

^a20.35 Mát 10.8b

Kâyisàriyà tó kígò ð, ní Kágàwà bhà nabi Àgabù ira Yùdeyà tó pbirì ð rò, ndìrà àhù ndi kígò ð. ¹¹ Ní tiká ndi ndìrà àhù rò, kídidi Pòlò bhà kùkyè, ndètsi p̄f̄ona mà ɔtsúna màna ní. Kádù dhu òvò kpangba fàkà ndàti: «Kàn̄ Ĩl̄l̄-Àlafí òvò idù dhu. Kàti: «Yèrùsàlemà ð yà kùkyè àbadhi ràrà àhù rò, P̄bàyàhúdí r̄i kètsi yà dhu bhèyi, 'adù àbhəna ìnzí ní P̄bàyàhúdí-f̄5.» ¹² Ní wò dhu mà m̄r̄i rò, mà Kâyisàriyà ð bhà màna, mà madù Pòlò ìsò ìnzí ara tí Yèrùsàlemà tó kígò ð. ¹³ P̄bétù, Pòlò adù dhu àdu fàkà, ndàti: «Ádhu wò nyikù-dha nyú nà nyí nyápàna nyònzí? Nyí nyòzè tí nyèkò afidù? Nyí nyàkà nyəni dhu ní ima, mà mà'ù wà ìnzí ní mutsi ka kí dhu kèlè, p̄bétù mà mà'ù wà moho ka kí movè Ádrèngbàlè Yèsù-òvò-okú dò rò Yèrùsàlemà tó kígò ð dhu mà átò.» ¹⁴ Ní, ìnzí kà r̄i mà m̄n̄ona dhu à'u rò, mà madù inè tí inè, mādù àtina: «Ádrèngbàlè Yèsù òzè dhu kèlè àkà ndi ndònzí ndi.»

¹⁵ Ní ngúfe idho mà m̄n̄zì Kâyisàriyà tó kígò ð dhu-dzidò, mà madù mòbhòlò abhi tò, mādù màva, mòwù Yèrùsàlemà tó kígò ð. ¹⁶ Kâyisàriyà tó kígò ð, Yèsù ná'ù ngúfe ale adù ùvò átò 'òwù atdíkpá mà màna. Ní anyi mà mòwù ùvò rò, abádhi adù m̄ndà, mòwù M̄n̄asoni tí kátina atdí ale yà mà mowuna ðdhò rò p̄bì-dzà bhà. Ndi M̄n̄asoni ní'ì Kipurò tó sòngà ð ale. Ndìrò, ka ni'ì angvíta tí Yèsù ná'ù ale.

Pòlò mà r̄i 'òtù Kànisa ð p̄bàkèr̄ màna Yèrùsàlemà ndi ndàrà àhù rò dhu

(1Kò 9.19-23)

¹⁷ Mà mitdègu òwù ùvò Yèrùsàlemà tó kígò ð, ní anyi, Yèsù ná'ù ale akò mà dhèdhe nyú nà. ¹⁸ Tsútsá n̄nganí, mà madù òwù Pòlò màna Yàkòbhò^b bhà, ndìrò kórò p̄bàkèr̄ adù iwu átò anyirò. ¹⁹ Ní abádhi màna ì àtsè ì dhu-dzidò, Pòlò adù ndòpè ndàwe yà ìnzí ní P̄bàyàhúdí n̄nzini ð Kágàwà abhè ndònzì kórò p̄bìndà kasè tí dhu atdatdí-rà ð abádhi tí. ²⁰ Wò Pòlò àwe dhu ì ìr̄i rò, abádhi if̄u Kágàwà atdíð. Nìrò ní ndi abádhi adù àtina Pòlò ní: «Àbaningbá, nyi nyàla tí wà àbhò P̄bàyàhúdí nyú n̄gèrè ì à'ù Yèsù dhu? Ndìrò, nyi nyàla tí wà abádhi kórò r̄i'ì inè afiyya ì àp̄bà atdíð, 'ámbe Músà bhà Úyátá if̄u d̄s rò tí dhu? ²¹ Ka kàwe wà dhu abádhi tó okúnə dò rò kati, nyi r̄ar̄i dhu ùdhè kàkà ìnzí ní P̄bàyàhúdí n̄nzini ð arókò P̄bàyàhúdí tò ìnzí Músà bhà Úyátá nif̄u tí. Ka kàwe wà dhu átò, nyi r̄ar̄i dhu ùdhè abádhi tó ìnzí f̄iyò kpabhà n̄zónzo-ònz̄inga nabhè tí kòbhòlò, ndìrò ìnzí àlè tó ngùkpà màndə P̄bàyàhúdí t̄rò nif̄u tí. ²² Nìrò, ka kí dhu ònzì ìngbà dhu bhèyi? Obhò dhu, abádhi r̄i iwà nyi nyàrà àhù ìrò dhu ìr̄i ìr̄i. ²³ Ní, dhu àkà nyonzi yà mà m̄n̄ona indù dhu: Kàn̄ if̄o ale r̄i'ì inè ìrò. I ale ní iwà dhu nòtsò Kágàwà-ònzì ale^c. ²⁴ Ní, úgu abádhi nyòwù nyú'ò màna atdíkpá, nyilá Kágàwà-nyìkpò ð. Ndìrò, adù nyubhò yà abádhi àmbèna ùbhòna ndin̄i ka kàkpá tí d̄yà-ká dhu. Ndi dhu bhèyi ní ndi kórò ale r̄adè dhu èni yà d̄n̄ú ka kàwe dhu r̄ar̄i n̄zì obhò dhu, p̄bétù nyi r̄ar̄i Músà bhà Úyátá if̄u if̄u átò. ²⁵ P̄bétù, Yèsù ná'ù ìnzí ní P̄bàyàhúdí tó mà m̄r̄i wà mà m̄ndí dhu màti, abádhi r̄akà n̄zà 'òngò s̄anamè tó ka kùbho perè tí ìzà mà, ànzàbhà mà, dàna-tsi ka kípò obi ní r̄òvè ìzà màna ná'a. Ndìrò, mà m̄ndí dhu átò màti abádhi r̄akà 'òngò 'òdò m̄nyòni r̄ò r̄ò.»

²⁶ Ní tsútsá n̄nganí, Pòlò adù kòkò ale nùgù, 'òwù 'òpè 'ù'ò ì màna atdíkpá yà f̄iyò somà tó màndə nòzè dhu bhèyi. Wò dhu-dzidò, Pòlò adù àrà, ndòtsù Kágàwà bhà idza, ndàdè dhu òvò anyi idzà ndàti ka r̄ar̄i perè ùbhò òvòyà d̄s kórò, yà Kágàwà-nyìkpò ð ka kí ale ù'ò kilá ònà dhu tí ka kòp̄i àrèbhè idho r̄akà n̄nganí.

Pbàrómá tó p̄bànówí r̄i Pòlò ìgù P̄bàyàhúdí-f̄5 rò dhu

(Kas 20.23; 24.5-19; Ròm 15.30-31; 1Tì 2.15-16)

²⁷ Wò ale ù'ò ka kí kilá Kágàwà-nyìkpò ð ní àrèbhè idhò-tsè n̄itdègu ndindù ndin̄i ndikù tí, ní Àziyà tó pbirì ð rò íwù ngúfe P̄bàyàhúdí ala Pòlò Kágàwà bhà idza ð. Ní,

^b21.18 Ndi Yàkòbhò ní'ì Yèsù t'ádòna, ndìrò ka ni'ì ndi Yèrùsàlemà ð *Kànisa d̄s àdrèngbàlè (Kas 12.17; 15.13).

^c21.23 0zt 6.1-21

abádhí adè dhu itsu ihé-yà-dò ò, ndíní dhu nivá tí Pòlò-rò. Ní, ihé-yà adè Pòlò àlè.

²⁸ Abádhí adè 'òpè 'ùkù, 'ámbe àtìna dò: «Pbàìsràyélí tó pbirì ð bhà, nyàmò mà! Kàní yà kórò ngari ð arí nzére dhu ùdhè kórò ale tò àlè tó pbirì ð bhà dò, Músà bhà Ʋyátá dò màtí, ndírò Kàgàwà bhà idza dò màtí ale ní yà. Ròsè kórò dhu dòná, kàbhè ìnzí ní Pbàyàhúdì mà ròtù Kàgàwà bhà idza, ndí dhu ràdè wò ìlílá Kàgàwà-nyìkpò ð ngari nábhè ròtí.»

²⁹ Obhò tí, abádhí ní'í iwà Pòlò mà nàlanà kígò ð atdíkpá rúbhi Tròfímò tí kátina ale màna ró. Ndí Tròfímò ní'í Ʋfèsò tó kígò ð ale. Ní, abádhí adè dhu àtí iwà Pòlò itsu Tròfímò átó Kàgàwà bhà idza dhu tí.

³⁰ Ní, Yèrùsàlemà tó kígò-ònga-tì náava ndí, ihé-yà ràdè itse ndí kígò ð kórò ngari ònà rò, 'iwù ùvò Pòlò mà rí'í ró. Ní, abádhí alé Pòlò, 'idhà ràhè iri Kàgàwà bhà idza-ngbò ka kákpòrò ní kàlì ð rò, 'adè ndí kàlì-li'ò núpbi ányìrò rò tí. ³¹ Ní, yà abádhí rí dhu ònzi ndíní ð oho tí Pòlò rò, Yèrùsàlemà tó kígò-ònga-tì náva ndí kórò dhu-òyí náara àhè Pbàrómá tó pbirì ð atdí lufè pbànowí dò ádràngbàle dò. ³² Ní, ndí dhu ndí ndírò rórò tí, wò ádràngbàle ugu pbànowí mà fíyò ádròdrò ale màna, 'òtsè màna kòkò Pòlò nàlè ale rí'í i. Ní, ihé-yà nítdègu wò ádràngbàle àlè owùna ð pbànowí màna ríwu ró, ní abádhí adè Pòlò t'òvita èbhà. ³³ Nírò ní ndí wò ádràngbàle andrì Pòlò-tí'ò, ndàlè ka, ndàdè àvinà kùtsì óyò ádrà-mbí ní. Wò dhu-dzidò, kàdè dhu ivu ihé-yà-tsá, ndàtí: «Yàrí ale nyé ní adhi? Ádhu kònzí?» ³⁴ Pbétà, ihé-yà nzínzi ð atdídhená ale rádùna ikù ð dhu adúná nzi àrà ndòfò rò ngèkpà ale rànna dhu nà. Ní, wò dhu bhèyi ihé-yà rùkù dhu adè wò ádràngbàle àbhè ìnzí ènna ka kí fíndà dhu rálè dòná. Nírò ní ndí kàdè pbìndà pbànowí návi rànà Pòlò, 'òwù nà yà ð arí òko ònà ádràngbà kàlì ð. ³⁵ Pòlò itdègu àrà àhè ndí kàlì ð ka kúpo kòtsù ró, ní pbànowí adè kítù òtù tí orórhé, ihé-yà rí kàpà ndíní ð onzi tí nzére dhu-okú dò rò.

³⁶ Obhò tí, ihé-yà ambénà òwu dò ikù nà Pòlò-òwù ð, 'ámbe àtìna dò: «Wò ale àkà ndòvè!»

Pòlò rí tina àwé adóna Pbàyàhúdì tò dhu

³⁷ Yà pbànowí rí ndònzí 'itsu ndí fíyò ádràngbà kàlì ð ònà kàsùmì ð ní ndí, Pòlò ivù dhu ð pbànowí tó ádràngbàle-tsá, ndàtí: «Ma màmbènà tí atdí dhu òvo òvo indù?» Ní, wò ádràngbàle adè dhu ivu kà-tsù, ndàtí: «Nyí nyáni tí wà Pbàgíríkí t'ávàna! ³⁸ Nyí tí nzí Mísri tò pbirì ð ale, yà tdèkuta tí ifò lufè ale yà nzére dhu ònzi arí-dò nídzí, ndàdè dèya òdì ndàrà nà rùngò ð?» ³⁹ Ní, Pòlò adè òtè òpè, ndàtí: «Íma nyá, íma ní Màyàhudi, Társò tò kígò ð ale, Kilikiyá tò pbirì ð. Ndí Társò ní yà atdíð òvòna ótò ndí kígò. Ní ádràngbàlè, ma mìtdè nyí itdè tí, itse movo dhu yàrí ihé-yà tò.» ⁴⁰ Ní, wò ádràngbàle náfà rəsá fíndà rò, Pòlò idè ndí kàlì ð ka kúpo, kòtsù dòná màngazi dò, ndàdè ìndrù àgo òtsúna ní rìnè. Ní inga ìmbè bhìlì rò ní ndí, kàpè òtè Pbàyàhúdì t'ávàna ð, ndàtí:

22 ¹ «Abádù ndírò àbanínzò, nyàrí yà ma móvona kòmbí, mawe tídu ònà fàkù dhu.» ² Ní, Pbàyàhúdì t'ávàna nyá ð Pòlò ròtè dhu ð ìrì rò, ihé-yà náadè ìnè atdíð nyá ròsè, inga ràdè ìmbè bhìlì. ³ Nírò ní ndí kàtí: «Íma ní Màyàhudi. Íma ka kugu Társò tò kígò ð, Kilikiyá tò pbirì ð. Ndírò, ma móvì òvì tí yàrí Yèrùsàlemà tò kígò ð. Ma màbà inga t'ènitá màlímò Gàmàliyeli-fò. Kùdhe ndí kórò dhu idù àlè t'ábhúna tò Ʋyátá ifè ka kí atdíð dhu dò. Íma ní'í atdíð Kàgàwà nòzè ndífè ale, yà kórò nyí nyònzina kòmbí dhu bhèyi tí. ⁴ Ndírò, ma mávu ìndrù rò atdíð Ádràngbàle Yèsù bhà otu ùngè abádhí rí dhu-okú dò rò, atdídhená ale rève èvè màtí. Ma maránà kpabhàle mà vèbhàle màna nábhè rò kusò, kàdò imbi-dzà ð. ⁵ Pbàkùhání tó ádròdrò ale dò kamà mà, yà ádròdrò anya itdì arí pbàkàrù tó màtè màna kórò ní yà ma múnna dhu tò ngàmì. Abádhí ní'í ndí bhàrwà nibho fudù, ndíní ma mara tí dòná Dàmàsiki tò kígò ð. Ní, ma mubhína àrà rò ànyí, ndíní ma musò tí Yèsù ná'ù ale, madè ìrà nà imbi dò rò Yèrùsàlemà tò kígò ð, ndíní ka kadè tí àbhàna ràbà àpè.»

Pòlò rĩ ndì ndugèrè ndì, ndà`ù Yēsù tĩ dhu àwě dhu

(Kas 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Tdítdǎ, Pòlò awe dhu ndàtĩ: «Ma mi`ì Dàmàsikì tó kigò ò ma mára ró. Ní fkyèrǎ ma mòdì ndíní ma motsú tĩ ndì kigò ò rǎrǎ ní ndì, azà adyif-ò-sisì adyibhengá nga tó ð, ádrèngbà awáwè nńsì òrè-akpá ò rǎ, ndàtdyi ma. ⁷ Ní, ma mitsi obvò, madè atdí ale-tù ìrì manzi rĩ ró. Ndi ale-tù atĩ: «Sáwúlò, Sáwúlò, ádhu nyi nyávu rùdú nĩ?» ⁸ Ní, ma madè dhu ivu kà-tsù, matĩ: «Ádrèngbálé, nyi nyé ní ádhi?» Ní, wò ale-tù adè dhu ádu idù, ndàtĩ: «Ima ní Yēsù, Nàzàretì tó kigò ð ale, wò nyi nyávu rùdú rǎ.» ⁹ Kákà atdíkpá má mi`ì mànà ale náala ndì awáwè átò, pbètè abádhi adè nzá wò idù rĩ dhu òvò ale-tù ìrì. Ní, ma madè dhu ivu tdítdǎ kà-tsù, matĩ: ¹⁰ «Ádrèngbálé, ádhu ndì ma màkà mǎnzì?» Ní Ádrèngbálé Yēsù adè dhu ádu idù, ndàtĩ: «Fvā nyi nyarà Dàmàsikì tó kigò ð. Ányì nga ní ndì ka kí Kàgàwà àvi ndíní nyi nyonzi tĩ dhu òvò kórǎ indè nĩ.» ¹¹ Ma mubhína nzĩ atdí dhu mà nála rǎ, wò ádrèngbà awáwè nóhò nyìkpòdu, nyidú nga rètì dhu-okú dǎ rǎ. Ní kǎkǎ má mi`ì mànà ale náadè ma àlè ǎtsádu-rǎ, `òwù ma nà, marà àhè Dàmàsikì tó kigò ð.

¹² Ányì, ma matù Ànàniyá tĩ kátina atdí ale. Ndi ale ní`ì atdítdǎ arí Kàgàwà-òdǎ ònzì, ndàdè àlè tǎ Fyátá ifu ale. Ndirò ndì kigò ð, kórǎ Pbyàhúdí ongónà ídzi dhu kèlè náwe kókú dǎ rǎ. ¹³ Ní, ndì ale ıra àhè tídú, ndàdè àtìnà ima nĩ: «Àbaningba Sáwúlò, nyiménga àkà ndùtù ndì.» Ní ányìrǎ rǎ tĩ, nyidúnga núutù ndì, madè kàla. ¹⁴ Kádè àtìnà tdítdǎ ima nĩ: «Àlè t`ábhúna tó Kàgàwà nóvò wà nyi, ndíní nyi nyuni tĩ ndì ndózè konzì dhu. Kòvò wà nyi ndíní nyi nyala tĩ yà obhónángatále Yēsù, nyadè lina`ò ǎte nyú nĩrì.» ¹⁵ Obhò tĩ, nyi nyí ndì àdì wò nyi nyàla dhu mà, wò nyi nyìrì dhu mànà tó ngàmbi tĩ kórǎ ale-ònzì. ¹⁶ Nírǎ kòmbí, ádhu nyi nyóðona? fva nyi nyalé bàtizò, Yēsù ràdè pbùkà nzérenga `ò`ò ǎvòna-rǎ nyi nyí nyìtsǎ rǎrǎ.»

Pòlò rĩ Yēsù àvi ndì ndàrà ìnzĩ ní Pbyàhúdí-bvè dhu àwě dhu

¹⁷ Wò dhu-dzidǎ, Pòlò adè dhu àwe, ndàtĩ: «Ma mitdègu madù Yèrùsàlemà tó kigò ð, ní atdíku Kàgàwà bhà-dzá rǎ ma mí mitsǎ òná kàsúmì ð, dhu adzi dùdù ǎnyè rĩ mǎnyè dhu bhèyi. ¹⁸ Ní ndì ǎnyè-bvè, ma mala Ádrèngbálé Yēsù. Ní kádè àtìnà ima nĩ: «Ónzì dhu tsàkàtsàkà nyahè Yèrùsàlemà rǎ. Obhò tĩ, ndì kigò ð bhà nóowuna nzĩ nyi nyáwèna okúdu dǎ rǎ dhu ná`ù rǎ.» <sup>19</sup> Ní ma madè dhu ádu kà tǎ, matĩ: «Hòkǎ Ádrèngbálé, abádhi éni wà dhu ima rǎrĩ ndì yà unduta-dzà òna ná ma mubhì ùbhi rǎ mambe ìnyì ná`ù ale ùso dǎ, madè àrà àbhùnà rǎ kǎvi asé nĩ, kadè ùdónà imbi-dzà ð ale. ²⁰ Ndirò yà pbùkà ngàmbi Stífànè-azù ka kǎfè nínaganí, ima nyé ma mi`ì ìnè átò ányìrǎ. Ma ma`u kòho ka kí dhu átò. Ndirò, ma madè àdì mambe kòho rĩ ale ùwà rǎyá rǎ ǎrú mùdzarè-ngbò nóðò dǎd.» ²¹ Ní Yēsù adè àtìnà ima nĩ: «Fvā nyi nyarà, ma mòzè nyi nyarà itse nyú ìnzì ní Pbyàhúdí mànà-bvè nífidhuní.»

Pòlò rĩ nditè Pbarómá tó pbirì ð ale nyú tĩ dhu

(Kas 16.22-23; 25.16)

²² Ihé-yà irti Pòlò ráwèna dhu, ràrà àhè kà rĩ àtina: «Ma mí nyovì nyarà itse nyú, ìnzì ní Pbyàhúdí-bvè» dhu ð. Nírǎ ní ndì abádhi adè `òpè `ùkù, `ámbe àtìnà dǎ: «Nyòho wò ale! Ìnzá wò dhu bhèyi ale-tidǎ àkà kǎbhà ràdì nyìkpóna ná yà adzi dǎ.» <sup>23</sup> Abádhi ambénà ùkù dǎ, `àdè àmbe rǎyá ǎrú mùdzarè òbhè dǎ, ndirò `àdè àmbe adzi-ra mà òvò dǎ ǎrú. <sup>24</sup> Ní wò dhu ndì ndàla rǎ, Pbarómá-bvè atdí lǎfè pbànówí dǎ ádrèngbálé adè Pòlò àvi kitsu kàlè ð. Nírǎ ní ndì kádè àtìnà pbànówí rǎkà `òngù dhu kà-tsù, àzèmbè ì fì kòvì asé nĩ rǎrǎ, ndíní ndì ndani tĩ wò dhu bhèyi ihé-yà rùkù kà-dǎ okúna dǎ rǎ dhu. ²⁵ Ní yà ndì ka kàtsì ndíní ka kopé tĩ kòvì ndì asé nĩ rǎ ní ndì Pòlò ivu dhu wò tìnà idè pbànówí

^ð22.20 Pòlò ambénà ìrèna dǎ dhu ní, Pbyàhúdí rapé ndì nyú ndì ndugèrè ndì tĩ dhu àlè, nùkǎ idho rǎrĩ átdítdǎ, ràdè Yēsù ná`ù.

tó atdí ádrèngbàle-tšǔ, ndàtì: «Ka kávi tí wà nyí nyǒngò P̀bàrómá tó p̀bìrì ǔ ale nyú òvì asé nǐ, inzà ka kòtdí ànyàna rórò?» ²⁶ Ní wò dhu ndì ndìrì rò, p̀bànówí tó ádrèngbàle arà yà òna-tsiró rǐ'ì ádrèngbàle-tí'ò, ndàdè dhu òvò fìndà, ndàtì: «Nyí nyàmbènà dhu ònzì ìngbàtí? Wò ale p̀bání P̀bàrómá tó p̀bìrì ǔ ale!» ²⁷ Ní wò p̀bànówí dǔ ádrèngbàle andrì P̀lòl-tí'ò, ndàdè dhu ìvu-tsaná, ndàtì: «Ádú pé dhu idù! Ìnyì nyú, nyí tí P̀bàrómá tó p̀bìrì ǔ ale?» Ní P̀lòl adè dhu à'ù, ndàtì: «Ǿ! Ìma ní P̀bàrómá tó p̀bìrì ǔ ale nyú.» ²⁸ Wò ádrèngbàle adè àtìna tǔdíd: «Ìma nyú, ma madzì P̀bàrómá tó p̀bìrì ǔ ale tí ma mf mǔgèrè mongò dhu àbhǔ malí nyú rǔ.» Ní P̀lòl adè àtìna kànì: «Olu, ìma ná ní òdhi tí ka kadhi ma ndì *p̀bìrì ǔ ale nyú tí ale.» ²⁹ Ní ànyírǔ rò tí, kǔkò P̀lòl-tšǔ àmbènà dhu òngù p̀bànówí ǔbhà P̀lòl ǔrǔ. Ndìrò, ǔdò náadè ìsǐ wò p̀bànówí dǔ ádrèngbàle ò, iwà ndì ndàbhàna P̀lòl kǔtsì rórò ndì ndàrà dhu ǔnì P̀bàrómá tó p̀bìrì ǔ ale nyú rǔrǐ ka dhu-okú dǔ rò.

P̀lòl rǐ'ì ádròdrǔ anya ìtdì arí ale-ònzì dhu

³⁰ Tsútsà nǐnganí, wò p̀bànówí dǔ ádrèngbàle azè ndì ndèni P̀bàyàhúdì òbhè P̀lòl òna dhu tó obhóna nyú. Ní, kàbhè P̀lòl rǔ imbi kǔnga. Wò dhu-dzidǔ, kàdè p̀bàkùhání tó ádròdrǔ ale mà, P̀bàyàhúdì-bvǔ ádròdrǔ anya ìtdì arí ngǔkpà ale màna àvi rǔndu ì. Ndì dhu-dzidǔ ní ndì, kàdè P̀lòl àvi kiwù nà, kiwù ùvò nà kǔkò ale-ònzì.

23 ¹ Kǔkò ádròdrǔ ale-ònzì ka kiwù ùvò ndì nà rò, P̀lòl ǔdì nyìkpóna abádhí rǔ ndàndà abádhí, ndàdè àtìna: «Àbanǐnzó, rǐrà àhè indo nga ò, ma marúbi Kàgàwà bhà otu ǔ ìdzì afǐdu nyú nà, ìmbà nzère dhu tí ka kǔzèna atdí dhu mà rǐ'ì nyudutsì.» ² Ní, wò dhu P̀lòl ǔnd rò, p̀bàkùhání tó ádròdrǔ ale dǔ kamà, Ànànyà, náavi P̀lòl-tí ìkò ale rǔp̀bì P̀lòl-tšǔ. ³ Nírǔ ní ndì P̀lòl adè àtìna: «Kàgàwà rǐ ndì nyǔp̀bì, wò mǔkǔngbà nǐ ka kùtri idza-kuti bhèyi nyí nyòwè rǔ! Nyí nyàdì ǔrǔ nyambe ìndrú-ànyà ǔnd dǔ ádhàdhì Músà bhà ǔyátá òzè ka dhu bhèyi, p̀bètù ìnyì kèlè nyadè ndì ǔyátá nǔkò ìma nyí nyàvi kǔp̀bì rǔ.» ⁴ Ní, P̀lòl-tí ì'ì ale náadè kǔsò, 'àtì: «Ìnzè! Nzèno dhu wò dhu bhèyi Kàgàwà bhà p̀bàkùhání tó ádròdrǔ ale dǔ kamà nǐ!» ⁵ Ní, P̀lòl adè àtìna abádhí nǐ: «Àbanǐnzó, inzà nǐ ma mènì p̀bàkùhání tó ádròdrǔ ale dǔ kamà tí kà rǐ'ì dhu. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá rǔtina inzà nyí rǔkǔ nyund dhu p̀bàkè p̀bìrì ǔ ádrèngbàle nǐ.»

⁶ P̀lòl ǔnì wà dhu, kǔkò ànyàna ǔno rí ale nzínzì ǔ, atdídhenà ale rǔrǐ *P̀bàsàdùkáyó, ndìrò ngǔkpà rǔrǐ *P̀bàfàrisáyó. Ndì dhu-okú dǔ rò, P̀lòl angbe tǔna kǔrǐ ale nzínzì ǔ, ndàtì: «Àbanǐnzó, ìma nyú ní Mǔfàrisayò, P̀bàfàrisáyó tó ìngba. Ní, yà ànyàdu ǔno ka kí okúna dǔ rò dhu ní, ma má'ù dhu ǔbì nyú nà ùngbè ǔvǔvè kǔtdè ì ale rǔngbeya ì ǔve-bvè rò dhu.» ⁷ Wò dhu bhèyi P̀lòl òrì dhu adè P̀bàfàrisáyó mà, P̀bàsàdùkáyó màna àbhù rǔmbe 'àgò dǔ atdídǔ, ndì dhu ràdè ihé-yà-ònga àbhù rǔndò ndì. ⁸ Obhó tí, P̀bàsàdùkáyó ongónà àtìna ìnzì ǔvǔvè kǔtdè ì ale rǔngbeya ì ǔve-bvè rò. Ndìrò abádhí a'ù nzà dhu ìnè màlàyíkà mà, ndìrò nzère-alafí mà rǔrǐ'ì. P̀bètù, P̀bàfàrisáyó nǐ'ì kǔrǔ kǔkò dhu ná'ù ale. ⁹ Ní, ádrèngbà wògò nyú nífí ndì kǔrǐ ale nzínzì ǔ. Nírǔ ní ndì P̀bàfàrisáyó nzínzì ǔ Músà bhà ǔyátá tó ngúfe màlímó náapè 'àgò ì ǔbì nyú nà, 'ambe àtìna dǔ: «Mǔ mabà nzà atdí afátá mà yǔrǐ ale dǔ. Atdí alafí mà, ndìrò ngǔtsì nǐ màlàyíkà mà p̀bòvò tí nzà wà dhu kà tǔ!» ¹⁰ Wò dhu bhèyi Músà bhà ǔyátá tó màlímó ǔnd dhu náabhù P̀bàsàdùkáyó mà, P̀bàfàrisáyó màna ràgò ì abhò nyú tǔdíd. Nírǔ ní ndì P̀lòl àpà ka kí ndíní ka kǔdrǔ tǔ òna nga dhu ǔdò ònzì ndì ndí rò, p̀bànówí dǔ ádrèngbàle àvi p̀bàndà p̀bànówí rǔwù P̀lòl òdyì ihé-yà nzínzì ǔ rò, 'òwù òrùnà fǔyǔ lubhà ò.

¹¹ Ndì iku ǔ tí, Ádrèngbàle Yèsù adè ndàvi P̀lòl tǔ, ndàtì: «Ótù afínù! Ádhàdhì wò nyí nyidè p̀bàkà ngàmbi tí Yèrùsàlemá tó kǔgò ǔ dhu bhèyi, dhu àkà nyònzì dhu ndì dhu bhèyi tí Ròmá tó kǔgò ǔ nyí nyàrà àhè rò.»

Pbàyahúdí rí 'iri ndíní ì oho tí Pòlò dhu

(Zàb 3.1-7; Kas 9.22-25; 2Kò 11.23,26)

¹² Tsútsá nńnganí kútsingá, ngúfe Pbàyahúdí iri ì 'òtsò dhu nyú 'àti, ìnzí ní Pòlò kèlè ì òhò ròvè ní, ì ràrí nzí atdí dhu mà ònyu, ìnzí 'àdè atdí dhu mà òmvu. ¹³ Wò dhu natsò ale ní' ì mbèmbè ìfo kumí dònà bvèya ròse ale. ¹⁴ Ní, abádí awù pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, pbàkùrù màna-tí'ò, 'àdè ìtsi dhu òvò fíyò, 'àti: «Má mòtsò wà dhu atdí ò nyú màti má ràrí nzí atdí dhu mà àfò líka ò, ìnzá ní Pòlò kèlè má mòhò ròvè ní. ¹⁵ Ní kòmbí, dhu àkà nyí mà, yà ádròdrò mà ònyu ale màna, nyòwù Pbàrómá tó pbìrì ò atdí lufè pbànówí dò ádrèngbàle-tí'ò. Nyí nyòwù Pòlò ètsi kà rìrà nà pbìndà dhu-ònga àndà nyí nyí mbèyi dhu-abhè ò. Pbétù wò ndi kàsùmì ò, má madùna obi ònzì mòhò ka ìnzá àpè àrà àhè onzìkú ròrò.»

¹⁶ Ní Pòlò t'áwènà bh'ingba ní' ì inè wò dhu ote ka kí ró. Ní kòkò ale ùyi Pòlò tí dhu ndi ndirì rò, àbadhi arà lubhà ò Pòlò rí' ì i, ndàdè kórò dhu àwe kà tó. ¹⁷ Ní wò dhu ndi ndirì rò, Pòlò adè pbànówí tó atdí ádrèngbàle nánzi. Kàdè dhu òvò kà tó, ndàti: «Énda yàrí kpatsibhíngba, nyarà nà ònyu ádrèngbàle rí' ì i, kà rí' ì àbadhi tó ndi ndóvona atdí dhu nà ndihuní.» ¹⁸ Ní wò ádrèngbàle idiyi wò kpatsibhíngba ndàndà, ndàrà àhè nà wò ndi fíyò ádrèngbàle-tí'ò. Kàdè ìtsi àtina ndi ádrèngbàle ní: «Wò imbi ò ka kòsò atdí ale, Pòlò tí kátina nánzi ima, ndàdè miyi munda yàrí kpatsibhíngba tìnu ò. Ní kà rí' ì indè ndi ndóvona atdí dhu nà.» ¹⁹ Ní wò pbànówí dò ádrèngbàle alú wò kpatsibhíngba ótséna rò, ndindri ndi nà igi, ndàdè dhu ìvu tséna, ndàti: «Ádhu nyú nyí nyòzè nyùnò idù?» ²⁰ Ní wò kpatsibhíngba adè dhu àwe kà tó, ndàti: «Ádrèngbàlé, Pbàyahúdí iri wà ì ndíní tsútsá ì iwúna tí Pòlò ètsi, nyirà nà ádròdrò anyà itdi arí ale-ònzí, pbìndà dhu-ònga àndà ka kí mbèyi dhu àbhè ò. ²¹ Ní, àpè nya'u abádhi rónona indè dhu. Wò abádhi ùpe Pòlò rò dhu ní àdà. Obhò tí, mbèmbè ìfo kumí dònà bvèya ròse ale ní' ì wà ì, 'òtsò dhu nyú, ì ràrí nzí dhu ònyu, ndirò ì ràrí nzí dhu òmvu ìnzá ì òhò Pòlò ròvè ròrò. Ní kòmbí, abádhi ùdhe wà ì 'ámbe nyí nyú nyí nyùnòna fíyò dhu kèlè òdò dò.» ²² Ní wò ádrèngbàle adè àtina wò kpatsibhíngba ní: «Àpè nyùnò dhu atdí ale tó màti, nyati iwà nyí ràwe ndi dhu dzàkà.» Wò dhu-dzidò, kàdè wò kpatsibhíngba návi ràrà fíndá dhu ní.

Pbànówí dò ádrèngbàle rí Pòlò bhà anyà nábhè ràrà líwalí Fèlìsì dò dhu

²³ Wò kpatsibhíngba àrà dhu-dzidò, pbànówí dò ádrèngbàle náanzi atdátí miyà pbànówí dò ádròdrò ale oyo rìwù tina ò. Kàdè dhu òvò abádhi tó, ndàti: «Nyàndà óyò miyà pbànówí mà, àrèbhè kumí pbànówí, yà mèhàgè dò arúbhi mà, ndirò foyá àlì nà óyò miyà pbànówí màna, ndíní nyí nyòpé tí abhi màna ìbhè adiyifò-sìsì kùbhingá nga tó ò, nyòwù nà Kàyisàriyà tó kígò ò. ²⁴ Ndirò, nyàdè nyí randá mèhàgè átò Pòlò tó, ndíní ka munda tí ìnzí ngbòna ràvo akekpa màti, ràrà àhè *líwalí Fèlìsì-ònzí.» ²⁵ Wò dhu ndi ndèndò rò ní ndi, kàdè bhàrèwà àndi yà dhu bhèyi, ndàti: ²⁶ «Ifeta nà àkà atdí ò líwalí Fèlìsì, ima Klòdiyò Lisiyà, ma mòvi nyí mbèyi nyú atdí ò. ²⁷ Yàrí ale, yà ma mòvi kowù nà tìnu ò, ní Pbàyahúdí alú, 'àdè ònzàn ndíní ì oho tí. Ní, ma mítdègu dhu èni Pbàrómá tó pbìrì ò ale nyú ràrí ndi, ní ma múgù pbànówí, mòwù kídhà màna abádhi-fò rò. ²⁸ Wò dhu-dzidò, ma mòzè muni Pbàyahúdí òbhè ka okúna dò rò dhu-ti. Ní, ma madè kàbhè kowù ùvò nà yà abádhi-bvè ádròdrò anyà itdi arí ale-ònzí. ²⁹ Ní, kàbhà dhu-ònga kòkò ale àndà rò, ma mòtù dhu ní Pbàyahúdí ròbhè ka ìnzá kífè fíyò Úyátá dhu-okú dò rò. Pbétù, ima nyú ma mála nzá atdí afátá mà, yà kàbhè rádè kotdi ànyàna kohò, ndirò ngàtsi ní kàbhè rádè kòsò. ³⁰ Ndirò kànì, ka kòvò wà dhu idù iwà Pbàyahúdí rìrì ì ndíní ì oho tí ka ròvè. Nírò ní ndi ma madè kòvi ànyirò rò tí kowù nà ènè, madè dhu ènè kòkò kòbhè arí ale tó, ndíní adè tí òwu kòbhè funá.»

³¹ Wò dhu-dzidò, kòkò pbànówí anzi fíyò ádrèngbàle àvi dhu. Ní abádhi idiyi Pòlò, 'àdè èndàna kùbhingá tí, 'òwù ùvòna Àtipatrì tí kátina kígò ò. ³² Tsútsá nńnganí, kòkò pfóya dò ùbhi pbànówí adè 'adu fíyò lubhà ò Yèrùsàlemá tó kígò ò, 'àdè mèhàgè dò rúbhi-tí

kèlè àbhà rëndà Pòlò, ʼòwù ùvò nà Kàyisàriyà tó kigò ò. ³³Ní ànyì ì òwù ùvò rò, kòkò pbanówi abhè yà fíyò ádrèngbàlè àndìná bhàrèwà lìwalì-fò, ʼadù Pòlò itè kà tò. ³⁴Ní, wò bhàrèwà ndì ndòzè dhu-dzidò, lìwalì Fèlìsì ivú dhu Pòlò-tsù, ndàtì: «fnyì ní ìngbà pbirì ð ale?» Ní Kilikiyà tó pbirì ð ale tí Pòlò ríʼì dhu ndì ndàni rò, kádù àtìná Pòlò nǎ. ³⁵«Tdù ma mí pbèkù dhu-ònga nándà ìnyì nòbhè ale riwu ùvò rò.» Wò dhu-dzidò, kádù Pòlò àbhè kowù nà, kowù òdòná ádrèngbà kamà *Hèròdè bhà idzá-yà-ba ò.

Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale rí Pòlò òbhè lìwalì Fèlìsì-fò dhu

(Màt 5.11-12; Kas 6.11-12; 21.27-36)

24 ¹Imbò idho-dzidò, pbàkùhánì tó ádròdrò ale dò kamà, Ànàniyà tí kátina, nǎra Yèrùsàlemà rò, ndìrà àhè Kàyisàriyà tó kigò ò. Abádhí ivú atdìkpá ngúfe pbàkèrè mà, ndìrò Tèrtulò tí kátina atdí ale màná, ndíni ì òbhè tí Pòlò lìwalì Fèlìsì-fò. Ndi Tèrtulò níʼì *àvákà. ²Nìrò ní ndi lìwalì àvi Pòlò kanzi. Ní Pòlò ìrà àhè tiyá rò, Tèrtulò adù kòbhè lìwalì-fò, ndàtì: «ffuta nà àkà ádrèngbàlè Fèlìsì, mà maròko màrèngà ð okúnè dò rò. Ndirò pbèkù idzi èndata-okú dò rò, nyi nyàbhè wà àbhò dhu nyé rùwè ì, ríʼì mbèyi yàri Pbàyàhúdì tó pbirì ð. ³Ní mà mí wò nyi nyónzina ì dhu nàkò ádrèngbà òtsò nyé nà kórò kàsùmì ð, ndìrò kórò ngari òná. ⁴Pbètà, akye ma miwína pbèkù kàsùmì abho ní, ma mìtdè nyi itdè tí pbèkù idzìngà ð, ndíni nyi nyiri tí indè ma máwèna idò kàsùmì ð tí dhu. ⁵Obhó tí, yàri ale ní nzère ale nyé ròsè. Ndirò, àbadhi ní yà róká rò ì nútù Nàzàretì ð bhà tó ádrèngbàlè. Kàri kórò Pbàyàhúdì-dò idzì ádròdrò ale rò kórò ngari òná yà adzi ð. ⁶Ndirò, kòmù wà ndì ndìti Kàgàwà bhà idza mà Kàgàwà-nyìkpò ð átò. Ní, mà madè kàlè mòsò. [Mà mátsù mànd kà-ànyà àdhàdhì yà àlè tó Hyátá nòzè ka dhu bhèyi. ⁷Pbètà, Pbarómá tó pbanówi dò ádrèngbàlè, Lisiyà tí kátina, nádù ìrà òbi nyé nà, ndìdhà ka fóká rò. ⁸Wò dhu-dzidò, ndì ádrèngbàlè adù ka nòbhè ale àvi riwù kòbhè fèná.] Nìrò nyi nyí ndi dhu òngè kà-tsù nyi-tí-rò, ndíni nyi nyèni tí mà mòbhè ka okúna dò rò dhu.» ⁹Pbàyàhúdì adù wò Tèrtulò àwè dhu kèlè náʼù ʼàti, obhò dhu ràrì ndì.

Pòlò rí Pbàyàhúdì òbhè ndì okúna dò rò dhu àwè lìwalì Fèlìsì-ònzì dhu

(Luk 21.12-15; 1Pé 3.15-16)

¹⁰Wò dhu-dzidò, lìwalì Fèlìsì nùfà rusà Pòlò tò, ndíni òtè tí. Nìrò ní ndi Pòlò apè òtè, ndàtì: «Ádrèngbàlè, ma mènì wà dhu nyi nyòpè nyùnò yàri pbirì ð ale-ànyà ró ato ráhù wà abho nyé. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi mà mí rùdù dhu àwè ònzìnù, madù dhu àʼù ìri nyi ràrì kàri mbèyi nyé. ¹¹Nyi nyíʼì inè nyonè yà ma mènona dhu tó obhóngà nyèni. Idho apè nzá òsè atdí kumì dòná òyò nà idho dòná màtí, yà mà màrà Yèrùsàlemà tó kigò ò, màrà Kàgàwà èlè ró. ¹²Ní ànyì, kàkà mòbhè rí ale mà nótù nzá ima Kàgàwà bhà idzá màtí, unduta-dzà ð màtí, ndìrò ngàtsi ngari ð kigò ð màtí mà mí màgò indrù nà ró, ndìrò ngàtsi nǎ mà mí ihé-yà-dò mà nídzì ró. ¹³Ndirò kòkò ì ale mà rí ì òbhè ma kòmí okúna dò rò dhu tó obhóngà itè tí dhu mà ríʼì ìmbà.

¹⁴Pbètù, èni tí mà mènì ònzìnù rò dhu ní, mà marí ùbhi òná otu ní Ádrèngbàlè Kàgàwà bhà otu. Ní, abádhí arádù ndi otu àtì nzère otu tí. Pbètù, mà marí èlèna ale ní abhúka tó Kàgàwà. Ndirò, mà máʼù wà Músà bhà Hyátá mà, yà Kàgàwà bhà pbanábì andí dhu màná kórò. ¹⁵Ndirò, mà máʼù wà dhu Kàgàwà ràrì atdí dhu ònzì ònzì. Ndirò, abádhí mà náʼù wà ndi dhu átò. Ndi dhu ní, atdíku Kàgàwà rí yà idzìngà ònzì ì arí ró rò èvè ale mà, nzèrenga ònzì ì arí ròrò èvè ale màná nàbhù rùngbe ì òvè-bvè rò dhu. ¹⁶Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi ima nyé ma-tí-rò, mà marí òbi ònzì átò kórò kàsùmì ð, ìmbà nzère dhu tí ka kòzèna atdí dhu mà ríʼì nyèdutsi Kàgàwà-ònzì, ndìrò indrù-ònzì.»

¹⁷Tdítò Pòlò adù àtìná: «Abhò otu nyé dzidò, mà mádu mà marà Yèrùsàlemà tó kigò ò, màrà fàkà pbirì ð bhà dzèná ònzì futú malì nǎ, madù perè ùbho átò Kàgàwà tò. ¹⁸Nìrò ní ndi abádhí otú ma Kàgàwà bhà idzá. Wò ndi kàsùmì ð, mà míʼì iwà mà mùʼo mà mìlǎ Kàgàwà-nyìkpò ð ró. Ndirò tidú tsùya nàndu ale mà, ndìrò tsiya àva ndi ale mà níʼì ìmbà.

¹⁹Pbètù ngúfe Pbàyàhúdì, yà Àziyà tó pbirì ð rò iwù, níʼì inè ànyìrò. Ní kòkò ì tsí ní ì

àmbènà àkà 'iwú mòbhè fùnè, ma mónzì nzére dhu tí dhu ná ì f'í nání. ²⁰ Ndirò, kàkà irò rí'í ale nyú ìtírò náká ndí 'ànò yà ádròdrò anya ìtí arí ale-ònzí ma mí'í nínnganí ì ala dùdù afátá. ²¹ Ngátsi nǎ, pǎ nzi yà abádhí nzínzi ò rò ma makù àrì nyú tí oré ma midè rórò dhu ndí. Ma makù, matí: «Indo nyí nyí ànyádu èno okúna dò rò dhu ní ma má'ù dhu àngbè èvuvè ale rǎngbeya ì ove-bvè rò dhu!»

²² Wò ndí lǎwalí Fèlisi ní'í iwà dhu núní angyangyi Yèsù bhà otu dǒ ale. Ní ndí dhu-okú dò rò ní ndí, kǎdè anya t'únòta-tsè nètí, ndòdì olunga tò. Kǎti: «Ma mí fùkú dhu-ònga àndà Pǎròmá tó pbirì ò atdí lǎfù pǎnówí dǒ ádrǎngbǎle, Lisiyà rǎrà àhè irò nínnganí.» ²³ Wò dhu-dzidǒ, lǎwalí adè tiná ì'í pǎnówí dǒ atdí ádrǎngbǎle àvì rǎrà Pòlò òdò imbi-dzà ò. Kǎdè dhu èya ndí ádrǎngbǎle tò, rùbhà hègàrà Pòlò tò, ìnzí ndùtsì, ndirò ìnzí ndàdè àrà kà dzènà ònzì rí kà t'òdhína-tsè ètò rò.

Pòlò mà rǒte lǎwalí Fèlisi mà, pǐndà tsìbhále Dürüsílà mànà dhu

(Zǎb 95.8; Ìsa 55.6-7; Kas 17.30-32)

²⁴ Ngúfe idho-dzidǒ, lǎwalí Fèlisi mà níwú pǐndà tsìbhále Dürüsílà mànà. Fyàdhiyà ní'í Màyàhudi-àyi. Ní lǎwalí adè Pòlò àvì kanzi imbi-dzà ò rò. Ní Pòlò ìrà àhè rò, wò lǎwalí adè àdì, ndámbe kà rǎwèna Yèsù Krístò ná'u ka kí dhu dǒ dhu ìrì dǒ. ²⁵ Pbéta yà Pòlò rí dhu àwè Kàgàwà ózè ìndrù ràdì tí dhu dǒ dhu mà, ìndrù àkà ndòdò ndí ndítírò dhu dǒ dhu mà, ndirò Kàgàwà ìtíyà ìndrù-ànyà dhu dǒ dhu mànà náadè odo àbhè risí Fèlisi-afí ò. Ní Fèlisi adè àtina Pòlò ní: «Kòmbí, nyí nyáká wà nyarà. Kàsami àbà ma mí rò ní ndí ma mí ìndrù àvì rǎnzì nyí.» ²⁶ Fèlisi irè nga átò àbhè Pòlò rǎmbènà fǎrangà àbhè fíndà. Ní ndí dhu-okú dò rò, kǎránà ìndrù àvì rò lǒkòlǒkò rǎnzì Pòlò ì rǒtè nà.

²⁷ Óyò ato-dzidǒ, Pòrkiyò Féstò náadè lǎwalí Fèlisi èwè. Ní, ngari èbha ndí ndí rò, Fèlisi adè Pòlò èbhà imbi-dzà ò, ndíní Pǎyàhúdì-idhè nika tí.

Pòlò rí pǐndà anya ònzì lǎwalí Féstò-fó rǎrà kámá dǒ ádrǎngbǎ kamà dò dhu

(Zǎb 27.12; 82.5; Kas 23.12-15,30)

25 ¹ Lǎwalí Féstò ìrà àhè Kàyisàriyà tí kátina Yùdeyà tó pbirì ò kígò ò rò, kíwà ndí ndí kígò ò rò ìbhè idho-dzidǒ, ndàrà Yèrüsàlemà. ² Ní ànyí pǎkùhání tó ádròdrò ale mà, Pǎyàhúdì ò pǎkèrè mànà níwú Pòlò òbhè kà-fó. Ní abádhí akò 'ámbe 'ítsò dǒ Féstò rò, ³ ndíní Pòlò navì tí kiwù ná Yèrüsàlemà yà ì nyú ì ózè ka dhu bhèyi. Obhó tí, abádhí núuyí Pòlò ndíní ì adè tí òhònà òho tí otu ò rò. ⁴ Pbéta, Féstò adè àtina kǒkò ale ní: «Pòlò rí'í ìnè imbi-dzà ò ka kí ngbòna òdo Kàyisàriyà tó kígò ò rò. Ndirò ima nyú ma-tírò, ma mí madù kòmbí tí ànyí.» ⁵ Tdítdǒ kǎdè dhu òvò kǒkò Pǎyàhúdì tò, ndàti: «Nzínzikè ò ádròdrò ale àkà 'iwú owùdu ò. Ndirò dhu apé ì'í ndí Pòlò rí'í afátá nà dhu tí, ní ì ale àkà ìtsì kòbhè dòtsí.»

⁶ Féstò anzì nzá àrè idho mà, ndirò ngátsi nǎ idre dónà óyò nà idho mà Pǎyàhúdì nzínzi ò Yèrüsàlemà tó kígò ò, ndàdè ndàdu Kàyisàriyà. Ní ànyí ndí ndàrà àhè rò, tsútsá nínnganí kǎdì anya t'únòta tó pǐndà tombi dǒ, ndàdè Pòlò àvì kiwù ná onzínà. ⁷ Pòlò ìrà àhè rò, kǒkò Yèrüsàlemà rò iwú Pǎyàhúdì adè Pòlò-ngbò nákpòrò, 'ìlì átsi. Abádhí adè Pòlò òbhè, 'àwe itù r'ó'ò àbhò afátá nyú dónà. Ndirò, abádhí rí kǒkò ì afátá tó obhónga ìtè kǎngba dhu ní'í odú nyú. ⁸ Ní, Pòlò adè màsambà ònzì, ndàti: «Ma màfà nzá atdí dhu mà Pǎyàhúdì tó Úyátá ní màtí, Kàgàwà bhà idza ní màtí, ndirò Pǎròmá tó kamà dǒ ádrǎngbǎ kamà ní màtí.»

⁹ Lǎwalí Féstò azè ndònzì Pǎyàhúdì-idhè ìkà rí dhu. Ní kǎdè dhu ìvù Pòlò-tsè, ndàti: «Nyí nyòzè tí wà nyarà Yèrüsàlemà tó kígò ò, ndíní nyí kǎno tí ànyànè onzidú nyú rò, wò ìnyí ka kòbhè dǒyà dhu-okú dǒ rò?»

¹⁰ Ní Pòlò adè dhu àdu Féstò tò, ndàti: «Yà ma nyú ma midè onzínà ní, kámá dǒ ádrǎngbǎ kamà bhà ngari ò rí'í ale bhà anya t'ítidita tó tombi. Ní dhu àkà kǎnò ànyádu ànyírò rò. Pǎyàhúdì ní ma màfà nzá atdí dhu mà, yà nyí nyùnì ka mbèyi nyú átò dhu bhèyi. ¹¹ Dhu apé ì'í ma màfà dhu dhu tí, ndirò ma màfà dhu apé ì'í ove nà àkà dhu tí,

ní ma mòdhdò nzá ima nóho ka kí dhu. Pbéù, ìmbá obhóngà náapé ì'ì kòkò ale òbhè ma òyá dhu ò, ní atdí ale mà rí mbá ndípfo ma, ndàbhè ma abádí-fò. Ma mònzi kámá dš ádrèngbá kamá kèlè rànò ànyádu.»¹² Anya èno ì arí màná atdíkpá ale ná ì òtè dhu-dzidš, Féstò adè dhu òvò Pòlò tò, ndàti: «Nyí nyònzi kámá dš ádrèngbá kamá rànò ànyàn. Ní ma mí nyoví nyarà kà-tí'ò.»

Lìwalì Féstò rí Pòlò bhà dhu òvò Pbayàhúdí tò ádrèngbá kamá *Àgìripà tò dhu

(Kas 9.15)

¹³ Ngúfe idho-dzidš, ádrèngbá kamá *Àgìripà mà awènà Bèrènikè màná níwú Kàyisàriyá tò kigò ò, iwù lìwalì Féstò àtsè. ¹⁴ Ní ànyírò abádí rí àbhš idho nyé nónzi rò, ní ndí Féstò awe Pòlò bhà dhu ndí ádrèngbá kamá tò. Kàti: «Ádrèngbá kamá, àrà ndàrà rò, lìwalì Fèlìsi ébhà atdí ale imbi-dzà š írò. ¹⁵ Ní Yèrùsàlemà ma mí'ì nínganì, pbàkùhánì tò ádròdrò ale mà, Pbayàhúdí š pbàkèrè màná nòbhè ka fudú, 'àdè ma nónzi, ndíni ma mótí tí anya kà-dš.» ¹⁶ Ní ma màdè dhu àdu abádí tò, matì: «Pbàrómá tò màndè ná'ù nzá kotdì indrù-ànyá, ndíni ka koho tí inzà ka kàsò òyá ndí nòbhè ale màná rórò, ndirò inzà màsambà nònzi rórò.» ¹⁷ Ní mà màdè iwu atdíkpá ì ale màná, miwù òvò írò. Ní inzà kàsami mà nédà rórò ní ndí tsútsá nínganì ma màdí anya t'ènoa tò pbàkà tombi dš, màdè ndí ale Pòlò tí kátina ònzi kiwù ná. ¹⁸ Ní yà ka nòbhè ale iwù òvò rò, ì ale àdè nzá yà ma múbhi èrèná rš káfà dhu tí ádrèngbá afátá mà náwe. ¹⁹ Pbéù, abádí àdè òko 'àmbe 'àgò dš kà màná òdná dhu ní fíyò somà Pbayàhúdí tíró tò dhu kèlè. Ndirò, abádí àdè òko àmbe 'àgò dš òdná ngàtsi dhu ní, Yèsu tí kátina atdí ale, yà iwà avè kotdè ndí rórò ndí Pòlò arí àdè àtina inè rí'ì nyìkpóna ná dhu tí. ²⁰ Ní ma mání nzá wò dhu bhèyi agòta dš ma màdè ònzina dhu. Ní ma màdè dhu iwu Pòlò-tsè, matì kà ràmberà tí nzí ndòzè, ndàrà Yèrùsàlemà rò ka kadè tí ànyána ènò. ²¹ Pbéù, kádè ndònzì kodò ndí imbi-dzà š tí, ràrà àhè kámá dš ádrèngbá kamá araya ànyána ènò dhu ò. Nírò ní ndí ma màdè kàvi kongò òdnà imbi-dzà š, ràrà àhè ma maraya kòvì, kowù ná kámá dš ádrèngbá kamà-fò ò òná idho ò. ²² Àgìripà adè àtina: «Ma mòzè mirì wò ale rànona dhu ima nyú tíró.» Ní Féstò adè dhu àdu kà tò, ndàti: «Tsútsá tí nyí nyí kà rànona dhu èrè.»

²³ Ní tsútsá nínganì, ádrèngbá kamá Àgìripà mà awènà Bèrènikè màná níwú òvò indrù àkš ka karí òná rò ádrèngbá kaluga-lí, atdíò nyé ì èfì ì rórò. Ní, abádí atsu ànyì-dza, owùya š Pbarómá tò pbìrì š ádròdrò ale mà, Kàyisàriyá tò kigò š ádròdrò ale màná. Kòkò ale òtsu idza dhu-dzidš, lìwalì Féstò adè Pòlò àvi kiwù ná. ²⁴ Ní Pòlò írà àhè rò, Féstò apè ote, ndàti: «Ádrèngbá kamá Àgìripà, ndirò nyí kórò àzú-dzà àlè kí'ì nyí màná rò, nyí nyàla tí wà yà ale? Àbadhi ní ndí yà Yèrùsàlemà tò kigò š ma mí'ì rò, ndirò yàfí kigò š matì Pbayàhúdí tò ihé-yà iwù tídu ò okúna dš rò, 'àmbe ùkò dš, 'àti kà ràkà nzá kabhà ràdì nyìkpóna ná. ²⁵ Ní pbàkà š, ma mála dhu ní inzà kà rafà atdí dhu mà, yà kàkà kohò okúna dš rò. Pbéù, yà angyangyi kònzì ndí ndítíró ndíni kámá dš ádrèngbá kamá otdí tí ànyána dhu-okú dš rò, ma màdè kàvi ndíni ka kowu tí ná ndí kámá dš ádrèngbá kamà-fò ò. ²⁶ Pbéù, ma mí'ì ìmbá kabhà afátá nyé tí ma mándina mabhè kámá dš ádrèngbá kamá tò atdí dhu ná màf. Ndí dhu-okú dš rò ní ndí, ma mibhò ka kiwù ná onzikè š, ròsè òtsí onzinè š nyú ádrèngbá kamá Àgìripà. Ní, óngè dhu kà-tsè, ndíni ma mabá tí kà-dš ma màdè àndina dhu. ²⁷ Obhò tí, òsò ka kòsò ale òvì ka kí kámá dš ádrèngbá kamà-fò ò, inzà kadè pbìndà afátá itè dhu-tì rí'ì mbá!»

Pòlò rí Pbayàhúdí arí ndòbhè okúna dš rò dhu-tì àwè ádrèngbá kamá Àgìripà tò dhu

(Mát 10.18-20; Kas 9.1-30; 22.1-21; 1Pé 2.12)

26¹ Wò dhu-dzidš, ádrèngbá kamá Àgìripà atí Pòlò ní: «Nyí nyàkà wà nyawe pbèkè dhu kòmbì nyí-tíró.» Nírò ní ndí Pòlò ava òtsúna, ndífe ádrèngbá kamá ní, ndàdè ote òpè, ndàti: ² «Ádrèngbá kamá Àgìripà, idhèdu níka ndí atdíò indo ma màbà kàsami ndíni ma mawe tí yà Pbayàhúdí arí mòbhè okúna dš rò dhu-tì onzinè nídhunì. ³ Obhò tí,

nyi nyéni wà àlè tó màndu kóró àlè'ì Pbayàhúdí tírò, ndírò nyi nyéni àlè kárfi àlè àgò tí dhu màná dhu mbéyi nyú. Ní ma mìtdè nyi ìtdè tí nyírì yà ma máwèna indè dhu.

⁴ Kóró Pbayàhúdí nání wà idú ngbàngba ò rò ndi nòpè rò ma móvì tí dhu. Ndirò, abádhí únì wà nzínziya ð ma m'í'í nà Yèrùsàlemà tó kígò nyú ð kóró pbàkà màtso, ròpè ndi òna-kpa ò rò. ⁵ Abádhí únì wà ima angyíta tí. Ní ì òzè ka rò, abádhí rí'í inè 'itè dhu ima rí'í *Mufarisayò, yà obi nyú nà arí Músà bhà Hyátá mà, somà tó ngèkpa màndu màná níffé faká somà ò ale-tidò. ⁶ Ní kòmbi, ka kidi'í ma írò onzínè ànyádu ka kèno tí, yà àlè t'ábhúna tó Kàgàwà akò láká ma má'ù dhu-okú dò rò. ⁷ Àlè tó atdí kumi ònà òyó nà rægànda-tsè ná'ù wà ònzi ndi dhu onziya dhu. Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi, abádhí arí Kàgàwà èlè adyibhengá màtí, ndirò kúbhingá màtí, ìnzí ì 'í ìngyè rórò. Ní ádrèngbà kamà Àgírípá, kóni Pbayàhúdí òbhè ma okúna dò rò dhu ní wò. ⁸ Ní ádhu nyí Pbayàhúdí tírò, nyí nyózè Kàgàwà rí èvèvè ale àbhè rèngbe ì ove-bvè rò dhu ìnzí rádù ndà'ù dhu tí ní?

⁹ Ima nyú, yà nyí nyí mandá rò, pbàkà irèta ní'í mongò magò obi nyú nà Yèsù Názaretì tó kígò ð ale-òvò nàti ìngbàtí fli ndi ale mà ná. ¹⁰ Wòrì ní ndi ma mónzi Yèrùsàlemà tó kígò ð dhu: pbàkùhání tó ádròdrò ale ròwu movi rò dhu-okú dò rò, ima nyú ma mára Yèsù ná'ù ábhò ale nyé ábhè rò kusò, kado imbi-dzà ò. Ndirò, ì ale ka kòzè kokyè rò, ma madéna àrà ndi dhu à'ù rò à'ù tí. ¹¹ Ndirò, ibi-gùna nyú, ma madéna àrà èda rí unduta-dzà òna ná, mambe àvu dè Yèsù ná'ù ale-rò. Ma madéna àrà abádhí ètè rò rònò dhu nzére nyé Yèsù ní. Ma mí'í nàwí nà atdidò abádhí rò. Ní ndi nàwí adè mabhè, marà àvu rò abádhí rò ìnzí ní Pbayàhúdí tó kígò ònà màtí.

¹² Wò dhu bhéyi ní ndi, atdiku ma madè mambe àrà dè Dàmàsiki tó kígò ò. Wò ndi abhi tó rusà nufá idù, 'adè Yèsù ná'ù ale núsò ma mí ní ádrèngbànga tó obi nfbhò idù ní'í pbàkùhání tó ádròdrò ale. ¹³ Ní ádrèngbálé, azà adyifò-sisi adyibhengá nga tó ð, otu ð má mówu rórò, ma mala òrè-akpá ò rò rírá awáwè, ràtdye tiká nga, yà munda rí ale màná. Ndi awáwè bhà inga t'áwèta asè adyifò arí inga àwè t'í dhu ònà màtí. ¹⁴ Ní ndi dhu má màla rò, má mawà má kóró obvò. Ndirò, ma madè atdí ale-tù ìrì Pbayàhúdí t'ávàna ð rí dhu òvò idù rò. Ndi ale-tù ati: «Sáwúlò, Sáwúlò, ádhu nyi nyávu rùdù ní? Nyi nyí tsùdu òbhi, nyambe àpè àbhè dè indè nyi-tírò, ádhàdhì ikyi arí ndòvì rí mùgò ní ale-tsè òbhi dhu bhéyi.» ¹⁵ Ní ma madè dhu nívu kà-tsè, matí: «Ádrèngbálé, nyi nyé ní ádhì? Ní kádè dhu ádu idù, ndàti: «Ima ní Yèsù, wò nyi nyávu rùdù rò. ¹⁶ Pbéta, ívè nyi nyidè p'fòno dè. Yárfí ní ndi ma màvi ma indè okúna dò rò dhu: Ma mòzè nyi nyadi pbàkà kasutále tí. Ndirò, ma mòzè nyi nyí'í yà nyi nyàla ima dhu tó ngàmbi tí, ndirò nyi'í ndi ma m'fèna indè dhu tó ngàmbi tí. ¹⁷ Ma mí ngbòno òdo òdo fèkú p'birì ð bhà mà, ìnzí ní Pbayàhúdí màná rò rò. Ní, ma mòvì nyi abádhí nzínzi ò, ¹⁸ ndíní nyi nyèngbe tí abádhí-nyìkpò rùvò ìnò ò rò, rùdà awáwè ò. Ndirò ma mòvì nyi ndíní abádhí uvò tí p'fòmvo Sitanì bhà ádrèngbànga tó obi-tsi rò, 'èdà Kàgàwà bhà ádrèngbànga tó obi-tsi. Ndirò, ma mòvì nyi ányì, ndíní ima abádhí à'ù rò, Kàgàwà adè tí abádhí tó nzérenga nábà abádhí tò, rádè ngari àbà p'bindà ale màná.»

¹⁹ Ádrèngbà kamà Àgírípá, wò dhu bhéyi ní ndi ma muvò nzá ma ìnzí m'fè yà Ádrèngbálé Yèsù òvò idù òrè-akpá ò rò dhu. ²⁰ Ní ma mapè mènò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrè wemberè tí Dàmàsiki tó kígò ð rò. Wò dhu-dzidò, ma madè èda kà nà Yèrùsàlemà tó kígò ò, ndirò Yùdeyà tó p'birì ð kóró ngari ònà. Ndirò, ma madè kòvò átò ìnzí ní Pbayàhúdí tò. Ìndrù tò, ma marána òvòná rò dhu ní, abádhí ràkà 'èbhà fíyò nzérenga, 'adè 'ègèrè Kàgàwà tò, ndirò abádhí tó màtso ràkà nditè dhu íwà abádhí rægèrè ì, 'èbhà fíyò nzérenga. ²¹ Kóni wò dhu-okú dò rò nga ní ndi Pbayàhúdí álè ma Kàgàwà bhà idza-ngbò ka kákpòrò ní lubhà ð rò, 'adè dhu ònzi ndíní ì oho tí ma. ²² Pbéta, Kàgàwà òdò ndi ngbòdu dhu-okú dò rò ní ndi ma mí'í nyìkpòdu nà rírá àhè indo nga ò, madè àmbe kàbhà Ídzi Màkùrè òvò dè kpangba kóró ale, nzónzo mà, ádròdrò ale màná tò. Músà mà, Kàgàwà bhà ngèkpa p'banábi màná núnno ì nonziya dhu. Ní wò dhu dè ma marí isèna atdí dhu mà rí'í mbá. ²³ I dhu ní: Krístò rabáya àpè ràrà àhè p'bindà ove ò, ka rìngbèya ndi ndi wemberè tí èvèvè ale nzínzi ð rò, ì dhu rádè awáwè àbhè Pbayàhúdí mà, ìnzí ní Pbayàhúdí màná tò.»

Polò rí ádrùngbã kamà Àgìripà àví rà'ù Yèsù dhu

²⁴ Wò dhu bhèyi Polò àwe Pbhàyahúdí arí ndòbhu okúna dò rò dhu dhu-dzidò ní ndí liwalì Féstò akù orá-túna nyú ná, ndàti: «Polò, tí arí ònà ní rí? Wò abho nyú nyí nyózá dhu ní dò wà arí ònà!» ²⁵ Ní Polò adè dhu àdu, ndàti: «Ifuta ná àkà ádrùngbálé, ìmbá àrì rí? dudu. Pbetè yà ma mánona dhu ní obhò dhu nyú, ndirò ndí dhu ní tína ná dhu nyú. ²⁶ Ádrùngbã kamà Àgìripà nyú nani wà ndí dhu. Ndi dhu-okú dò rò ní ndí ma mí dhu àwè kònzì, ìmbá údú odó na. Ma mà'ù dhu iwà kà rani i dhu kórò. Obhò tí, i dhu ónzì nzá ì òdhu ò. ²⁷ Ní inyi Ádrùngbã kamà, nyí nyá'ù tí wà Kàgàwà bhà pbanábí unò dhu? Ma mèni dhu iwà nyí rá'ù ka.» ²⁸ Ní ádrùngbã kamà Àgìripà adè dhu ìvu Polò-tsù, ndàti: «Nyí nyòzè tí mægèrè ma, mongò mùkrístò tí yà àkè kàsùmì ò tí?» ²⁹ Ní Polò adè dhu àdu kà tò, ndàti: «Ìmbá àmbènà ì? àkè kàsùmì màtí, ndirò àbhò kàsùmì màtí, ní ma mí mìtsò Kàgàwà rò, ìnzì ní okúnà dò rò tí. Pbetè, ma mí mìtsò dákù kórò, yà ma mánona dhu ìri nyí nyí indo rò, ndíni nyí nyægèrè tí nyí nyòngò ima bhèyi, ìnzì ní ketsì nyí àdrà-mbí ní yà ima ka ketsì dhu bhèyi.»

³⁰ Nírò ní ndí ádrùngbã kamà Àgìripà mà, liwalì Féstò mà, Bèrènikè mà, ndirò kòkò ànyì-dzá ì'ina ngùkpa ale màna adè iwà 'ikò orá. ³¹ Ní iri ì ùvò rò, abádhí adè òko 'àmbe òte dò nínzìyà ò, 'àmbe àtina dò: «Yàrí ale ónzì nzá atdí dhu mà yà kàkà kosò, ndirò ngàtsi ní kàkà kohò okúna dò rò.» ³² Ní, ádrùngbã kamà Àgìripà adè àtina liwalì Féstò ní: «Èkòlò ka kàmbènà yàrí ale èkòlò ìnzà kónzì ndí angyangyi ndíni kámá dò ádrùngbã kamà unò tí ndí ànyàna nání.»

Polò ná ka kówu Romà tó kígò ò dhu

(Zab 107.23-31; Ìsa 43.1-2; 2Kò 11.25-26)

27 ¹ Liwalì Féstò níidègu dhu ùdhè máf rākà mowù *bátò ò Ìtaliyà tó pbirì ò, ní ka kadè Polò mà, ùsò ka kúsò ngùkpa ale màna núbho Zúliyò tí kátina atdí ale-fò. Ndi Zúliyò ní'ì kámá dò ádrùngbã kamà tó arí kasù ónzì pbanówí dò atdí ádrùngbálé. ² Ní mà mupò Ádràmitì tó kígò ò atdí bátò ò, mowù atdíkpá Àstarikò tí kátina atdí ale màna. Ndi ale ní'ì Mākèdòniyà tó pbirì ò atdí kígò, Tèsàlònikà tí kátina ò ale. Ndi bátò ní'ì Àziyà tó pbirì ò ibi kifukù ònà rēda. ³ Ní tsútsá nínganí, mà mawù ùvò Sidonà tó *kífukù ò. Ní ànyì, Zúliyò anzi ìdzi dhu nyú Polò tò, ndùbhà ka ràrà ódhina àndà, ndíni ì kà t'òdhina náadè tí kà dzèna nónzì kà rí'ì atdyúya ná dhu-tsí ní. ⁴ Sidonà rò mà mùvò rò, mà mari Kipurò tó *sòngà-ìgi dònà, awe röpili tàmba tí nyika-kpa rò, ràdè àmbe bátò-tsù àtò dò nídhuní. ⁵ Ní mà mawù ádrùngbã rèrè dò Kilikiyà tó pbirì mà, Pàfuliyà màna ìgi dònà, mowù ùvò Mirà tí kátina *kífukù ò, Likiyà tó pbirì ò. ⁶ Ndi kígò ò ní ndí, yà Polò mà ka kùbhonà foná Zúliyò, pbanówí tó ádrùngbálé, náatù Ìtaliyà tó pbirì ò ràrà Àlèsàndùriyà tó kígò ò atdí bátò. Ní wò ádrùngbálé adè màvi mùpò kà ò.

⁷ Ní mà mawù rèrè dò, mùbhi ibi idho nyú tí, ìnzì mà mómndri rórò. Nírò ní ndí iwà mà màbà àbhò àpè nyú rórò, mà mawù mùtò Kinidò tó kígò-nyíkpa rò. Ní, ìnzì awe rí màbhè màmbè òndri dò ànyina rò dhu-okú dò rò, mà madè múnnyì mowù Krètè tó *sòngà tó mùsùngú dònà rò, yà ìnzì awe röpili òbí ná ì ná rò, màdà ndí sòngà tó adzi-ròrò, Sàlmonà tí kátina tí. ⁸ Ní mà mari òbí nyú tí ndí pbirì-kuti rò, màdè òwu ùvò Ìdzi kifukù tí kátina atdí kifukù ò. Wò ndí kifukù ì'ì kyèròkyèrò Làseyà tí kátina kígò-tí.

⁹ Mà miwí àbhò kàsùmì nyú, mà mowù abhi ná tí dhu ràdè ì'ì odú nyú. Ròsè dòtsì, ònyè t'ònyeta-tsù nùtsi ka kí ònà kàsùmì náadè ì'ì iwà ndí ndèdà rò, ndí dhu ràdè dhu ìtè awe aröpili atdidò ònà kàsùmì rākà wà. Ní Polò avò dhu ódhina tò, ndàti: ¹⁰ «Àbanínzó, yàrí àlè tó abhi ò àlè kí àpè àbà àbà abho nyú. Ndirò, àlè kíwina dhu ní nzi ní yàrí bátò kèlè ònà ànò màna, àlè kí àlè tó ípirònga nyú mà nápa àlè riwí átò.» ¹¹ Pbetè, pbanówí tó ádrùngbálé adè wò bátò òdì rí ale mà, ndí bátò tó ádrùngbálé màna-tsù dhu kèlè níri, Polò

^f27.1 Mā-tū ní Luká, yàrí bhùkù nandí ale, nírá ndùngbò Polò mà nínzì ò dhu (Kas 21.18).

ànò dhu ìrì ndì ndàm̀bènà rò. ¹² Kìfukù ð ka kóko ádr̀r̀ngbà girì tó kàsùmì ð dhu nń́'ì mbà mbèyi. Ní ndì dhu-okú dò rò, ábhò ale nyú adè dhu à'ù indr̀r̀ ròpè abhi 'òwù ànyìr̀ò rò. Abádhi azè dhu ní, àkàkà f̀yò nń́, 'òwù ùvò Fòyìnìkè tó kífukù ð, 'adè ádr̀r̀ngbà girì tó kàsùmì àdà ànyìr̀ò. Wò ndì Fòyìnìkè ní'ì Krètè tó sòngà ð atdì kífukù, yà inzì mùsùngù mà, ngòmà nà ndr̀r̀ò mùlàyì mà ngòmà nà t́ kátina awe nóongónà òpili t̀mbà t́ nyina-kpa r̀sè.

Àpùpù r̀í Pòlò nà ka kówu ònà Rómà tó kígò ð bàtò-ònga nùtyà dhu

¹³ Wò dhu-dzidò, isò t́ r̀'ó'ó awe náapè ndr̀vò nga mùsùngù dònà rò. Ní, bàtò ð ì'ì ale náadè dhu àtì àkà f̀yò abhi àmbènà àkà dhu t́. Nírò ní ndì abádhi ivà *nàngà, *bàtò ràdè abhi òpè ndàmbe òrì dò Krètè tó sòngà-bidò. ¹⁴ Pbéù kòmbómí t́, *Hèràkulò t́ ka kí ovòna ànzì àpùpù náapè ndr̀pili obi nyú nà Krètè tó *sòngà dònà rò. ¹⁵ Ní ndì àpùpù náapè *bàtò, ndàmbe àrà dò nà, ndì bàtò ùlè ka kí r̀àrà otùna ð dhu ràdè ì'ì odú nyú. Nírò ní ndì mà madè bàtò èbhà èbhà t́ ndì awe r̀ambe àrà dò nà. ¹⁶ Kàwədə t́ kátina *sòngà-ngba-t́ mà mùdà rò, mà mabà obi ádr̀r̀ngbà àpè dzidò, màlè yà olùnà rò ka kòsò bàtò rò indr̀r̀ t́'ìgútá tó ibhú, m̀dzí bàtò ð. ¹⁷ Ní ka mà m̀dzí bàtò ð dhu-dzidò, bàtò ð arí kasù ònzì ale náadè dhu dzènà ònzì ràdè imbi nídyì, 'adè ùkpòr̀nà bàtò rò, 'isò ndì bàtò nń́ r̀dzò. Abádhi ànzì Lìbiyà tó p̀birì ònà rò bàtò ràtsi Sírì t́ kátina òsokpò-gègè dò dhu-odò átò. Ní abádhi adè itsu tó *nàngà nídò idha dò, ndíni bàtò nabhè t́ r̀ambe àrà dò awe r̀àrà dhu bhèyi. Wò dhu bhèyi ní ndì abádhi èbhà bàtò awe r̀ambe àrà dò nà ìyò. ¹⁸ Tsútsà nínngání, awe ambènà òkà nga nùtyà dò atdídò. Ní ndì dhu-okú dò rò, bàtò ð arí kasù ònzì ale náadè ànò òpè 'àwà idha ð. ¹⁹ Ní ibhè r̀àhè idho ð, kòrì ale náapè 'àwà ì arí kasù ònzì nń́ dhu ì nyú t́r̀ò idha ð. ²⁰ Ibí idho nyú nùdà inzì mà r̀àla adyifò-nyìkpò-mbì mà, ndr̀r̀ò alalè nyú mà. Ndí àpùpù adè ndàmbe òpili dò atdídò nyú. Ní ndì dhu-okú dò rò, mà mà'u nzá dhu ègè mà r̀àrì adè ègè.

²¹ Mà ní'ì inzà mà màpè atdì dhu mà náfò lika ð, r̀àrà àhè ábhò idho nyú t́ rò. Nírò ní ndì Pòlò ivà ndì ndr̀dè ǹnzìzika ð, ndàti: «Abaninzó, nyí nyí'iyana gukyè mà m̀nòna f̀ùkè dhu inzì ale r̀ivà àlè Krètè tó sòngà ð rò, ní kòkò ì nínza dhu nàm̀bènà nzi 'inzà. Ndr̀r̀ò kòkò àlè kíwì dhu-tsí nàm̀bènà nzi ùwì. ²² Pbéù, mà màtina nyí nń́, nyí ròtù afìkè. Obhó t́, atdì ale mà ǹnzìzìkè ð ní r̀í nzi p̀bìndà ípìr̀ngà níwì. Àlè kí *bàtò kèlè níwì. ²³ Obhó t́, indo kùbhingá, yà p̀bìndà ale t́ mà marí'ì, ndr̀r̀ò yà mà marúlèna Kàgàwà bhà màlàyikà nírà àhè tidú. ²⁴ Ní kàtì mà nń́: «Pòlò, ǹzònzì odò! Dhu àkà wà nyarà àhè Rómà tó kígò ð, ndíni ka k̀nò t́ ànyànù kámá dò ádr̀r̀ngbà kamà-ònzì rò. Ndr̀r̀ò, kòni p̀bìndà ídzìngà ð Kàgàwà èbhà wà wò nyí nyú'ìhì mànà ale kòrò, ròkò nyìkpòya nà.» ²⁵ Ní mà màtina nyí nń́, nyí ròtù afìku! Obhó t́, mà mà'ù wà dhu Kàgàwà r̀àrì yà idù ndì ndr̀vò dhu nònzì ònzì. ²⁶ Ndr̀r̀ò, idha r̀àrà àlè ìvìvò atdì sòngà-ìgì dò.»

²⁷ Atdì kumì dònà ìfò nà r̀í iku níse iku ð, àpùpù ì'ì inè òkà nga ùtyà ndì ndì Àdiriyà t́ kátina ádr̀r̀ngbà rèr̀è dò rò. Ní mbèm̀bè ndì iku-alìkpa ð, wò bàtò ð arí kasù ònzì ale náadè dhu àtì ivà mà mindù idha-ìgì-dò dhu t́. ²⁸ Ní abádhi udhè idha tó ádzìngà, 'adè kòtù ibhè kumì dònà àràbhè nà mètèrè t́. Bàtò itdègu òndrì itdídò ìseta, ní abádhi udhè ka t́dídò, ràdè àhè òyò kumì dònà àrè nà mètèrè t́. ²⁹ Wò dhu ì àla rò, abádhi adè bàtò r̀àrà ndr̀pè bhalabhala rò dhu-odò ònzì. Ní ndì dhu-okú dò rò, abádhi adè ìfò *nàngà nùdò idha ð olùnà rò bàtò tó, 'adè àmbe ìnga r̀ubho dhu òdò dò atdyúya nyú nà. ³⁰ Wò dhu-dzidò, bàtò ð arí kasù ònzì ale ǹanzì dhu ndíni ì uwé t́ ì, 'òtsè. Ní abádhi ìfò ìgútá tó ibhú bàtò ð rò rèr̀è ð, 'adè àtina: «Mà m̀wù nàngà ùdò idha ð angyinà rò bàtò tò.» ³¹ Pbéù, Pòlò adè dhu òvò p̀bànówì tó ádr̀r̀ngbàle mà, p̀bìndà p̀bànówì mànà tò, ndàti: «Inzì kòkò ale apé òko bàtò ð, ní nyí nyí nzi ègè.» ³² Ní ì p̀bànówì adè ìgútá tó ibhú-mbì itdì, ràdè ndèbhà rèr̀è dò.

§27.12 Ngùkpa ale r̀í kàtì: mùsùngù mà ngòmà nà ndr̀r̀ò mùlàyì mà ngòmà nà dò nga nàndà *kífukù t́.

³³ Inga òdò ì í rùbho dhu ònaná, Pòlò avi kòkò ì í'ì mànà ale kórò rònnyè dhu. Kávò dhu abádhi tò, ndàti: «Indo, idho àhù wà atdí kumí ònà ìfò nà idho tí, yà nyí nyúbhì òkò rò ìnzí nyáfò atdí dhu mà likù ò nǎ. ³⁴ Nírò, ma mìtdè nyí ìtdè tí matí, nyí rònnyè dhu. Obhò tí, ònyè àkàná wà nyònyè, ndíni nyí nyotsi tí obi nǎ, nyùgù. Ndirò nzínzikù ò, atdí ale mà rí nzí ònà rò atdí àyí-vé-ngba mà níwí.» ³⁵ Wò dhu ndí ndòvò dhu-dzidò, Pòlò adè mēgati idyi, ndàdè ndìtsò Kàgawà-rò kórò odhina-ònzí rò. Kàdè ndí mēgati-ònga èkò, ndàdè òpèná ndònyè. ³⁶ Nírò ní ndí kórò ngùkpà ale adè obi òtsi Pòlò rò, 'adè ònyè ònyè atè. ³⁷ Wò ndí bàtò ò mà mi'ì kórò óyò miyà àrùbhè kumí ònà azà nà ale tí rò. ³⁸ Ní kórò ale ònyè dhu 'ùlè nǎ àkàkà dhu bhèyi rò, abádhi adè *nganè ùgù bàtò ò rò, 'àwà idha ò, ndíni bàtò nabhè tí rò'ò isò.

Bàtò rí ndíinzá ònà ale ràdè ègù dhu

³⁹ Inga níitdègù ùbho, ní bàtò ò arí kasù ònzí ale uní nzá wò ì òndri tina ò pbirì. Pbéttà, abádhi ala dhu ní yà rèrè òbì ndí adzi-kpa nzínzì ò róngà, òsokpò-gùgù ràdè í'ì ànyírò. Ní abádhi adè òzèná dhu ní, àkàkà fíyò nǎ, 'abhè bàtò ròtsù ànyí. ⁴⁰ Ní ndí dhu-okú dò rò, abádhi ènga nàngà-mbì bàtò ròrò, 'adè ì nàngà èbhà ròsù idha ò. Ndirò wò ndí kàsùmì ò tí, abádhi ènga ngayi-mbì, 'isò dólòdòlò. Wò dhu-dzidò, abádhi usò awe àtò arí íhù mberè-ba, ndíni awe adè tí bàtò òpbi ròná, ndàrà nà òsokpò-gùgù dò. ⁴¹ Pbéttà, bàtò adè àrà àtsi òsokpò-gùgù dò. Ní abádhi adè bàtò èbhà ànyírò àtsi, òndhina-kpa ràfò ndí, ròtsù òsokpò ò, ìnzí ngbòna ràmbe ndèya dò rò. Ndirò, mèkùrà-òbì nàadè ndí bàtò rò oluná nga ùgòlò rínza ndí.

⁴² Wò ndí kàsùmì ò, pbànowí anzi dhu ndíni ì òkye tí usò ka kúsò ale, akye yarà nonzina 'adè òtse nǎ. ⁴³ Pbéttà, ì pbànowí dò àdrèngbàle azè dhu ní ndigè Pòlò. Ní kàdè ì pbànowí isò ìnzí wò ì írèna dhu nonzi tí. Ndirò, kàdè dhu òvò bàtò ò rí'ì ale tò, ndíni yarà t'ònzita nùni abádhi nzínzì ò ale nùubé tí ì angyi idha ò, 'adè yarà ònzí 'ùvò ndí idha ò rò. ⁴⁴ Ndirò, kàdè dhu òvò yà ìnzá yarà t'ònzita nùni ale-tsí tò rònzí yarà bhàwè dò, ndirò yà ì nùgolo bàtò rò rò dhu àpàkálá dò, 'ùvò àtò idha ò rò. Wò dhu bhèyi ní ndí mà muvò kórò àdrèngbà rèrè ò rò, ìnzí màve.

Mèlità tò *sòngà ò bhà rí Pòlò mà nàkò dhu

(Màt 8.14-16; Luk 10.19; Kas 14.11-12; Èbr 13.2)

28 ¹ Wò dhu bhèyi mà mēgù idha ò rò dhu-dzidò ní ndí ka kàdè dhu òvò fàkà kati yà mà mí'ì ònà sòngà-òvò ràrì Mèlità. ² Wò ndí sòngà ò bhà níitè fàkà ídzìnga ní yà ìnzí kórò ale arónzina ídzìnga. Abádhi ètò àdrèngbà kàzà-yà-ba nyù fàkà, igye rògye, ndí dhu ràdè girì ìbhò dhu-okú dò rò. Ní abádhi adè tsàka àndu kórò ndí kàzà-tsùná. ³ Nírò ní ndí Pòlò ìvò ndí ndàrà àkálí-nzo àndu, ndirò nà okùna dò, ndipbà kàzà ò. Ní kàzà ìgbè ròná àmvò tò osu nàahè wò àkálí ò rò, ndàpbèlè ndí Pòlò-òtsù-rò. ⁴ Wò pbanga ò bhà itdègù osu àlè Pòlò-òtsù-rò ròbhele rò, ní abádhi adè òte òpè nzínziya ò, 'àmbe àtìná dò: «Obhò nyú, yàrí ale ní ìndrù òkye arí ale. Àdhu ní? Kògù idha ò rò ìnzí ndòvè, ní Kàgàwà bhà lámí nózè nzá kà ràdì nyìkpòna nà!» ⁵ Pbéttà, Pòlò adè òtsùna-ònga kèlè nìyà, osu ràdè ìtsi kàzà ò, ìnzí Pòlò ràdè atdí nzére dhu mà níne. ⁶ Ìndrù ambèná Pòlò òdò dò, ndíni ì ala tí iwà òtsùna òpè rò, ndirò ngàtsi ní iwà ìtsi ndòvè rò. Pbéttà, abádhi adè nga ádzita nyú, ìnzí 'adè atdí nzére dhu mà àla Pòlò-rò ndí nònzí rò. Nírò ní ndí abádhi adè fíyò ìrèta ègèrè, 'àmbe àtìná dò: «Yàrí ale ní mēngá-ngba nyú!»

⁷ Wò dhu rí ndònzí ròrò, Mèlità tò sòngà ò àdrèngbàle bhà pbanga ní'ì inè kyèròkyèrò. Ní ale-òvò ní'ì Pùbliyò. Ní àbadhi akò mà àzè nyú nà, ndàdè màbhè mònzi ìbhè idho pbì idzá odhina nyú bhèyi. ⁸ Ndi Pùbliyò t'ábanà ní'ì andí àlè ndí, ndàdè àmbe àyi dò ara-dò rò. Kàmbèná àndí dò, kàzà rùtò ndí atdífò ònà nà, ndirò ndàdè àmbe afalì òpì dò. Ní Pòlò atsu ndàhè kàndà. Kàdè ndìtsò kà-dò òtsùna ndí ndèlì kà-dò ròrò, wò dhu ràdè kàbhè rògù dòtsí. ⁹ Mèlità tò sòngà ò andí nà ngùkpà ale níwú atò Pòlò-tí'ò, àbadhi ràdè ì

nígu. ¹⁰ Ní indrú ifu má ábhò otu nyú ð. Ndirò abhi ðpè má mí rò, abádhí adè abhi tò má mí atdyúya òho kórò dhu núbho fákà.

Pòlò mà ròwu ùvò Romà tó kigò ò dhu

(Kas 23.11; Ròm 1.9-15; 15.29)

¹¹ Ìbhè àbí má m̀nzì Mèlità dhu-dzidò, má madè òwu Àlèsànduriyà tí kátina kigò ð *bàtò ð. Ndi bàtò-òvò ní: «Ozo tí ka kódhì m̀ngú-nzo». Ní ka kalé ka ridè Mèlità ádr̀ngbà girì tó kàsəmì ð. ¹² Mèlità rò má mùvò bàtò ð rò, má mawù ùvò Sirákusè tí kátina kigò ð *kífukù ð, mádè ìbhè idho ǹnzì ànyírò. ¹³ Ndi kífukù ð rò má mùvò rò, má mawù idha-igì d̀nà, m̀wù ùvò Règiyò tí kátina kigò ð kífukù ð. Ní tsútsá ǹnganí má m̀pè abhi rò, mùsùngú d̀nà rò ríra awe náapè ndòpìlì. Ní ðyò idho ð, má madè òwu ùvò Pùtèolì tí kátina kigò ð kífukù ð. ¹⁴ Ndi kigò ð, má matù iwà Yèsù ná'ù ale. Ní abádhí adè m̀nzì ndíní má m̀nzì tí atdí yengè ì mànà. Nírò ní ndi má madè òwu Romà tó kigò ð. ¹⁵ Ndi kigò ð Yèsù ná'ù ale níitdègu má mìwù dhu ìri, ní abádhí adè iwu m̀dò Àpiyò tí kátina kòbì ð rò. Ndirò ng̀kpà ale-tsí náadè iwu m̀dò Olo tó Ìbhè Idza-tí rò. Ní Pòlò níitdègu abádhí àlè, ní kádè òtsò àbhè Kàgàwà tò, afina ràdè obi òtsì. ¹⁶ Ní Romà tó kigò ð má mòwù ùvò rò, ka kadè Pòlò àvi ràrà òdhò rò atdí rò yà ndi ndùbho d̀na idza ð, atdí mùnowì kèlè ràdè àmbe ngb̀na òdò ð.

Pòlò rí Kàgàwà bhà Idzi d̀ m̀k̀r̀ ǹno Romà tó kigò ð P̀b̀yàhúdí tò dhu

(Ìsa 49.5-6; Ròm 11.1-11; Èfe 6.19-20; Kòl 1.24-29)

¹⁷ Ìbhè idho ndi nd̀nzì Romà tó kigò ð dhu-dzidò, Pòlò unzi P̀b̀yàhúdí tó ádr̀drò ale rìwù tina ð. Ní abádhí àndu ì rò, Pòlò adè dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Ábanzò, ma m̀nzì nzá atdí nzere dhu mà àlè t'ále rò, ndirò àlè t'ábhúna tó màndè rò. P̀b̀tè ka kálè ma Yèrùsàlemà tó kigò ð, kadè mabhè P̀b̀arómá-fò, ràdè mosò. ¹⁸ Ní tsùdú ì òngè dhu dhu-dzidò, abádhí ózè 'ìkòlò ma inzà ì àla yà ima nóhò ka kádè d̀nà atdí afátá mà nídhuní. ¹⁹ P̀b̀tè, P̀b̀yàhúdí adè nzá kòkò ale ànd dhu ná'ù. Ní ma mádè dhu àla dhu ràkà monzì kámá d̀ ádr̀ngbà kamà, ndíní ànyádu ǹno tí. Ndirò, p̀b̀kà irèta ní'ì nzí mabhè p̀b̀kà p̀b̀irì ð bhà. ²⁰ Kòní wò dhu-okú d̀ rò nga ní ndi, ma mòzè mala nyí, madè dhu òvò f̀k̀ ní. Obhó tí, ma mí'ì yàrí imbi ð yà P̀b̀àisràyéli arí atdyúna òho 'àla ale-okú d̀ rò.»

²¹ Ní, kòkò P̀b̀yàhúdí tó ádr̀drò ale adè dhu òvò Pòlò tó 'àti: «Yùdèyà tó p̀b̀irì ð rò má máko nzá p̀b̀kè dhu d̀ rò atdí bhàwà mà. Ndirò, àlè t'ádona nzínzì ð rò, atdí ale mà níra nzá atdí nzere dhu mà náwe d̀nè fákà. ²² P̀b̀tè, má mòzè mírì nyí nyú nyí nyáwèna p̀b̀kè irèta. Obhó tí, má m̀ni dhu ní kórò ngari ònà indrú rí nzere dhu àwè nyí nyarí'ì ònà somà d̀ dhu.»

²³ Wò dhu-dzidò, kòkò ádr̀drò ale adè idho òkò, ndíní ì otú tí ì ònà Pòlò nà kàrdòhò rò. Ní ndi idho àkà rò, ábhò ale nyú náadè iwu, 'iwù Pòlò otù ànyírò. Ní Pòlò apè òte ì ale tò, r̀pè ndi kútsingá nga ð rò, ràrà àhè p̀b̀tsònga nga ð. Ábadhi ambénà dhu àwe d̀ abádhí tó òrè-akpà ð Ádr̀ngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi d̀. Ndirò kàndè dhu ndíní kòkò ale náa'ù tí Yèsù, yà abádhí tò ndi ndáwèna Músà bhà Úyatá ð ka kándi òte mà, Kàgàwà bhà p̀b̀nábì tó bhùkù ð ka kándi òte mànà-otù ð. ²⁴ Abádhí nzínzì ð atdí dhená ale náa'ù Pòlò r̀nona dhu, p̀b̀tè ng̀kpà-tsí náadè nzá kà'ù. ²⁵ Wò dhu bhèyi ní ndi abádhí ìri nzá ì nzínziya ð. Ní abádhí rí dhu ònzì ì adù tí ì rò, Pòlò adè dhu òvò t̀d̀t̀d̀ abádhí tò, ndàti: «Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí ǹno obhó dhu nyú yà abhùkè tó kàvò dhu Kàgàwà bhà nabì Ìsayà-otù ð rò!

²⁶ Kàti Ìsayà ní kà ràrà kòkò ale-tí'ò, ndàdè dhu òvò f̀ỳ, ndàti: Kàgàwà ràtina:

«Nyí nyí inga níri ìri mbèyi nyú, p̀b̀tè inzì yà nyí nyírì dhu ràdè d̀kè àlè akekpá m̀tí.

Nyí nyí inga nándà àndà mbèyi nyú, p̀b̀tè inzì nyádè atdí dhu mà nála.

²⁷ Obhó tí, atdí dhu mà náarí nzí kàrí ale-afí-ngbò nùbèlè.

Abádhí níri b̀ya,

ndirò abádhí nùp̀bì nyìkpóya,

akye ì alana nga nǎ,
 akye ì irina nga nǎ,
 ndirè akye dhu alúna dɔya,
 'àdù 'ùgèrè 'ùbhà fɔyó nzérénga,
 madù ì nígù nǎ.»

²⁸ Pɔlò adù ɔte ùtsà, ndàti: «Dhu àkǎ nyǎni dhu ní, Kàgàwà rívi wò ògù tó ɔte ìnzǎ ní Pɔyàhúdí tò. Ní ì ìnzǎ ní Pɔyàhúdí rǎ ndi ɔte nǎri ìri.» [²⁹ Pɔlò itdègu wò dhu ùnɔ, ní Pɔyàhúdí adù 'ivà 'òwù atdíǎ ì 'í 'àgò nzínziya ó rórò.]

³⁰ Pɔlò anzi óyó ato nyú wò dóna ndi ndubhò ndòngò òdhò òná idza ó. Ndirè, kǒngóna yà ndàndà iwù kóró ale àkɔ ányǎzá rò. ³¹ Ndirè, àbadhi aránà òrù-akpà ó Ádrèngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tó màkǔrè nǎndò ró ìndrù tò, ndàdù dhu núdhe abádhí tò Ádrèngbǎle Yésù Krístò dó, ìmbǎ òná ódó na, ndirè ìmbǎ tsàna nǎtò rí dhu rǎ ì rórò.